

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇAMLIHEMŞİN KONAKLAR MAHALLESİ
KONAK YAPILARININ KORUMA SORUNLARI
VE YENİDEN KULLANIM ÖNERİLERİ

Berna BOZKURT

Nisan, 2014
İZMİR

**ÇAMLIHEMŞİN KONAKLAR MAHALLESİ
KONAK YAPILARININ KORUMA SORUNLARI
VE YENİDEN KULLANIM ÖNERİLERİ**

**Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı**

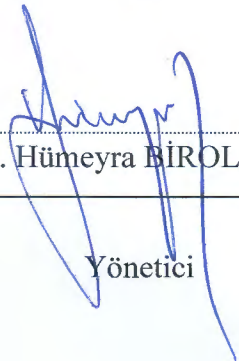
Berna BOZKURT

**Nisan, 2014
İZMİR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

BERNA BOZKURT tarafından DOÇ. DR. HÜMEYRA BİROL AKKURT yönetiminde hazırlanan “ÇAMLIHEMŞİN KONAKLAR MAHALLESİ KONAK YAPILARININ KORUMA SORUNLARI VE YENİDEN KULLANIM ÖNERİLERİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Hümeysra BİROL AKKURT

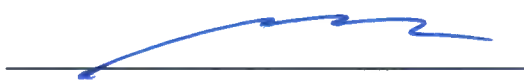
Yönetici

Yrd. Doç. Dr. Nezihat KÖŞKLÜK KAYA

Jüri Üyesi

Doç. Dr. İpek ÖZBEK SÖNMEZ

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Ayşe OKUR

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Tezimin tüm aşamalarında, bilgilerini paylaşan ve beni yönlendiren danışmanım Doç. Dr. Hümeýra Birol Akkurt'a çok teşekkür ederim.

Alan çalışması sırasında çevreyi tanıyan ve bilgilerini paylaşan Gönül Gülay'a, Kamer Okumuş'a, çok teşekkür ederim. Çalışma sırasında desteğini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma, Çamlıhemşin Belediyesi'ne teşekkür ederim.

Ayrıca çalışma boyunca bana hep destek veren başta eşim Okan Bozkurt, annem Duriye Okumuş ve sevgili oğlum Kerem Bozkurt olmak üzere tüm aileme çok teşekkür ederim.

Berna BOZKURT

ÇAMLIHEMŞİN KONAKLAR MAHALLESİ KONAK YAPILARININ KORUMA SORUNLARI VE YENİDEN KULLANIM ÖNERİLERİ

ÖZ

Çamlıhemşin, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Rize İli'ne 40 km uzaklıkta konumlanan, denize kıyısı olmayan, doğal ve arkeolojik sit alanlarına sahip dağlık bir yerleşimdir. Çamlıhemşin'in mahallelerinden biri olan Konaklar Mahallesi, sahip olduğu yerel konut örnekleri ve konak yapıları ile nitelikli bir konut alanıdır.

Çamlıhemşin Konaklar Mahallesi, konak yapılarını konu alan bu çalışmada, alanın kentsel ve mimari dokusunun değerlendirilebilmesi için gözlemler, sözlü görüşmeler yapılmış, kaynaklar taranmıştır. Analiz paftalarında belediyeden alınan kadastral ve imar planı haritaları kullanılmıştır. Bu bilgiler değerlendirilerek Konaklar Mahallesi konut alanının nitelikleri ve sorunları belirlenmiştir.

Çalışmada, Konaklar Mahallesi içinde konumlanan ve yerel konut yapılarından ayrılarak “konak” olarak nitelendirilen beş yapı tespit edilmiştir. Bu yapıların detaylı incelenmesi yapılmış ve koruma sorunları tartışılmıştır. Günümüzde sadece mevsimsel kullanımı olan konak yapılarının koruma sorunları ve alanda konumlanan diğer konutların koruma sorunlarının benzerlikler gösterdiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda konak yapılarına kullanım önerileri geliştirilirken Çamlıhemşin Bölgesi'nin fiziksel, sosyal, tarihi değerleri ve Konaklar Mahallesi'nin mimari değerleri dikkate alınmıştır. Bununla birlikte, alanın öznel niteliklerinin bütüncül bakışla deneyimlenmesi için alternatif kullanım önerileri hazırlanmıştır. Bu önerilerden ilki alanın turizm potansiyeli üzerinden, diğeri sosyal ve doğal verilerin bilimsel çalışmalarının yapılması üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çamlıhemşin, Konaklar Mahallesi, yeniden kullanım, yerel konut mimarisi, konak yapıları,

THE CONSERVATION PROBLEMS AND PROPOSALS RELATED TO THE REUSE OF THE KONAK STRUCTURES IN KONAKLAR DISTRICT, ÇAMLIHEMŞİN

ABSTRACT

Çamlıhemşin is located 40 kilometres far from Rize, in the inner parts of the Eastern Black Sea Region. It is a mountainous settlement with both natural and archaeological conservation areas. Konaklar, a district of Çamlıhemşin, is regarded as a relevant settlement to study with its residential building reserve.

In order to evaluate and understand the architectural tissue of Konaklar District, field observations, verbal interviews and literature researches has been done. The analysis has been conducted with the help of the cadastral and development plans obtained from the related municipality. In the light of these informations, the architectural entities of Konaklar district have been analysed and evaluated.

Within Konaklar District, 5 distinct buildings that differentiated from the other vernacular houses are noticed as "konak". A detailed examination of these 5 buildings has been conducted and the conservation issues have been investigated and deliberated. According to this analysis, it can be stated the konak buildings that are not used for the entire year are faced with similar conservation problems with the vernacular houses. In this regard, the physical, social, and historical assets of Çamlıhemşin and the architectural properties and values of Konaklar District has been taken into consideration in developing utilization suggestions for konak structures. Besides, in order to provide a comprehensive experience of the specific quality of this area, two alternative routes have been suggested. The former suggestion assesses the tourism potential of the area while the second one focuses on conducting scientific researches by using the social and natural data extracted from the district.

Keywords: Çamlıhemşin, Konaklar District, reuse, vernacular dwelling architecture, konak structure,

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
 BÖLÜM BİR - GİRİŞ.....	 1
1.1 Amaç	4
1.2 Yöntem	5
 BÖLÜM İKİ – TARİHİ KONUT YAPILARININ KORUMA SORUNLARI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME	 7
2.1 Tarihi Konut Yapılarının Koruma Sorunları	8
2.1.1 Sosyo - Kültürel Etkenler	9
2.1.2 Planlama Sorunları.....	10
2.1.3 Projelendirme ve Uygulama	11
2.1.4 Yapıların Fiziksel ve İşlevsel Eskimesi.....	11
2.1.5 Mülkiyet Sorunları.....	12
2.2 Yeniden İşlevlendirme	13
2.2.1 Yeniden İşlevlendirmenin Temel Hedefi.....	14
2.2.2 Yeniden İşlevlendirmede Güncel Kararlar	15
2.2.3 Yeniden İşlevlendirmenin Etki Alanları ve Güçlendirmesi Beklenen Olgular	16
2.3 Sonuç	17

BÖLÜM ÜÇ – ÇAMLIHEMŞİN BÖLGESİ..... 20

3.1 Çalışma Alanı	20
3.2 Ulaşım	22
3.3 Doğal Yapı	23
3.3.1 Hidrografik Özellikler	23
3.3.2 İklim.....	26
3.3.3 Bitki Örtüsü	26
3.3.4 Fauna.....	27
3.4 Sosyal ve Demografik Veriler	27
3.5 Bölgenin Tarihi.....	28

BÖLÜM DÖRT – KONAKLAR MAHALLESİ KONUT DOKUSU 30

4.1 Konaklar Mahallesi Doku Ölçekli Analizler.....	30
4.1.1 Yerleşim Biçimi ve Parselasyon.....	31
4.1.2 Ulaşım Ağları.....	33
4.1.3 Koruma ve Kullanım Durumu	35
4.1.4 Konut Yapıları ve Yerel Mimari Karakterler	42
4.2 Güncel Koruma Sorunları	52

BÖLÜM BEŞ – KONAKLAR MAHALLESİ KONAK YAPILARI 54

5.1 Veli Ahmet Konağı	56
5.1.1 Parsel Bilgileri	58
5.1.2 Mimari Özellikler	60
5.1.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu	60
5.1.2.2 Mekan Kurgusu.....	65
5.1.2.3 Yapım Sistemi.....	68
5.1.2.4 Mimari Elemanlar	69
5.1.2.5 Dekoratif Öğeler	73
5.1.3 Koruma Sorunları	77

5.2 Hacal Konağı	80
5.2.1 Parsel Bilgileri	81
5.2.2 Mimari Özellikler	83
5.2.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu	83
5.2.2.2 Mekan Kurgusu.....	88
5.2.2.3 Yapım Sistemi.....	94
5.2.2.4 Mimari Elemanlar	96
5.2.2.5 Dekoratif Öğeler	101
5.2.2.6 Serender	103
5.2.3 Koruma Sorunları	105
5.3 Melik Konağı.....	107
5.3.1 Parsel Bilgileri	107
5.3.2 Mimari Özellikler	109
5.3.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu	109
5.3.2.2 Mekan Kurgusu.....	113
5.3.2.3 Yapım Sistemi.....	117
5.3.2.4 Mimari Elemanlar	118
5.3.2.5 Dekoratif Öğeler	121
5.3.2.6 Serender ve Eski Ev	124
5.3.3 Koruma Sorunları	126
5.4 Tarakçı Konağı	130
5.4.1 Parsel Bilgileri	131
5.4.2 Mimari Özellikler	132
5.4.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu	132
5.4.2.2 Mekan Kurgusu.....	139
5.4.2.3 Yapım Sistemi.....	144
5.4.2.4 Mimari Elemanlar	146
5.4.2.5 Dekoratif Öğeler	148
5.4.2.6 Ek yapı (Misafir odası – Serender)	150
5.4.3 Koruma Sorunları	151
5.5 Dudi Konağı	153
5.5.1 Parsel Bilgileri	154

5.5.2 Mimari Özellikler	155
5.5.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu	156
5.5.2.2 Mekan Kurgusu.....	160
5.5.2.3 Yapım Sistemi.....	163
5.5.2.4 Mimari Elemanlar	165
5.5.2.5 Dekoratif Öğeler	169
5.5.3 Koruma Sorunları	170
BÖLÜM ALTI – ÖNERİLER VE SONUÇ	172
6.1 Konak Yapılarının Mimari Nitelikleri ve Koruma Sorunları	172
6.2 Konaklar Mahallesinde Yeniden Kullanıma Dair Öneriler.....	175
6.2.1 Konaklar Mahallesinin Turizm Odaklı Gelişimi	177
6.2.2 Konaklar Mahallesinin Kültürel ve Coğrafi Niteliklerinin Ortaya Çıkarılması.....	179
6.3 Alanın Deneyimlenmesine İlişkin Öneriler.....	181
6.4 Konak YapılarınınSağlıklaştırması	186
6.5 Sonuç	187
KAYNAKLAR	188

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 Kuban'ın iklime göre sınıflandırdığı Anadolu mimarisi	2
Şekil 3.1 Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Rize ve Çamlıhemşin	20
Şekil 3.2 Çamlıhemşin, yakın çevresi ve Kaçkar Dağları Milli Parkı	21
Şekil 3.3 Çamlıhemşin'de Yolkıyı ve Ortan Köyü (Mahallesi).....	21
Şekil 3.4 Fırtına Deresi'ne paralel olarak devam eden araç yolu	22
Şekil 3.5 Çamlıhemşin'in topoğrafik yapısı.....	23
Şekil 3.6 Dağ, dere, akarsu, göller ve sıcak su kaynakları haritası	24
Şekil 3.7 Büyük Deniz Gölü	25
Şekil 3.8 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nüfus verileri	28
Şekil 4.1 Konaklar Mahallesi doğu yamacı genel görünümü	30
Şekil 4.2 Konuta ulaşım ve yan cephesindeki ana giriş kapısı	31
Şekil 4.3 Konaklar Mahallesi parselasyonu	32
Şekil 4.4 Konutun yakın çevresine ulaşan patika yol ve mahallenin içinden geçen araç yolu	33
Şekil 4.5 Konaklar Mahallesi ulaşım ağları	34
Şekil 4.6 En eski ve eski dönem konut örnekleri	35
Şekil 4.7 Konaklar mahallesi konut yapıları dönem analizi	36
Şekil 4.8 Bodrum+bir ve bodrum+iki katlı yapılar	37
Şekil 4.9 1959 ve 1994 yapım tarihli iki konut.....	37
Şekil 4.10 Konaklar Mahallesi kat adedi analizi.....	38
Şekil 4.11 Konaklar Mahallesi konut kullanım durumu	39
Şekil 4.12 Konaklar Mahallesi konut yapıları korunmuşluk durumu	40
Şekil 4.13 Konaklar Mahallesi'nde tescilli ve tescil edilmesi önerilen yapılar.....	41
Şekil 4.14 Eğimli arazide evin yerleşimini gösteren kesit	43
Şekil 4.15 Bölgede bulunan en eski ve bir sonraki dönemdeki konutların zemin kat plan şemaları ve araziye ulaşimleri	43
Şekil 4.16 Bodrum ve zemin kat girişlerini bağlayan taş merdiven örnekleri	44
Şekil 4.17 En eski ve eski döneme ait konut mekanlarının gelişim şeması.....	45
Şekil 4.18 Girişi geri çekilmiş yapılar	46
Şekil 4.19 Giriş cephesinde yer alan balkonlar	46

Şekil 4.20 Alandaki farklı tipte kapı örnekleri.....	47
Şekil 4.21 Farklı bölüntülere sahip kanatlı ve giyotin pencere örnekleri	47
Şekil 4.22 Ocak örnekleri.....	48
Şekil 4.23 Bodrum kat üzerindeki girişler	48
Şekil 4.24 Konaklar Mahallesi konut dışı mimari karakterler	49
Şekil 4.25 Serender örnekleri.....	50
Şekil 4.26 Değirmen.....	51
Şekil 4.27 Yarım daire kemerli taş köprü	51
Şekil 4.28 Odun depolama yeri, çardak ve ot kabı	52
Şekil 5.1 Rize ili, Çamlıhemşin İlçesi, Konaklar Mahallesi konak yapıları	55
Şekil 5.2 Veli Ahmet Konağı tescil fişi	57
Şekil 5.3 Veli Ahmet Konağı arazi kesiti.....	58
Şekil 5.4 Veli Ahmet Konağı'nın parsel içindeki yerleşimi ve konağa ulaşım	59
Şekil 5.5 Hacal ve Veli Ahmet Konağı inşasında kullanılan tuğlaların yapım yeri ve Ortan Mahallesi	60
Şekil 5.6 Veli Ahmet Konağı'nın kuzey cephesi.....	62
Şekil 5.7 Batı cephesi.....	63
Şekil 5.8 Güney cephesi.....	64
Şekil 5.9 Doğu cephesi, ahşap kapı ve birinci kat düzlemindeki ahşap servis kapısı	64
Şekil 5.10 Zemin kat planı	65
Şekil 5.11 Birinci kat planı	67
Şekil 5.12 Bodrum kat planı.....	67
Şekil 5.13 Bodrum kat, holden kuzey girişine bakış.....	68
Şekil 5.14 Birinci katta tamamlanmamış bölme duvarlar	70
Şekil 5.15 İç ve dış mekanda merdivenler	70
Şekil 5.16 Birinci kat hayatta yer alan hazneli sedir.....	71
Şekil 5.17 Ana giriş kapısı ve yanındaki pencere	72
Şekil 5.18 Zemin katta mutfak ocak kemeri	72
Şekil 5.19 Konağın kuzey cephesindeki renk kullanımı ve ahşap işçilik	73
Şekil 5.20 Giriş kapısı.....	74
Şekil 5.21 Kuzey cephede yer alan ahşap çıkma ve üzerindeki ahşap motifler.....	75
Şekil 5.22 Baca çıkışları.....	75

Şekil 5.23 Ahşap işçilikli mutfak dolapları.....	76
Şekil 5.24 Ahşap yatak başlıkları.....	76
Şekil 5.25 Doğu cephede yer alan hasarlı saçak	77
Şekil 5.26 Birinci kat doğu duvarı üzerinde rutubet izi	78
Şekil 5.27 Mutfak hacminde kuzey duvarının üzerindeki nem izleri	79
Şekil 5.28 Kuzey cephesi duvar yüzeyinde siyah lekelenmeler	80
Şekil 5.29 Çatıda kiremitlerin arasında bitkilenme ve tuğla bacada tuzlanma	80
Şekil 5.30 Hacal Konağı'nın uzaktan görünüşü	81
Şekil 5.31 Kadastral plan üzerinde Hacal Konağı	82
Şekil 5.32 Hacal Konağı'nın topoğrafya ile ilişkisi	84
Şekil 5.33 Patika yolu konağa bağlayan merdiven ve konağın güney cephesi.....	85
Şekil 5.34 Batı cephesi.....	86
Şekil 5.35 Konağın Kuzey Cephesi	87
Şekil 5.36 Doğu cephesinin güneyden görünüşü ve birinci kat hizasında araziye ulaşım.....	88
Şekil 5.37 Zemin kat planı	89
Şekil 5.38 Yapıldığı dönemde yoğun olarak kullanılan ocak	90
Şekil 5.39 Zemin kat hayat, sedir ve bodrum kata inen merdiven kapağı	90
Şekil 5.40 Zemin kat misafir odası	91
Şekil 5.41 Birinci kat planı	92
Şekil 5.42 Birinci katta ıslak mekan girişinde ahşap lavabo.....	93
Şekil 5.43 Bodrum kat planı.....	93
Şekil 5.44 Hol, hayattan inen merdiven ve ahırların girişleri	94
Şekil 5.45 Çatı arası döşemesi	95
Şekil 5.46 Birinci mutfağın mozaik kaplaması ve pilita adı verilen tuğla mutfak elemanı	96
Şekil 5.47 Kuzey cephede tuğla örgü üç katlı tuvalet-banyo hacmi	97
Şekil 5.48 Zemin kat birinci kat arasındaki merdiven	98
Şekil 5.49 Hayat ve oda kapısı.....	99
Şekil 5.50 Ahşap kepenkli, kanatlı pencere ve giyotin pencere.....	100
Şekil 5.51 Oda 3 ve Oda 8'deki ocaklar	101
Şekil 5.52 Zemin kat pencerelerinin altında bulunan silme.....	102

Şekil 5.53 Birinci kat ve çatı katı silmesi.....	102
Şekil 5.54 Kuzey cephesi giriş kapısı önünde tuğladan motif	103
Şekil 5.55 Konağın yapıldığı döneme ait çeşitli metal aksamlar	104
Şekil 5.56 Konağın kuzeyinde yer alan serender	104
Şekil 5.57 Ahşap yüzeyde böceklenme.....	105
Şekil 5.58 Ahır 2’de doğu duvarından gelen suyun tavanda ve zemindeki izleri....	106
Şekil 5.59 Melik Konağı ve yerleşim alanı	107
Şekil 5.60 Kadastral pafta üzerinde konağa ulaşım yolları, konağın yakınındaki yapılarla ilişkisi	108
Şekil 5.61 Ana giriş kapısının bulunduğu güneydoğu cephesi	110
Şekil 5.62 Konağın güneybatı cephesinin büyük bir kısmı göz dolma sistemiyle oluşturulmuştur	111
Şekil 5.63 Kuzeybatı cephesi	112
Şekil 5.64 Kuzeydoğu cephesi konağın arka duvarı olup serender ile arasında bulunan taş merdiven ile ön cepheye geçilmektedir	113
Şekil 5.65 Zemin kat planı	114
Şekil 5.66 Birinci kat planı	116
Şekil 5.67 Bodrum kat planı.....	116
Şekil 5.68 Bodrum kat holü	117
Şekil 5.69 Zemin kattan birinci kata çıkan ahşap merdivenler ve kuzeybatı duvarı üzerinde bodrum kattan zemin kata çıkan taş merdiven	119
Şekil 5.70 Ana giriş kapısı ve yanındaki pencere (pencere önünde özgün lavabo bulunmaktadır)	119
Şekil 5.71 Mutfakta yer alan basık kemerli ocak.....	120
Şekil 5.72 Cephedeki dekoratif öğeler ve bacalar.....	121
Şekil 5.73 102 no'lu oda tavanı	122
Şekil 5.74 Mutfak tavan göbeği	122
Şekil 5.75 105 ve 102 no’lu odadaki ocak kemerleri.....	123
Şekil 5.76 Mutfakta yer alan basık kemerli ocak.....	123
Şekil 5.77 102 no'lu oda pencere aralarındaki bitkisel motifler.....	124
Şekil 5.78 Serenderin doğu cephesi	125
Şekil 5.79 Eski evin kuzey cephesi	125

Şekil 5.80 Oda kapısı ve balkon direkleri üzerindeki ahşap motifler	126
Şekil 5.81 Giriş önündeki çatlak	127
Şekil 5.82 Kuzeydoğu ve kuzeybatı duvarlarında nem izleri	128
Şekil 5.83 Kuzeybatı cephesindeki balkona açılan kapı ve sıvalı yan duvarları	128
Şekil 5.84 Tavanda çatının akmasından kaynaklanan kabarma ve birinci kat zemininin sehimlenmesi	129
Şekil 5.85 Tarakçı Konağı tescil fişi	130
Şekil 5.86 Kadastral paftada konağın yeri	131
Şekil 5.87 Tarakçı Konağı'nın arazi kesiti	132
Şekil 5.88 Tarakçı Konağı batı cephesi	133
Şekil 5.89 Konağın güney ve batı cephesi	134
Şekil 5.90 Güney cephesi	135
Şekil 5.91 Tarakçı Konağı batı cephesi	136
Şekil 5.92 Kuzey cephesindeki söveli pencereler	137
Şekil 5.93 Doğu duvarı ile kuzey duvarı birleşimi	138
Şekil 5.94 Zemin kat planı	139
Şekil 5.95 Mutfakta bulunan basık kemerli ocak	140
Şekil 5.96 Baş Oda'da cam önündeki sedir, dolap ve ocak	141
Şekil 5.97 Hol ve ikinci kapı	141
Şekil 5.98 Birinci kat planı	143
Şekil 5.99 Bodrum kat planı	143
Şekil 5.100 Çatı katı taşıyıcı elemanları	144
Şekil 5.101 Bodrum kat, holün zemin ve tavan kaplamaları	145
Şekil 5.102 Ahırdan zemin kata, zemin kattan birinci kata çıkan merdivenler	146
Şekil 5.103 Dış mekan kapılarında biniler ve menteşeler	147
Şekil 5.104 Giyotin ve kanatlı pencere	148
Şekil 5.105 Baş odada bulunan sabit dolaplar	149
Şekil 5.106 Ek bina	150
Şekil 5.107 Oda içlerindeki tesisat kanalları	153
Şekil 5.108 Dudi Konağı tescil fişi	154
Şekil 5.109 Kadastral pafta üzerinde Dudi Konağı	155
Şekil 5.110 Güney cephesi	157

Şekil 5.111 Konağın büyük kısmı yıkılmış batı cephesi.....	158
Şekil 5.112 Konağın ikinci ana girişi bulunan kuzey cephesi	159
Şekil 5.113 Dudi Konağı doğu (arka) cephesi	160
Şekil 5.114 Zemin kat planı	161
Şekil 5.115 Birinci kat planı.....	162
Şekil 5.116 Bodrum kat planı	163
Şekil 5.117 Bodrum katta bulunan hol ve ahırların kemerli duvarı.....	164
Şekil 5.118 Ahırın kısmen yıkılmış tavanı.....	165
Şekil 5.119 Mutfaktaki zemin kaplaması ve tamamlanmamış ocak	166
Şekil 5.120 Birinci kata çıkan merdivenin güncel durumu.....	167
Şekil 5.121 Mekan kapıları	167
Şekil 5.122 Oda 10'da bulunan kanatlı pencere ve ahşap kepenkler	168
Şekil 5.123 Oda 10'da bulunan düz kemerli ocak.....	168
Şekil 5.124 Batı cephesi fotoğrafı.....	169
Şekil 5.125 Mutfak dolapları.....	170
Şekil 5.126 Oda 4 ve hayatta döşeme kayıpları	171
Şekil 6.1 Kaçkar Dağları Milli Parkı gezi güzergahları haritası	176
Şekil 6.2 Turizm odaklı kullanım önerileri	178
Şekil 6.3 Pansiyona dönüştürülen yapılardan ikisi; Pansiyon2 ve Pansiyon 4	179
Şekil 6.4 Bilimsel araştırma odaklı kullanım önerisi	180
Şekil 6.5 Yürüyerek yapılacak gezi rotası.....	182
Şekil 6.6 Tarakçı Evi ve sıralı düzende konutlar	183
Şekil 6.7 Araçla yapılacak gezi rotası	184
Şekil 6.8 Habak ve Ortan Mahalleleri.....	185
Şekil 6.9 Koçi Evi ve çevresindeki evler	185
Şekil 6.10 Konaklar Mahallesi Camisi.....	186

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

Yerel konut kültürü, içinde olduğu bölgenin doğal verileri ve o bölgeye ait yaşam kültürünün etkisiyle biçimlenmekte, o yere ait yapıları oluşturmaktadır. Topoğrafya, iklim, manzara ve bitki örtüsü ve toprak yapısı doğal verileri; çevresel imgeler, toplumsal yapı, aile yapısı ve konuta ait yaşam şekli de kültürel verileri oluşturmaktadır (Karagülle ve Demir, 2010). Altuner ve Öcal(2013) “yerleşim alanlarının biçimlenmesinde sosyal, kültürel ve ekonomik koşulların coğrafi etkenlerle birlikte ana etkenler olduğunu, bu durumun da insanın en temel ihtiyaçlarından biri olan barınma fonksiyonunu karşılayacağı mekânların şekillenmesinde de belirleyici olduğunu” ifade etmektedirler (s. 274). Aynı bölgede farklı kültürel ortamlarda yaşayan topluluklar, benzer yapım malzemeleri ve benzer yapım teknolojilerini kullanarak farklı konut yapıları ortaya çıkarırken, aynı kültürel ortamda, aynı yapım teknolojisi ve aynı malzemeler kullanılarak farklı mimari karakterlere sahip yapılar da ortaya çıkabilmektedir. Yakın mesafede bulunan yerleşim alanlarındaki farklılıklar da sosyal ve kültürel farklılıkların ürünü olmaktadır.

Yerel konutun oluşumunda kültürel etkilerle beraber coğrafi ve iklimsel koşullar önemli etkenlerdir. Türkiye'nin farklı coğrafyalarında farklı özellikte konut örnekleri görülmektedir. Yerel konut yapılarının coğrafya ve iklim üzerinden ayrışmasına Anadolu'daki konut mimarisi üzerinden gözlemlemek mümkündür. Anadolu'da batıdan doğuya doğru gidildikçe yükselti ve arazi engebesi artmaktadır. Kuzey bölgelerde dağlık alan yine doğuya doğru artmakta, dağların konumundan dolayı denizin etkisi iç bölgelere kadar ulaşmaktadır. Bölgelerin yükselti ve denizden uzaklığı iklimi ve bitki örtüsünü de etkilemektedir. Bu kapsamda aynı coğrafi şartlara sahip Güneydoğu Anadolu Konutları; malzeme ve yapım sistemi açısından benzerlikler taşımakla birlikte farklılaşan toplumsal yapı, barınma anlayışı ve kentsel ortamın etkisi ile Mardin, Gaziantep, Urfa gibi farklı konut alanlarını ortaya koymaktadır. Mardin evleri, eğimli arazinin güneye bakan yüzünde, bölgede bolca bulunan sarı kalker taşından yapılmış, bitişik nizamlı evlerdir. Kuzey Doğu

Anadolu’da, Erzurum ve Kars bölgelerinde ahşap hatıllı taş konutlar, daha da kuzeye gidildiğinde ahşap iskeletli konutların olduğu Doğu Karadeniz Evleri görülmektedir. Ege ve Akdeniz Bölgesinde yer alan düz damlı taş kübik konut yapılarında iklim etkisinin daha etken olduğu görülmektedir (Kuban, 1982). Niğde Evleri, toplum yaşantısı ve aile mahremiyeti öncelikli kurgulandığını zemin katın sokaktan koparılacak için yükseltildiğini ve eğimden kazanılan kat ile manzara sahibi olacak şekilde kademeli bir yerleşime sahiptir (Altuner, 2013). Isparta Evleri de sokakta cephesi olan, bahçeli, sofalı, bir ya da iki katlı yapılardır (Demirci, 2009). Daracık sokaklar, iki taraftan yükselen evlerin sağır duvarları ve avluları ile sınırlandırılan Antakya Evleri, kendi içlerinde gölgelikli avlular barındırmaktadırlar (Karahan, Çelik, Kayıkçı, Altay, 2012). Kuban (1982) da geleneksel Anadolu kültüründe coğrafi koşullara bağlı bu farklılaşmayı yedi grupta toplamış ve bu bölgelerdeki konutların malzeme ve yapım sistemlerini ifade etmiştir (Şekil 1.1). Bu koşullara ek olarak kültürel etkiler de yerleşimleri ve konutu etkileyen unsurlar olmaktadır.

Şekil 1.1Kuban'ın iklime göre sınıflandırdığı Anadolu mimarisi

Yukarıdaki anlatımlar doğrultusunda baktığımızda Doğu Karadeniz Bölge'sinde yerleşim oluşurken ve yapım sisteminde coğrafi etkenlerin öne çıktığı, kültürel etkenlerin arkadan geldiğini görmekteyiz. Yüksek eğimli yamaçlarda topografyaya göre uygun yerleşim çözümleri üretilmiştir. Özgüner'e göre (1970) Anadolu'da yerleşimin suyun olduğu yerde dolayısıyla yeşile odaklanarak oluşmuş öte yandan Doğu Karadeniz'de suyun ve yeşilin çok olmasıyla yerleşimde belirleyici etken olmamıştır. Sümerkan (1989) dağlık bölgede yerleşimin sırtta, yamaçta, etekte ya da

vadide yer aldığını, kimi zaman bu yerleşimlerin dağınık kombinasyonlarının görülebileceğini söylemektedir. Sümerkan (1989) toplu yerleşime uygun olmayan topoğrafyada insanların öncelikle ürün aldıkları araziye yakın olmayı hedeflediklerini söylemektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki dağınık veya bir arada yerleşim topoğrafyaya göre belirlenmiştir. Özgüner (1970) evin yönlenmesinde manzara ve güneşten çok eğimin önemli olduğunu belirtmektedir. Eğimli yamaçlara oturtulan yapıların temel duvarlarında moloz taş malzeme kullanılmıştır. Nitelikli yapılarda ise ince yonu kesme taş görülmektedir. Yapıların, eğimli arazi kazılarak yığma taş ile arka ve yan duvarlar oluşturulmuştur. U şeklinde oluşturulan temel duvarının ön cephesi ahşap veya taş olarak farklılık gösterebilmektedir. Zemin kat cepheleri ahşap malzemenin çeşitli varyasyonlarda geçme sistemleriyle birleşmesi, yığma yapım sistemini oluşturmaktadır. Yapılarda yoğunlukla kullanılan ahşap elemanlarda, neme ve böceklenmeye dayanıklı olduğundan kestane ağacı tercih edilmiştir. Sümerkan (1989) bölgede, ana yaşam katlarında ahşap karkas sistemlerin kullanıldığını, bu yüzeylerin kendi içlerinde ahşap dolma, göz dolma ve muska dolma olarak çeşitlendiğini belirtmektedir. Yerel yapım sisteminde, yağmur suyunun cepheden uzaklaştırılması için kırma çatılar yapıya geniş saçaklarla bağlanmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yukarıda ifade edilen bağlayıcı etkenlere rağmen, iklim ve topoğrafya ile biçimlenmiş yerleşimler ve yapılar kültür etkisiyle de çeşitlilik gösterebilmektedirler. Bu çalışmaya konu olan Rize İli Çamlıhemşin İlçesi'nde yerelden farklılaşmış konut örneklerine rastlanmaktadır. Çamlıhemşin İlçesine bağlı Konaklar Mahallesi'nde ve çevredeki bazı mahallelerde yukarıda ifade edilen geleneksel yapı örnekleri ve bu yapılardan sistem, malzeme ve ölçek gibi öznel farklılıklar içeren konak yapıları bulunmaktadır. Bu çalışmada Çamlıhemşin, Konaklar Mahallesi'nde, XIX. yy sonu ve XX. yy başında inşa edilmiş, kullanıcının öznel niteliğini temsil eden konak yapıları odak alınmıştır. Bu yapıları tanımak için öncelikle Konaklar Mahallesi konut alanı incelenmiş, ardından konakların mimari nitelikleri ve güncel durumları değerlendirilerek yeniden işlevlendirme için öneriler sunulmuştur.

1.1 Amaç

Geleneksel konut yapılarının özgün kullanımlarını yitirmesi mimarlık disiplininin önemli tartışma konularından biridir. Çalışma alanı olarak Konaklar Mahallesi'nin seçilme sebebi; geleneksel dokunun bozulmadan günümüze kadar gelebilmiş olması, bu mahallenin de içinde bulunduğu bölgenin sosyal ve kültürel koşullarının değişmiş olması ve bu doğrultuda yeniden kullanım tartışmalarının gerekliliğidir.

Bölgeyle ilgili sınırlı sayıda yazılı kaynağa ulaşılmıştır. Alana dair literatür geniş çerçevede doğal çevreyi ve turizm sorunsalını konu almakta, bunun yanında az sayıda tarihi ve mimari çalışmaları içermektedir. Çalışma alanının da içinde bulunduğu Çamlıhemşin'i de konu alan çalışmalardan Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari (Batur ve Gür, 2005) Köyde Mimari Doğu Karadeniz (Özgüner, 1970) Yöresel Mimaride Ekolojik ve Kültürel Uyum Rize Fırtına Vadisi Örneği (Cimşit, 2001 Büyükdere (Senoz) Vadisi Örneğinde Yöresel Mimarlığın Tarihsel Süreklilik Kavramındaki Rolü (Ceylan, 2007) bölgenin mimari değerleri üzerine çalışmalardır. Rize Monografisi (Karpuz, 1993), 1498 Nolu Rize Şer'iyye Sicil Defteri'nin transkripsiyon ve değerlendirmesi (1-100 arası sayfalar) (Başaran, 2011), Osmanlı öncesi dönemde Rize ve çevresinde Türklük izleri (Yılmaz, 2010), bölge ile ilgili tarih çalışmalardan bazılarıdır. Turizm odaklı çalışmalardan bazıları; Yaylacılık kültürünün yayla turizmi içindeki önemi: Rize yaylaları örneği (Haberal, 2011), Ayder (Rize) termal ve yayla turizm bölgesinin termal koruma ve turizm gelişimi açısından değerlendirilmesi (Fettahoğlu, 2010), Destinasyon bazında marka denkliği ve Doğu Karadeniz yaylalarının eko turizm açısından marka denkliğine ilişkin bir uygulama (Çolak, 2010)'dir. Bölgeyi konu alan diğer çalışmalardan; Fırtına vadisi'nde (Çamlıhemşin-Rize) çay tarımında kullanılan suni ve doğal gübrelerin oluşturduğu su kirliliğinin akuatik ekosisteme etkisi (Akçanal Ödün, 2013), Ayder-Ceymakçur (Çamlıhemşin/Rize) yaylalarının florası ve yöre ballarının kimyasal ve palinolojik özellikleri (Erdemir,2013), Cultural memory, identity and music: Armenians of Turkey (Yıldız, 2012), Hemşin kültürel kimliğinin müziksel dinamikleri (Mutlu, 2009), Rize ili Çamlıhemşin ilçesi köylerinin yemek kültürü üzerine bir çalışma (Dokur, 2009), Fırtına vadisindeki Poecilimon similis retowski, 1889 (Orthoptera:Tettigoniidae)'in yerel popülasyonları üzerinde moleküler ekolojik

araştırmalar (Mert, 2008), Fırtına vadisinde (Çamlıhemşin, Rize) nesne tabanlı alan örtüsü sınıflandırması kullanılarak ekosistem yapısının belirlenmesi (Karacaoğlu, 2007), Rize İli ve ilçelerindeki doğal gamma radyoaktivite düzeyinin belirlenmesi (Dizman, 2006), Çamlıhemşin-Fırtına vadisi yüksek dağlık alanlardaki saf ve karışık ormanların meşcere dinamiklerinin analizi (Yücesan, 2006), Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda bulunan kuş türleri ve bunların yayılışında ekolojik faktörlerin etkileri (Uysal, 2005) ise bölgenin daha çok biyolojik ve kültürel çeşitliliğini odak alan çalışmalardır.

Bu çerçevede, Çamlıhemşin-Konaklar Mahallesi konu alan bu çalışma bir yandan ilgili literatüre katkıda bulunacak, öte yandan alanın yeniden kullanımının sorgulanması için gerekli olan detaylı çalışmaları üreterek bu tartışmalara veri sunulacaktır. Bu doğrultuda öncelikle alanın yerel mimari dokusunu incelenmiş ve temel özellikleri belirlenmiştir. Ardından bu doku içerisinde konak olarak adlandırılan konut yapılarının mimari çözümlemeleri yapılmıştır. Böylelikle bir yandan yerel konut yapıları ile aralarındaki farklılık ortaya konulmuş, öte yandan güncel yaşamla bütünleşerek yeniden kullanım potansiyellerinin açığa çıkartılması hedeflenmiştir.

1.2 Yöntem

Çalışma kapsamında, alanın öznel karakterlerinin deşifresinde kullanılan yöntem ve yapılan analizler üç farklı kanal üzerinden hazırlanmıştır; değerlendirme, sorun tespitleri ve öneriler. Bu çalışmalar hem doku hem de yapı ölçeğinde yapılmış ve öneriler bu bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında öncelikle bölgenin tarihi, coğrafi ve sosyolojik verileri, yazılı kaynak ve resmi kurumlar tarafından hazırlanmış belge/ raporlar üzerinden aktarılmıştır. Alanda yapılan çalışmalar görsel analizler ve detaylı tespitler üzerinden oluşturulmuştur. Bu çalışmalarda doku ölçeğinde topoğrafik yapı, ulaşım arterleri, ortak kullanım yapıları (değirmen ve köprü) tespit edilmiştir. Yapılan alan analizleri, Çamlıhemşin Belediyesi'nden temin edilen (1/1000-5000) halihazır ve kadastral haritalar üzerine işlenmiştir. Yapı ölçeğinde topoğrafya ile konutun kurduğu ilişki,

yapım sistemleri mekan-kütle-cephe organizasyonları, güncel kullanım durumları ve koruma sorunları incelenmiştir. Söz konusu tespitler kapsamında fotoğraf ile belgeleme yapılmış, görsel analiz gerçekleştirilmiş ve ölçekli krokiler üretilmiştir. Bu çalışmadan önce, Konaklar Mahallesi'nde tespit edilen beş konaktan Veli Ahmet, Tarakçı ve Dudi Konaklarının projeleri Okman Mimarlık'a, Melik Konağı'nın projeleri Gündoğdu Mimarlık'a hazırlatılmıştır. Belgeleme çalışmalarının gerçekleştirilemediği yapılarla literatür bilgilerinden veya bu eski tarihli projelerden yararlanılmıştır. Herhangi bir koruma projesi bulunmayan Hacal Konağı'nın ölçekli kroki - rölöve çizimleri, lazermetre kullanılarak ve yer yer el ile ölçüler alınarak oluşturulmuştur.

BÖLÜM İKİ

TARİHİ KONUT YAPILARININ KORUMA SORUNLARI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

Kültür Varlıklarını Koruma kavramı farklı dönemlerde farklı yaklaşımları benimseyerek evrilmiş ve güncel koruma yaklaşımlarını oluşturmuştur. Aktif olarak 19.yy'da başlayan koruma yaklaşımında, öncelikle antik dönem eserlerinin korunması gerekli olduğu savunulmuş, daha sonra 19. yüzyıla ait anıt yapıların korunması öngörülmüştür. Günümüze dek gelişen süreç içinde koruma disiplininin eylem alanı tekil yapıdan doku ve yerleşim ölçeğine genişlemiş, kültürel güzergâhların ve hatta somut olmayan değerlerin korunması boyutu da eklenmiştir (Alioğlu, 2013).

Koruma olgusunun kapsadığı alan değişip geliştikçe, eylem alanında kullanılan koruma yöntemleri de değişmektedir. Restorasyon ilkelerinin kurucularından E. E. Viollet-Le-Duc, üslupsal bütünlüğü benimseyip, yapının deforme olmuş bölümlerinin daha sağlam ve güncel bir malzeme ile onarılmasını uygun görürken William Morris tarafından kurulan ve John Ruskin'in de temsil ettiği Arts and Crafts hareketi üslupsal restorasyonu reddedip yapıların özgün yapım sistemini ve barındırdığı izleri korumayı ilke edinmiştir (Jokilehto, 2005). Birbirini besleyen yada tetikleyen benzer-farklı anlayışlar geliştikçe koruma disiplinine yön vermek üzere tüzükler oluşmaya başlamıştır. Atina Tüzüğü 1931, Venedik Tüzüğü/1961, Amsterdam Bildirgesi/1975, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü/1987, Nara Özgünlük Belgesi/1994, Ahşap Tarihi Yapıların Korunması için İlkeler / 1999, Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü/1999, Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler / 2003, ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi /2013 bunlardan bazılarıdır. Bu tüzükler ile koruma eyleminin öncelikleri belirlenmiş, müdahalelerin nitelikleri, yapım kültürünün önemi, çağdaş ek, en az ve en etkin müdahalenin gerekliliği gibi konular ele alınmıştır. Koruma müdahalelerinde fark edilir eklerin önemi vurgulanırken daha sonra en az ve en etkin müdahale önem kazanmıştır. Ayrıca, kentsel ve mimari

korumanın disiplinlerarası bir çalışmayla kurgulanabileceği, verimli hale geleceği belirtilmiştir (International Council on Monuments and Sites [ICOMOS], 2013).

Ülkemizde, tarihi yapıların ve arkeolojik eserlerin korunması ile ilgili ilk yasa 1869'da Asar-ı Atika Nizamnamesi ile başlamıştır. Günümüzdeki koruma anlayışı uluslararası koruma anlayışıyla paralel bir şekilde ilerlemekte, eylem alanını ve müdahale sınırlarını 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası belirlemektedir. Aynı kanunun tanımlara ilişkin üç numaralı maddesinde; kültür varlıklarını; “farklı devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi yada tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” şeklinde tanımlanmaktadır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2013).

Yukarıda tanımlanan ulusal ve uluslararası çalışmalar doğrultusunda biçimlenen ve yürütülen koruma disiplini, farklı ölçeklerde eylem alanları içermektedir. Bu alanların önemli bir parçası da mimari koruma disiplini. Mimari koruma disiplini, farklı ölçek ve tipolojiler içeren mimari miras eserin, fiziksel ve kültürel varlığını sürdürmek için sorgu, karar ve eylem üretmektedir. Tarihi konut yapıları ve bu yapıların koruma sorunları söz konusu sorgulardan biridir.

2.1 Tarihi Konut Yapılarının Koruma Sorunları

Kültür varlıklarının önemli bir parçası olan tarihi konut yapıları, inşa edildikleri dönemin dinamikleri ve içinde konumlandıkları bölgenin sosyal, ekonomik, coğrafi ve kültürel şartlarına göre oluşmaktadır. Bu durum, yapısal potansiyelleri ve içinde bulundukları bölgenin dinamiklerine bağlı olarak kullanım değerlerinin yitimine neden olabilmektedir.

Madran ve Özgönül (2005), kültürel ve doğal varlıkların sorunlarını iç kaynaklı; varlığı kendi özelliklerinden kaynaklanan ve dış kaynaklı; varlığın dışında oluşan ve gelişen nedenlerden kaynaklanan sorunlar olarak ikiye ayırmaktadır. İç kaynaklı sorunları konut yapıları özelinde değerlendirdiğimizde yapım tekniği ve malzeme

sorunlarını sayabiliriz. İnsan kökenli sorunlar, konfor koşullarından kaynaklanan sorunlar, çevresel kökenli sorunlar ve imar sorunları da dış kaynaklı sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır (Madran ve Özgönül, 2005).

Sosyo-kültürel ortamdaki değişimler, toplumun her alanını olduğu gibi fiziksel çevrenin oluşumu ve kullanımını da etkilemektedir. Politik ve ideolojik ortamda ortaya çıkan farklı görüşler, bir yandan toplumun sosyal yapısını değiştirirken öte yandan üretim kanallarını değiştirmektedir. Ulusal politikalar doğrultusunda değişen yapı üretim kanalları ve özellikle konut üretim politikalarının değişimi tarihi konutların kullanım değerinin yitimindeki önemli etkenlerdendir.

Tarihi konut yapılarının korunamamasına sebep olan etkenler aşağıdaki şekilde tanımlamak mümkündür;

2.1.1 Sosyo - Kültürel Etkenler

Ülkenin politika anlayışının etken olduğu (sebep olduğu) bu durumlarda, kullanımların; değişen yaşam tarzı ve bilgi nedeniyle kullanım biçimlerinin değişmesi tarihi yapıların karşıladığı ihtiyaçların bir anda cevapsız kaldığı durumları ortaya çıkarmakta, yapılar kimi zaman atıl kalmakta kimi zaman da yıkılmaktadır. Ülkemizde 1950'lerde başlayan kentleşme ve bunun yanında gecekondulaşma, ülke yönetiminin şehirleşmeye teşviki ile başlayıp, kısa sürede yaşanan bu toplumsal değişimin yapıları çevreye kontrolsüz yapılaşma olarak yansımalarıyla sonuçlanmıştır. Kırsal ya da küçük şehirlerdeki konut yapılarının bir kısmı da büyük şehirlere göç sonucu terk edilip bakımsız bırakılmaktadırlar. Yapı ne kadar nitelikli olursa olsun çevresindeki ekonomik ve sosyal yetersizlikler kullanım değerini yitirmesine ve terk edilmesine neden olmaktadır. Bu durumun büyük şehirlerdeki karşılığı ise kentteki alan kullanımlarının değişerek; yeni konut alanlarının oluşması ve gelir seviyesi uygun olanların bu alanlara kayarak kendi konutlarını kiraya/ ve genellikle göçle gelen; görece düşük gelir grubuna mensup kullanıcıya vermesidir (Çetin, 2011). Sosyal hayatın değişmesinden dolayı, yeni kent merkezi dışında kalan bölgeler de çöküntü bölgelerine dönüşmüş, yapılar ne kadar nitelikli olursa olsun, daha düşük gelirli kullanıcılarına teslim edilmiştir. Örneğin, İzmir'de Hatuniye Bölgesi, Tilkilik

Bölgesi, döneminin varlıklı ailelerinin ikamet ettiği bir bölgeyken, zamanla Alsancak'ta ve benzeri yeni yerleşim yerlerinde yaşamının popülerliğiyle terk edilmişler daha sonra İzmir'e göçle gelen düşük gelirli, aynı zamanda şehre ayak uydurmayı hedeflemeyen bir kullanıcı kitlesine ev sahipliği yapmışlardır. Dolayısıyla kullanıcı ve yapı arasında uyum ve sahiplenme bağının fazla olduğunu söylemek zordur. Bu duruma pek çok şehirdeki eski kent merkezleri örnek olarak verilebilir.

Duruma yapı ölçeğinde bakıldığında, belli bir çevrenin kültürel birikimine göre oluşturulmuş, fonksiyonları tanımlanmış ve inşa edilmiş konut yapılarının kültürel yapıdaki değişimler sonucunda potansiyelinin altında ya da üstünde kalarak kullanım süresinin kısaldığı görülmektedir. Örnek olarak; toplumun çekirdeği olan ailenin ihtiyaçlarına yönelik kurgulanan konut yapıları aile yapısının değişmesiyle içinde bulundurduğu mekan organizasyonunun da değişmesini gerektirmektedir. Önceleri geniş aile yapısının ihtiyaç duyduğu mekan kurgusuna sahip konutlar, sonraları yerini çekirdek aileler için tasarlanmış daha küçük hacimli konut yapılarına bırakmıştır. Ek olarak sürekli gelişen ve ilerleyen yapıım sistemleri, konforlu mekanlar sunmakta buna paralel olarak kullanıcıların yaşam kalitesi ve konfor koşullarına dair talepleri de artmaktadır.

2.1.2 Planlama Sorunları

Tarihi yapıların kullanımları içinde bulundukları fiziksel çevre ile ilişkili olduğundan, bölgede gerçekleşen her yeni planlama eylemi mevcut yapı stoğunu doğrudan etkilemektedir. Kullanıcıların kentlerin yeni gelişen alanlarına yönelmesi eski kent merkezinin ise fiziksel ve işlevsel eskimesine sebep olmaktadır (Ahunbay, 2007). Yeni kullanıcılarına teslim edilen bu yapı gruplarının yeni kullanıcıları ile aidiyet duygusunun gelişmesi zaman almaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle terk edilmiş ve kısmen el değiştirmiş kent merkezindeki plan kararları o bölge için belirleyici olmaktadır. Madran ve Özgönül (2005), ülkemizdeki imar planı olgusunun tarihi kent merkezlerindeki belli değer taşıyan alanlarının korunması ve geliştirilmesine yönelik stratejiler geliştirmediğini ve yaptırımlar oluşturmadığını belirtmektedir. Bu bölgelerdeki öngörülen yapılaşma yoğunlukları da mülk sahiplerini yapılarını korumaya değil onları yıkarak yenilemeye yönlendirmektedir.

Tarihi konut alanlarını direkt olarak etkileyen bu etkenlerin yanı sıra, kente dair planların bütünleşik hazırlanmaması konusu da kentte yer alan tarihi alanların korunamamasına ilişkin önemli bir etkidir. Kiper'in (2005) belirttiği gibi “koruma amaçlı imar planları ile kent bütünü planlarının eş zamanlı olarak hazırlanmaması ve eş güdümü sağlanamaması durumunda diğer plan kademeleri ile karşılıklı ilişkilerin kurulmasında sorunlar yaşanırken, koruma planlarının hazırlanması süreci de ötelenmektedir” (s. 27).

2.1.3 Projelendirme ve Uygulama

Konut yapılarının koruma sorunlarından biri de yapıların projelendirme ve uygulamalarıdır. Projelendirme aşamasında konut yapılarının öznel karakterinin tanımlanması, mekansal ve strüktürel incelemelerinin yapılarak koruma sorunlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Kullanımın değişeceği durumlarda mekansal dizilimin deşifre edilmesi, bu mekanların en az müdahale ile yeni kullanıma dönüştürülmesi gerekmektedir. Restorasyon uygulama maliyetleri yeni yapı inşa etmekten daha uzun süreli ve maliyetli olmaktadır. Bu maliyetin artış sebebi geleneksel taş, ahşap vb işçiliklerin gerekli olması, bu alanda yetişmiş eleman yetersizliği ve bu nedenle hizmet bedelinin yüksek oluşudur. Proje ve uygulama maliyetleri de onarım sürecindeki bir diğer sorundur. Kullanıcılar hangi özel ya da kamu kurumlarından, hangi şartlarda ödenek alabileceği konusunda bilinçsizdir. Yüksek maliyetlerin çıktığı durumlarda, maliyeti düşürmek için niteliksiz işçi çalıştırılmasına ve ucuz malzeme kullanımına gidilmektedir. En azından kamu kurumlarının uygulama ihalelerinde uygulama sırasında kimlerin çalışacağı ve niteliklerinin ne olacağı açıkça belirtilmektedir.

2.1.4 Yapıların Fiziksel ve İşlevsel Eskimesi

Tarihi konut yapılarının eskimesi, fiziksel ve işlevsel etkenler üzerinden gelişmektedir. Fiziksel eskimenin temel nedeni, yapıların güncel bakımlarının yapılmamasıdır.

Yapıların kullanım ömürleri düzenli bakımları yapıldıkça uzamakta ve bu süreçte yapılar fiziksel varlıklarını sağlıklı bir şekilde korumaktadırlar. Bakımsızlığın yanı sıra, yapım tekniklerinden, malzeme niteliğinden ve hava kirliliği, titreşim, yoğun trafiğin yarattığı olumsuz etkiler gibi çevresel etkenlerden kaynaklanan eskimeler de kullanımı zorlaştırmaktadır. Bu sorunların çözümü önemli kentsel ve mimari müdahaleler gerektirdiğinden genellikle gerçekleştirilememekte, kullanıcılar bu sorunlarla başa çıkmaya çalışmak yerine yapıyı terk etmeyi tercih etmektedir.

Tarihi konutların güncel ihtiyaçlara cevap verememesi, mekansal eklerin yapılmasına yol açmaktadır. Ancak, söz konusu eklerin mekan, strüktür ve malzeme açısından doğru biçimde kurgulanmaması yapının strüktürüne ve/veya mekansal kimliğine zarar vermesine neden olmaktadır. İnşa edildikleri dönemin yaşam şartlarına, sosyal ilişkilerine göre yapılan yapılar, bu şartların değişmesiyle kullanım potansiyelleri artmakta veya azalmaktadır. Bu farklılaşma sonucunda da yapının ekonomik ömrü giderek azalmaktadır (Madran ve Özgönül, 2005).

2.1.5 Mülkiyet Sorunları

Tarihi konut yapılarının mülkiyet durumu, koruma sorunlarının bir diğer önemli nedenidir. Günümüzde geleneksel konut stokunun büyük bir bölümü özel mülkiyette, büyük ölçekli konutların büyük bölümü ise kamu mülkiyetinde yer almaktadır. Birer kültür varlığı olan tarihi yapıların bakımından sorumlu olarak mülk sahiplerini, kurum veya kuruluşları görmekteyiz.

Özel mülkiyetteki konut yapılarının en çok gözlemlenen sorunu; tüm mülk sahipleri tarafından kullanılmayan konutun, bakım onarım masraflarının kimin tarafından karşılanacağıdır. Miras yoluyla her dönemde artan hak sahipleri arasında uyumsuzluk çıkma ihtimali artmaktadır. Bu sorunlarla birlikte yapının satılması veya yıkılıp yerine apartman yapılması tercih edilmektedir. Buradaki etken bireysel çıkarların öne çıkıp toplumsal çıkarların bilinmemesi veya göz ardı edilmesidir.

Kamu mülkiyetine ait konutlarda gözlemlenen sorunlar ise yapının koruma süreci olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yapıların durumlarının düzenli olarak kontrol edilmesi,

basit bakım onarım veya esaslı onarım çalışmalarının yaptırılması gerekmektedir. Kullanılmayan konut yapılarının da projelendirilip yeni bir kullanım kazandırılması sırasında hangi işlevi kazanacağı kararlaştırılmalı, yeni mekan kurgusundan donanımlarına kadar planlanmalıdır. Özgün haline göre restorasyonu yapılmış yapıların sonradan belirlenen işleve göre yeniden tadilat geçirmesi hem yapılan restorasyon çalışmasını hem de yapıyı zarara uğratmaktadır.

Günümüzde pek çok kültür varlığı yapı kimin müdahale edeceğinin bilinmemesi, yanlış bir uygulamada ciddi yaptırımları olması nedeniyle mülk sahipleri tarafından bekletilmekte, sahip çıkılmamaktadır.

2.2 Yeniden İşlevlendirme

Yapılar, içinde bulundukları dönemin ihtiyaçlarına göre tasarlanıp, güncel yapım bilgi ve teknolojisinin imkanları dahilinde inşa edilip kullanıma sunulmaktadırlar. Sosyal yapının değişmesi, teknolojinin ilerlemesi ve güncel ihtiyaçların farklılaşması sonucunda bu yapıların mevcut donanımları, güncel ihtiyaçlara yanıt vermekte yetersiz kaldığı için malzeme ömürleri dolmasa da işlevlerini kaybetmektedirler. Bu nedenle, işlevini kaybetmiş yapıların yapısal ve mekansal özelliklerini koruyarak güncel kullanıma uygun hale getirilmesini hedef alan yeniden işlevlendirme konusu, güncel bir koruma yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kuban (1980),işlevi; “...gereksinmelerin belirlediği istekler ve onların programlaştırılması...” olarak tanımlamaktadır. Yeniden işlevlendirme tartışmalarında önemli bir konu, uygun işlevin belirlenmesidir. Orbaşlı (2008)konuya ilişkin görüşlerinde “işlev belirlenirken dikkate alınacak mimari niteliklerinin yanında söz konusu yapıların korunması gerekli birer kültür varlığı olduklarının da dikkate alınmasını” belirtmektedir (s. 194). Bu görüşler doğrultusunda yeniden işlevlendirmede öne çıkan sorgu, güncel gerekliliklerin tespiti, tarihi yapının bütünlüğünün, değerlerinin ve potansiyellerinin belirlenmesi ve bu iki girdinin bir arada değerlendirilerek uygun işlevin belirlenmesi konusudur. Bu kapsamda Yüceer (2010) uygun işlevin “tarihi yapının bütünlüğü ve değerlerinde en asgari düzeyde değişikliğe neden olması, bunların anlamına saygı göstermesi ve uygun olduğunda

söz konusu yapının kültürel önemine katkıda bulunacak uygulamaların devamlılığını sağlaması gerekeceğini” belirtmektedir (s. 195). Asgari düzeydeki değişikliğin yapının birincil kullanıcıları öncelikli dönüşümlerdir ve daha uzun süreli kullanımı desteklemektedir. İşlevin her değiştiğinde yapının da değişip özgün kimliğinden bir şeyler kaybettiği göz önüne alınmalıdır.

2.2.1 Yeniden İşlevlendirmenin Temel Hedefi

Yeniden işlevlendirmede amaç öncelikle yapının kullanım değerinin güçlendirilmesidir. Hemen arkasından kültürel varlık olarak sürekliliğini sağlamak; anı değerini korumak, dokunun bir parçası olarak bütünü yaşatmak ve var olanı kullanmak olarak ifade edilebilir. Yeniden işlevlendirme ile yapıları kullanarak yaşatmak, yapının sahip olduğu tarihsel değeri, güncel mimarlık anlayışıyla gelecek nesillere aktarmak mümkün olmaktadır. Bu durum hem kültürel hem de mekansal sürekliliğe katkıda bulunmaktadır. Bu katkıyı sağlamak için uygun işlevin belirlenmesi eski ve yeni kullanım arasındaki mekansal dönüşümün değerlendirilmesi gerekmektedir. Altınoluk (1998) bu durumu;“koşulların, değer yargılarının ve daha pek çok şeyin hızla değiştiği, toplumsal yapının yeni biçim ve düzenlemelere yöneldiği bir çağda yaşamaktayız. Zaman boyutu içinde işlevler değişebilmekte fakat yapıların kaldığı, böylece eski yada yeni yapılmış binaların gelecekte farklı açıdan kullanıma açılmasını gerektirdiği” bir durum olarak ifade etmektedir (s.19).

Kullanılmayan tarihi yapıların iki şekilde yeniden kullanılmaktadırlar; özgün kullanımın sürekliliği ve yeni bir işlevin yüklenmesi. İki durumda da yapı güncel yaşama uyum sağlaması için müdahale gerecektir. Bu müdahalelerin artmasıyla kullanım alternatifleri çoğalırken bir yandan maliyet artacak bir yandan da yapının özgün özellikleri azalacaktır. Yeniden kullanımda işlev belirlenirken bu dengeye dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu durumda öncelikle yapının kültürel değeri, mekansal potansiyeli ve çevresel etkileri değerlendirilerek işlevlendirme yapılmalıdır. Yeniden kullanıma adaptasyonda, binanın özgünlüğüne saygı göstermek ve çağdaş kullanıma uygunluğu, başarı göstergesi olarak kabul edilmektedir. Yeniden kullanımla binanın güncel kullanımı sağlanırken, binanın

yorumlanması ve binanın orijinalini yansıtan bir biçimde var olması söz konusu olmaktadır. Aydın ve Yıldız (2010); “yapının özgün kullanımıyla fonksiyonunu devam ettiremediği durumda, adaptasyon aracılığı ile yeni bir kullanım, bina değerini korumak için tek yol olarak gösterilmektedir. Yeniden kullanıma adaptasyon ile bina kullanılmaya devam edecek, bina yaşamına yeni bir soluk kazandırılmış olacaktır (Langston, 2007)” demektedir(s. 3).

2.2.2 Yeniden İşlevlendirmede Güncel Kararlar

Dünyada endüstri devrimi ile başlayan yeniden işlevlendirme ilk başta korumacılıktan öte mevcut yapıları kullanmaya yönelik bir amaç gütmüştür. Kendi doğal süreci içerisinde yeniden kullanılan yapıların yanısıra korumacılık adına yapılan işlevlendirmelerde farklı yöntemler uygulanmıştır. Bu yöntemler vasıtasıyla işlevsel olarak eskimiş yapılar güncel yaklaşımlara uyum sağlatılmaya, ilk haline döndürülmeye çalışılmış bazen de tamamen terk edilmişlerdir. Koruma disiplinine yön vermek üzere oluşturulan tüzükler bu yapılara olan yaklaşımları ve yöntemleri belirlemektedir. Yapıların işlevlendirmeden önce detaylı bir rölövesinin hazırlanması, malzeme ve bozulma analizlerinin yapılması gerekmektedir. Bu belgeler ışığında müdahaleler ve bakım yapılmalıdır (ICOMOS,2013). Restorasyon kararlarından biri olan yeniden işlevlendirmede bir dönüşüm söz konusu olacağından yapının özgün halinin tamamen koruması ihtimalinden söz etmek zordur. Venedik Tüzüğü’nün 5. maddesinde Anıtların korunmasında her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabileceği, bunun için bu çeşit bir kullanım sırasında yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemesi gerektiği söylenmektedir(ICOMOS, 2013). Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir denilerek yeniden kullanıma yaklaşım şekli gösterilmiştir. Geleneksel Mimari Miras Tüzüğünde yer alan uygulama ilkelerinde de; geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımı sırasında, yapıların makul bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğünün, karakterinin ve biçiminin saygı görmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Müdahale yöntemlerinde de mümkün olduğunca geleneksel mimari biçimlerin kullanılması önerilmektedir.

Yapının mekansal potansiyelleri mekan kurgusu, büyüklüğü ve kütleli etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu potansiyeller doğrultusunda yeni işleve uygunluk anlaşılabilir. Bir yapıya verilecek işlev sırasında en önemli faktörlerden biri yapının mekansal oluşum şemasıdır (Altınoluk, 1991). Örnek olarak küçük alanlı bir yapıda çok sayıda kullanıcının olmasını öngörmek ve yapıyı bu duruma adapte etmek yapıya zarar verebilmektedir. güncel ihtiyaçlar doğrultusunda mekanları bölmek veya birleştirmek gerekebilmektedir. Her yeni kullanım kendi mekan kurgusunu gerektirmektedir. Bu gereklilikler dahilinde yapının planında, taşıyıcı sisteminde cephe organizasyonundaki değişiklikler olasıdır. Bazı durumlarda ise yapıya fazla müdahale etmek yerine ek yapı yapılması tercih edilmektedir. Ek yapı, özgün yapının yeterli olmadığı durumlarda başvurulacak bir uygulama olmaktadır.

Yeniden işlevlendirme aşamasında yapının niteliklerini iyi analiz etmek gerekmektedir. Yapılmış olduğu dönemin izlerini içeren yapı sistemi, mekan kurgusu, kütleli durumu ve çevresel ilişkilerinin içinde nasıl bir yer aldığı incelenmelidir. Bu inceleme sonucu yapıyı önemli kılan özellikleri tespit edilmelidir. Yeni işlevin gerektirdiği müdahaleler sırasında ise tespit edilen özelliklerin korunmasına, zararın en aza indirgenmesine özen gösterilmelidir. Yapının içindeki özgün yapısal veya süsleme elemanlarının yine yapı içinde değerlendirilmesine öncelik verilmelidir.

2.2.3 Yeniden İşlevlendirmenin Etki Alanları ve Güçlendirmesi Beklenen Olgular

Sürdürülebilirlik ve ekonomik canlanma işlevlendirmenin bir diğer etki alanıdır. Koruma ve sürdürülebilirlik benzer hedeflere sahip olup bu doğrultuda sürdürülebilirliğin temel ilkelerinden olan doğal ve çevresel kaynakların kontrollü kullanımı kentlinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi, sosyal eşitliğin sağlanması olgularını koruma ilke ve hedefleri ile örtüşen birbirinden beslenen konular olarak belirtmek mümkündür (Tweed ve Sutherland, 2007). Eski yapıları işlevlendirmek, ekonominin canlanmasına da katkı sağlamaktadır. Bu olumlu etkiler görüldükçe tarihi çevre ve koruma planlama politikası haline gelmekte ve bu politikaların uygulanması ekonomiye fayda sağlamaktadır.

Akkurt (2010)“tarihi alanların kırsal ve kentsel kültürün temsil alanlarından olduğu düşünüldüğünde gerek alanların fiziksel varlığının gerekse temsil ettiği sosyo-kültürel değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarılması koruma disiplini ve sürdürülebilir kalkınma olgularını ortak bir felsefe ve hedef üzerinden keştiirdiğini” söylemektedir (s.154). Yapıların yeniden kullanımlarında uygun işlevin seçilmesinde ise yapısal faktörler, potansiyeller, çevresel faktörler devreye girmektedir. Her yapı içinde bulunduğu şartlara göre işlevlendirilmeli ve kullanılmalıdır. Fakat bu değişimler uzun süreli kullanımlar için yapılmalıdır. Hızlı değişen değerlere göre yapılan değişimler hem yapıyı yıpratmakta, hem de maliyetli olmaktadır.

İşlev çevreden bağımsız olmamalıdır. Nasıl ki yeni bir yapı yaparken çevresel etkileri gözönüne alıyorsak, işlevlendirmede de çevresel etkiler değerlendirilmelidir. Yapının içinde bulunduğu alana yönelik kullanım kararları, çevrenin fiziksel özellikleri, ulaşım imkanları yeni işlev seçminde önem kazanmaktadır. Özellikle kent merkezindeki yapılar başta olmak üzere hemen hemen tüm yapılar bir yapılı çevre içinde yer almaktadır. Bu yapılı çevrenin güncel ve uzun vadede ön görülen kullanım durumları, yapının bu alan içindeki yeri ve sahip olacağı etkisi de dikkate alınmalıdır. Bu etkiler ile önerilen işlevin uzun yıllar kullanılmasını sağlayabilecek ve yapının sürekli değişimini de önleyecektir.

Tarihi kent merkezlerinin çöküntü alanına dönüşmesi, bu alanlardaki yapıların turizm odaklı dönüştürülmesi, yapıların ve sonucunda alanın kimlik kaybına uğramasına sebep olabilmektedir. Bu kapsamda işlevlendirmede alan kullanım kararları doğrultusunda oluşturulan öngörülerin yapı ölçekli müdahaleleri de etkilediği görülmektedir.

2.3 Sonuç

Tarihi konutlar hem tarihi kent merkezlerinin bir parçası olarak hem de kendi bireysel özellikleriyle korunması gerekli yenilenemeyen kültür varlıklarıdır. Tarihi konut yapıları yapıldıkları dönemin yaşam biçimlerinin izlerini taşımaktadırlar. Kültürel önemlerinin yanısıra yapım yöntemi ve kullanılan malzeme ile dönemin teknolojisini belgelemektedirler. Madran ve Özgönül (2005), “...geçmişi öğrenmek,

deneyimlerinden yararlanmak, gelecek için örnek almak, bir belge olarak gelecek nesillere aktarılmak gibi nedenlerle geçmişin bu tanıklarının korunmaları gerektiğini” belirtmektedirler (s.57). Mimari mirasın aynı zamanda çevreci bir yaklaşımla sürdürülebilirlik kapsamında da değerlendirilmesi gerekmektedir. Kültürel mirasın yenilenemez bir kaynak olması bu kaynağın korunmasını bireysel, toplumsal ve uluslararası bir konu haline getirmektedir.

Tarihi konut yapılarının sahip olduğu soyut ve somut değerlere rağmen korunmaları ve kullanımları çeşitli fiziksel, kültürel ve sosyal engellerden zorlaşmaktadır. Bu zorlukların sebebi; güncel hayatın değişmesi ve bu değişikliklerin beraberinde getirdiği konut yapılarına karşı yeni yaklaşımlar ve tutumlardır. Toplumsal hayattaki değişimlerin yapıyı çevre üzerindeki etkileri de söz konusu koruma sorunlarındandır. Ekonomik sebeplerle yapılan göçler, daha konforlu şartlarda yaşama isteği, tarihi kent merkezlerine karşı yönetimlerin geliştirdiği vizyon, plan kararlarıyla yeni yapıların özendirilmesi, kültürel miras ve sürdürülebilirlik gibi konularda yeterince bilgi sahibi olunamaması tarihi konut yapılarının gerektiği ilgi ve önemi görmemesine neden olmaktadır. Bu yapıların korunarak kültürel mirasa sahip çıkılması için ulusal ve uluslararası bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Tarihi konut yapılarının kültürel değerlerinin yanında ekonomik değerlerinin de ortaya çıkarıldığı bu çalışmalarda söz konusu yapıların yeniden işlevlendirilmeleri güncel bir koruma yöntemi olarak ortaya çıkmıştır. Yeniden işlevlendirmede hedef hem yapının korunması hem de kullanım değerini güçlendirmektir. Bunun yanı sıra yapıyı dokunun bir parçası olarak yaşatmak da bir diğer hedeftir. Bu yapıların verilen yeni işlevle yaşatılması işlevlendirmenin doğru yapılmasıyla ilgilidir. Konut olarak eski dönem şartlarına göre planlanmış bir yapının mekan kurgusunun güncel yaşama adaptasyonu özenle gerçekleştirilmelidir. Bu dönüşüm sırasında dikkat edilecek husus yapıyı dönüştürürken kimliğinin bozulmamasıdır. Her dönüşüm yapının özgün halinden farklılaşmasına sebep olacağından en az değişimi gerektiren işlev tercih edilmelidir. Yapının sahip olduğu mekan dizilimi bulunduğu çevre, yapım sistemi değerlendirilerek öneriler üretilmelidir.

Güncel koruma yaklaşımları ve yöntemleri sürekli gelişmekte ve yenilenmektedir. Sahip olunan değerlerin bu yöntemlerle korunması ve geleceğe aktarılması hem bireysel hem de toplumsal çaba gerektirmektedir.

BÖLÜMÜÇ

ÇAMLIHEMŞİN BÖLGESİ

Bu bölümde, çalışma alanı olarak seçilen Konaklar Mahallesi'nin de içinde bulunduğu bölgenin; tarihi, coğrafi konumu, jeolojik bilgileri, doğal çevresi ve sosyo-demografik yapısı hakkında bilgiler verilecektir.

3.1 Çalışma Alanı

Rize İli, Kuzeydoğu Anadolu'da; Doğu Karadeniz kıyı şeridinin doğusunda, 40°-22' ve 41°-28' doğu meridyenleri ile 40°-20' ve 41°-20' kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Göller hariç yüzölçümü 3922km² olan Rize; batıdan Trabzon'un Of, güneyden Erzurum'un İspir, Doğudan Artvin'in Yusufeli ve Arhavi ilçeleri ile kuzeyden Karadeniz tarafından çevrilidir (Rize DoğaTurizmi MasterPlanı 2013-2023, Rize Çevre Durum Raporu, 2013). Rize'nin onbir ilçesinden biri olan Çamlıhemşin, 41°-08' kuzey enlemi ile 41°-01' doğu boylamının kesiştiği noktada, kıyıdan 22 km içeride Fırtına Deresi Vadisi üzerinde bulunmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Rize ve Çamlıhemşin

Çamlıhemşin, 885 kilometrekarelik dağlık bir alana sahiptir. Doğudan batıya; Ardeşen, Pazar, Hemşin, Çayeli ve İkizdere İlçeleriyle çevrilidir (Şekil 3.2). Erzurum ve Artvin illeri ilçenin güneydoğu sınırlarını çevrelemektedir. Kaçkar Dağları bu sınırlar üzerinde bulunmaktadır. Çamlıhemşin sınırları içerisinde kalan 52.970

hektarlık alan 1994 yılında Kaçkar Dağları Milli Parkı olarak ilan edilmiştir(Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013). Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda yer alması, arkeolojik ve doğal sit alanlarının bulunması bölgenin en önemli özelliklerindendir. Çamlıhemşin İlçesi 6 mahalle ve 27 köyden oluşmaktadır (Şekil 3.3). Engebeli arazide yerleşmiş bu köyler etnik, kültürel ve mimari olarak farklılıklar gösterebilmektedir.

Şekil 3.2Çamlıhemşin, yakın çevresi ve Kaçkar Dağları Milli Parkı

Şekil 3.3Çamlıhemşin'de Yolkıy ve Ortan Köyü (Mahallesi),

3.2 Ulaşım

Çamlıhemşin'e kara ve hava yolu ile ulaşım mümkündür. Karadeniz sahilyolu kullanılarak karayolu ile Trabzon ve Hopa havalimanları kullanılarak havayolu ile ulaşılabilir. Samsun'dan başlayıp Sarp Sınır Kapısı'nda sona eren 542 kilometrelik D010 Karadeniz Sahil Yolu ile Çamlıhemşin'in bağlantısı bulunmaktadır. En yakın havaalanı Trabzon ve Hopa Havaalanı'dır. Rize'ye 66,6 km., Ardeşen İlçesi'ne 25 km., Hopa'ya ise 68,8 km mesafede bulunan Çamlıhemşin'e D010 yolunda Ardeşen'den güneye doğru 25 km gidilerek ulaşmaktadır. Fırtına Deresi'nin Karadeniz'e döküldüğü noktadan başlayan yol Fırtına Deresi boyunca devam etmektedir. Çamlıhemşin'in hemen çıkışında yol ikiye ayrılmaktadır. Ayrılan yollardan biri Fırtına Deresi'ne paralel bir şekilde Halil Şişman Caddesi olarak devam edip Fırtına Vadisi üzerindeki köylere ve yaylalara doğru yükselerek 2200 m'de Ortaklar Yaylası'nda son bulmaktadır (Şekil 3.4). Ayder yolu ise Hala Deresi üzerinde yer almakta, çevresinde yaylalara doğru yükselip Yukarı Kavrın-Göller Yolu 3200m'ye kadar yükselmektedir. Konaklar Mahallesi de Halil Şişman Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Şekil 3.4 Fırtına Deresi'ne paralel olarak devam eden araç yolu

3.3 Doğal Yapı

Çamlıhemşin'in güneyi, doğu batı yönünde yerleşen Kaçkar Dağları ile çevrilidir. 2000-4000 m arasında değişen yükseklikteki dağlık alanda irili ufaklı pek çok göl bulunmaktadır. Bölgeden güneydoğuya doğru Kuzey Anadolu Dağları'nın en yüksek tepeleri olan Kaçkar Dağı (3932), Verçenik Dağı (3711) ve Cimil Dağı (3344)'na ulaşılmaktadır (Rize Valiliği, b.t). Güneye doğru dik yamaçlara sahip vadilerden oluşan arazi yapısı, sadece Fırtına Deresi'nin denize ulaştığı noktada genişleyip düzleşmektedir (Şekil 3.5)

Şekil 3.5Çamlıhemşin'in topoğrafik yapısı (Evcin, 2012)

3.3.1 Hidrografik Özellikler

Hidrografik özellikler bölgenin ana karakterini oluşturan mimarisini ve kültürel gelişimini etkileyen en önemli özelliklerden biridir. Çamlıhemşin yakın çevresindeki akarsular, göller, jeotermal su kaynakları ve soğuk su kaynakları bölgenin hidrografik elemanlarıdır(Şekil 3.6). Kurdoğlu (2002), Fırtına Havzası içinde bulunan Çamlıhemşin'in Hemşindere ile bölünmekte ve altı alt yağış havzasına ayrıldığını ve alanın hidrolojik sistemini bu havzaların oluşturduğunu söylemektedir.

[illegible]

Rize Valiliği (b.t) resmi internet sitesinde, bölgede 2400 m'yi aşan yerlerde buzul aşındırması ve biriktirmesi sonucu oluşmuş olan 19 adet küçük alanlı göl tespit edildiği ifade edilmektedir. Ayrıca bir kısmı buzyalağı, bir kısmı da moren set gölü olan göllerin en büyükleri 0.07 km² yüzölçümündeki Ambar Gölü (2950m) ile Büyük deniz Gölü'dür (2900m.)(Şekil 3.7). 2400-3000 m yükseklikler arasında yer alan bu göllerin en küçüğü ise 0.01 km yüzölçümündeki Öküzyatağı Gölü'dür (2775 m) (Rize Valiliği, b.t).

Şekil 3.7Büyük Deniz Gölü (Karagöz, 2013)

Kurdoğlu (2002), bölgenin en bilinen termal kaynağının 1987 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiş olan Çamlıhemşin İlçesi'nin 19 km güneyinde bulunan Ayder Yaylası olduğunu ve Ayder Yaylası'nda, yaklaşık 1250 m yükseklikteki Kavrın Deresi'nin iki yanında birbirinden 300 m uzaklıkta bulunan iki sıcak su kaynaklarının yer aldığını ifade etmektedir.

3.3.2 İklim

Çamlıhemşin ve yakın çevresinde hakim olan iklimsel özellikler Karadeniz iklimi niteliklerini taşımaktadır. Mevsimsel sıcaklık farkı fazla olmayıp yazlar nispeten serin, kışlar ise kıyı kesiminde ılık, yükseklik attıkça karlı ve soğuk geçmektedir. Her mevsimi yağışlı olduğundan su sıkıntısı görülmemektedir. Sıcaklık Ocak ayında ortalama 4.2°C, Temmuz ayında 22.1°C'dir. Yıllık ortalama sıcaklık 13.0°C, yıllık toplam yağış 842.6mm'dir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b.t.).

3.3.3 Bitki Örtüsü

Bölgenin topoğrafik özelliği gereği yükseltilerin kısa mesafelerde artması yükseltiye göre bitki çeşitliliğini artıran etkenlerdendir. Öte yandan bölgenin bol yağış alması ve dengeli bir sıcaklık rejimine sahip olması sık ve gür bir doğal bitki örtüsüne sahip olmasında etkindir. 750 m yüksekliğe kadar geniş yapraklı kıyı ormanları bulunmakta yer yer iğne yapraklılara da rastlanmaktadır. Bölgedeki sık orman yapısı "Kelşik Flora" olarak tanımlanmaktadır. Bu orman yapısı aynı zamanda zengin bir orman altı bitki örtüsüne sahiptir. 800-1400 m yükseklikler karışık orman kuşağı olarak adlandırılmıştır. Bu kuşakta geniş yapraklılardan sakallı kızılâğaç, kayın, kestane, gürgen ile iğne yapraklılarından ladin ve çam türleri görülmektedir. Yüksekliğin artışıyla iğne yapraklılar artmaktadır. Hakim tür doğu ladini (*Picea Orientalis*) olup, orman üst sınırına yaklaştıkça Kafkas Köknarı olmaktadır. 2000-2200 m yüksekliklerde orman sona ermekte ve yerini alp çayırlarına bırakmaktadır. (Rize Valiliği, b.t.).

Bölgedeki bitki örtüsünün endemik türler de içermesi sebebiyle Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü tarafından Milli parktaki endemik tür ve sahaları tespit edilip coğrafi bilgi sistemi haritası hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır (Yeşil Bilgi Platformu, b.t.).

3.3.4 Fauna

Yapılan araştırma ve incelemelerle bölgedeki coğrafya, iklim ve bitki örtüsünün zengin bir yaban hayvanı çeşitliliğine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu hayvan çeşitliliğine yönelik detaylı bir sınıflandırma yapılmamasına rağmen tespit edilen türler; Karaca, Yaban Keçisi, Dağ Keçisi, Yaban Domuzu, Bozayı, Çakal, Kurt, Tilki, Yaban Kedisi, Vaşak, Ağaç Sansarı, Gelincik, Su Samuru, Alaca Sansar, Kokarca, Sincap, Yaban Tavşanı ve Porsuktu olarak belirtilmektedir (Çamlıhemşin Belediyesi, Tabiat ve bitki örtüsü, b.t).

Bölgedeki akarsu dere ve göller de farklı balık çeşitliliklerine sahiptir. Bölgenin en bilinen balık türü dünyada İskoçya ve İsveç gibi birkaç ülkede bulunan deniz alasıdır. Avlanma yasağı ile koruma altına alınan Deniz alası bölgedeki akarsu ve derelerin temiz hızlı ve soğuk bölümlerinde yaşamaktadır (Çamlıhemşin Belediyesi, Tabiat ve bitki örtüsü, b.t).

3.4 Sosyal ve Demografik Veriler

Çamlıhemşin, Rize İlinin 11 ilçesi içinde hem merkez nüfusu hem de toplam nüfusuyla en düşük nüfus yoğunluğuna sahip yerleşimlerinden biridir (Çamlıhemşin Belediyesi-Demografik yapı, b.t).

Çamlıhemşin'innüfusu, zorlu coğrafi koşulları ve gelir kaynağının yetersizliğinden dolayı yakın tarihi boyunca sürekli azalmıştır. Bölge halkının yaz aylarında gelmesi ve kış aylarında büyük şehirlere geri dönmesi nedeniyle yaz – kış nüfus farkı görülmektedir. Çamlıhemşin'de kilometrekareye düşen 16 kişilik nüfus yoğunluğu ile تنها ilçelerden biri olup, yaz aylarında yerli ve yabancı turistlerin gelmesiyle başta ilçe merkezi olmak üzere, Ayder ve yaylalarda bu yoğunluk artmaktadır (Çamlıhemşin Belediyesi, Demografik yapı, b.t).

İlçenin nüfusu 1990 tarihli genel nüfus sayımı kesin sonuçlarına göre; 2829'u şehir merkezinde, 7737'si köylerde olmak üzere 10566 iken 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ise 5883'ü köylerde, 2354'ü ise şehir merkezinde olmak

üzere 2329 azalarak 8237 olarak sayılmıştır (Şekil 3.8). İlçede yaşayanlar çalışmak için büyükşehirlerle gitmekte fakat sürekli iş bulamayanlar yaz aylarında geri gelmektedirler. Çamlıhemşin 6 mahalle ve 27 köyden oluşmaktadır. Behice, Çayırdüzü, Dikkaya, Güllü, Kadıköy, Murat ve Topluca köylerinde yaşayan halkın Lazca konuşmaktadır (Çamlıhemşin Belediyesi, DemogrÇamlıhemşin Belediyesi fik yapı, b.t).

İl ve ilçe	1990(1)			2000			Yıllık nüfus artış hızı (‰)			Yüzölçüm Km ²	Nüfus Yoğunluğu
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy		
Çamlıhemşin	10 566	2829	7737	8237	2354	5883	-24,89	-18,38	-27,39	700	12

Şekil 3.8 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nüfus verileri

3.5 Bölgenin Tarihi

Çamlıhemşin'in de içinde yer aldığı bölgenin tarihi hakkında kesin veriler bulunmamakla beraber bölgeye dair az sayıda yazılı tarih çalışmasına tespit edilmiştir. İncelenen tarih araştırmaları bölgedeki taşınmaz kültür varlıkları, kullanılan dil ve gelenekler üzerinden geliştirilmiştir(Bilgin, 2002). Tarih boyunca bölge, uzun süre bağımsız kolonilere ev sahipliği yapmış, işgal altına alınamaması çevresinin yüksek dağlarla çevrili olmasına bağlanmıştır.

M.Ö. 650-550 arasında Milet'liler tarafından Karadeniz kıyılarına100'e yakın koloninin kurulduğu ifade edilmektedir (Kurdoğlu, 2002). Bölgedeki bir diğer uygarlık izi Türk boylarının alana yerleşimidir. Kafkasya'da yerleşik olan Türk boyları güç kaybetmiş ve Çoruh vadisi ile Hemşin ve bugünkü Çamlıhemşin bölgesine göç etmişlerdir. M.Ö. başlayan bu göç; M.S. 5. ve 6.yy da devam etmiş, Malazgirt savaşından sonra da 7000 ile 9000 dolayında yaylacı ve göçer Türk aile (Kuman - Kıpçak) bölgeye yerleştirilmiştir (Çamlıhemşin Belediyesi, Kent profili, b.t.).

Bölgede bilinen bir diğer gelişme, M.Ö. 547 tarihinde başlayan ve Anadolu'nun büyük bölümünü etkisi altına alan Pers akınlarıdır. M.Ö. 334 yılında Pers İmparatorluğu'nun bölgedeki hakimiyeti İskender tarafından sona erdirilmiş, Trabzon-Rize çevresi Pontus Devleti sınırlarına dahil olmuştur. M.Ö. 64 yılında

Romalılar'ın eline geçen bölge daha sonra İmparatorluğun ikiye bölünmesiyle Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu hakimiyetine girmiştir (Kurdoğlu, 2002).

1071 yılındaki Malazgirt zaferiyle Selçuklular tarafından bölgeye Türk aileler yerleştirilmiştir. 1096-1099 yılları arasındaki Haçlı seferleri sırasında Bizans yönetimine geçip, 1204 yılında Trabzon Rum İmparatorluğu'na dahil olmuştur. Akkoyunlu Türk Devleti hakimiyetine giren Rize'nin güney kesimlerinde yer alan Ülkü Köy koç heykeli Türk Boylarının izi olarak yorumlanmaktadır (Kurdoğlu, 2002). 1461'de Fatih Sultan Mehmet'in işgaliyle Osmanlı İmparatorluğu'na katılan bölge önce Çıldır Eyaleti'ne sonra da Trabzon Vilayeti'nin Batum Sancağı'na bağlı bir ilçe merkezi olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra 1. Dünya Savaşı'yla 2 yıl Rus işgali altında kalan bölge, 2 Mart 1918'de bağımsızlığına kavuşmuştur (Çamlıhemşin Belediyesi, Kent profili, b.t.).

Bölge kendi tarihsel süreci içerisinde pek çok korunması gerekli kültür varlığına sahiptir. Rize İli tescil edilen kültür varlıkları listesinde Çamlıhemşin'de yer alan 30 yapı bulunmaktadır. Bu yapıların çoğunu bölgede bulunan derelerin üzerine kurulan köprüler, geri kalanını da konutlar, kaleler ve diğer yapılar oluşturmaktadır.

BÖLÜM DÖRT

KONAKLAR MAHALLESİ KONUT DOKUSU

Konaklar Mahallesi; Çamlıhemşin'den sonra 1.4 km ileride, Fırtına Vadisi üzerinde karşılıklı iki yamaç üzerinde kurulmuş, Doğu Karadeniz konut mimarisinin özelliklerini gösteren bir yerleşimdir. Bu nitelikli yapıların bulunduğu yerleşim; doku ve yapı ölçeğinde analizlerle incelenmiştir. Konaklar Mahallesi, eski adıyla Makrevis; engebeli arazi yapısının etkisiyle yapılaşma kendi içerisinde, Kareoğ, Pogina, Çelina, Cerrahoğlu, Helişli olmak üzere beş bölgeye ayrılmıştır. Kareoğ, derenin batı kenarında köyün kahvesinin, hastanesinin ve bakkalının bulunduğu merkezdir. Çelina, Fırtına Vadisi'nin batı yamacında, diğer bölgeler doğu yamacında yer almaktadır (Şekil 4.1). Yerleşim, mevcut konutun kalabalık aile yapısına yetmeyip alan içerisinde yeni bir konut yapılması şeklinde gelişmektedir. Yapılaşma kendi geniş arazileri içerisinde tek tek veya en fazla 4-5 evin yan yana durduğu dağınık bir yerleşim göstermektedir. Her yapının ana yola ulaşmak için kendi patika yolu bulunmaktadır.

Şekil 4.1 Konaklar Mahallesi doğu yamacı genel görünümü (Okumuş, 2010)

4.1 Konaklar Mahallesi Doku Ölçekli Analizler

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen incelemelerde Konaklar Mahallesi'nde toplam 77 adet konut yapısı tespit edilmiştir. Bunlardan 64'ü yerel yapılar, 13 adedi

ise günümüz yapım teknolojisi ile üretilmiş konut yapılarıdır. Belirlenen 64 konutun 11 adeti kullanım dışı olup, alanın en eski tarihli yapılarıdır. Bu çalışma kapsamında söz konusu 77 adet yapı, yerel konut yapısı ve yeni yapılaşma arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak ve bölgede konut özelindeki yaklaşımları tespit edebilmek için detaylı olarak analiz edilmiştir. Yapıların alan bütününde konumu, erişilebilirlik durumu, parsel ve yapı ölçeğinde niteliklerine yönelik tespitler yerleşim biçimi-parcelasyon, ulaşım ağları, koruma ve kullanım durumu, mimari nitelikler ve yerel karakterler/elemanlar başlıkları üzerinden aktarılmaktadır.

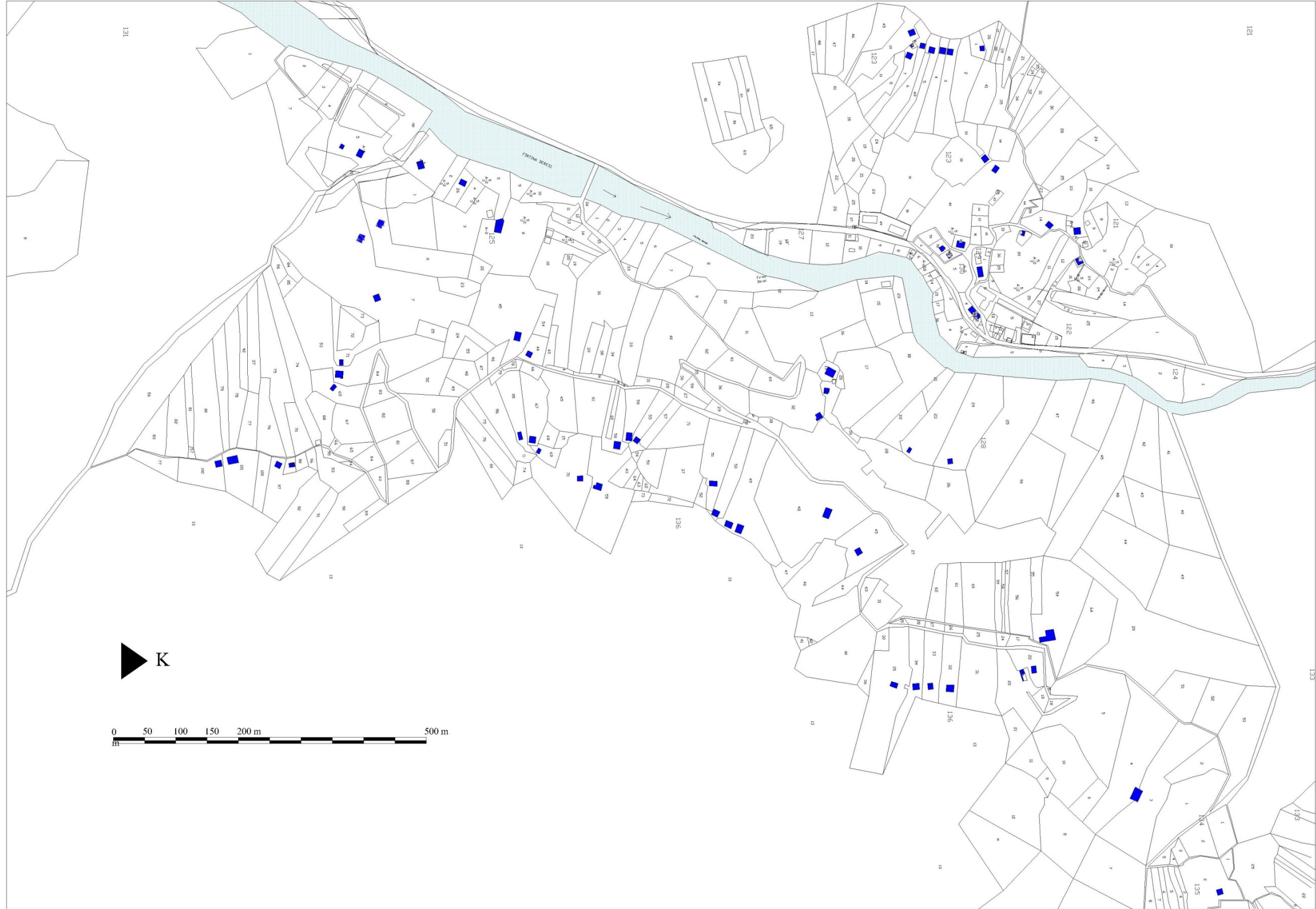
4.1.1 Yerleşim Biçimi ve Parcelasyon

Konaklar Mahallesi denizden 340-500 m yükseklikte, ortasından Fırtına Deresi'nin geçtiği karşılıklı yüksek eğimli iki yamaç üzerine kurulmuştur. Yapılar dereye dik olarak konumlanmış, kendi geniş arazisi içinde, kimi zaman yan yana kimi zaman tek başına inşa edilmiştir. Dağınık yerleşimde arazinin engebeli yapısı etkendir. Yamaca oturtulmuş yapıların yan cephelerinde olmak üzere iki girişi bulunup, yapının orta bölümünde bulunan hayat manzaraya bakmaktadır (Şekil 4.2). Yapılar kendi arazisi içerisinde yer alıp herhangi bir sınırla, duvarla çevrili değildir. Sadece ekili alanlar yabani hayvanlara karşı çevrelenmektedir. Ana yapı yanında, serender ve diğer müştemilat yapıları bulunmaktadır. Parcelasyonda bir standart olmamasına rağmen parseller genellikle vadiye dik olarak ince uzun dikdörtgen şeklinde sıralanmıştır (Şekil 4.3).

Şekil 4.2Konutulaşım ve yan cepesindeki ana giriş kapısı

HAZIRLAYAN : BERNA BOZKURT

DANIŞMAN : DOÇ. DR. HÜMEYRA BİROL AKKURT

Şekil 4.3 Konaklar Mahallesi parselasyonu

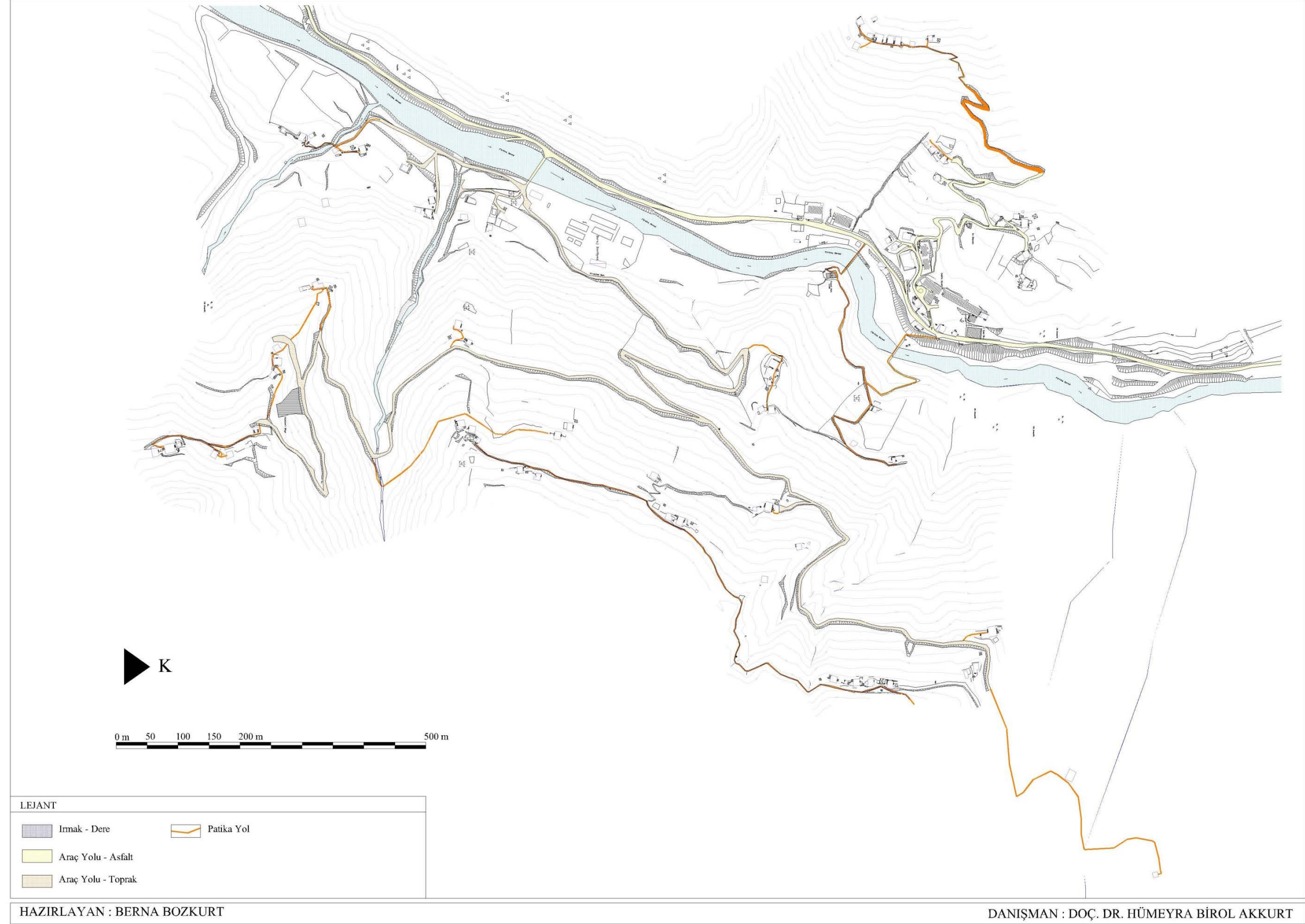
4.1.2 Ulaşım Ağları

Konaklar Mahallesi içerisinde ulaşım güzergâhları, arazi kullanımının azalması ve asfalt yolların yapılması ile değişikliklere uğramıştır. İlçe (Çamlıhemşin) merkezinden mahalleye ulaşım belli bir noktaya kadar çevre köylere giden minibüslerle veya taksilerle sağlanmaktadır. Araç yolu iki yamacın da belli bir noktasına kadar gidebilmekte, konutlara ulaşım patika yollardan yapılmaktadır. Yerel yapılardan neredeyse hiçbiri ana yol üzerinde inşa edilmemiş, kısa bir mesafe de olsa kendi patika yolu ile ulaşım sağlanmıştır (Şekil 4.5). Güncel durumda, araç yolu ve devamında direkt konutlara bağlanan yollar aktif olarak kullanılmakta, konutlar arasındaki patika yollar nadiren kullanılmaktadır (Şekil 4.4). Bu nedenle patika yolların bir kısmı kaybolmuştur. Yollarda herhangi bir kaplama malzemesi bulunmamaktadır.

Şekil 4.4 Konutun yakın çevresine ulaşan patika yol ve mahallenin içinden geçen araç yolu

Şekil 4.5 Konaklar Mahallesi ulaşım ağları

4.1.3 Koruma ve Kullanım Durumu

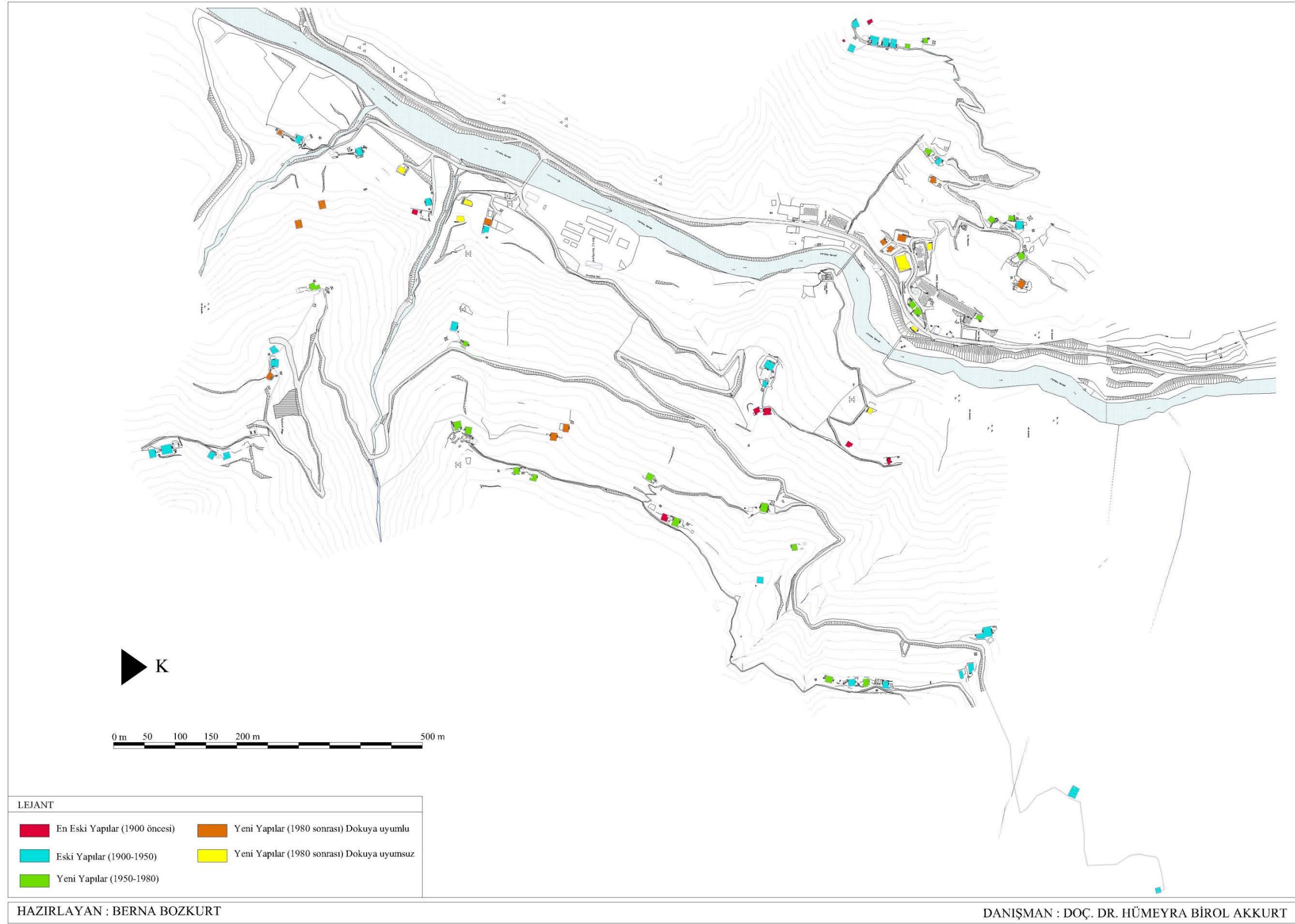
Konaklar Mahallesi'ndeki konut yapıları dört dönem olarak sınıflandırılmıştır. Bunlar, 1900 öncesi konut yapıları, 20. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş konutlar 1950-70'ler arası ve sonrası üretilen konutlardır (Şekil 4.7).

Alanda, inşa tarihleri tam olarak bilinmemekle birlikte 1900 öncesi üretildiği düşünülen beş adet konut yapısı yer almaktadır. Bu konut yapıları bodrum + zemin katlıdır. Araziye yaslanmış, ana girişleri yan cephelerinden olan yapıların iç mekanı mutfak ve odalardan oluşmaktadır. Yapıların temellerinde kesme taş, üzerine yığma ahşap sistem kullanılmıştır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 En eski ve eski dönem konut örnekleri

20. yüzyılın ilk yarısında üretildiği bilinen yapılar, mevcut yerel konut planimetrisinin geliştirilerek hayat mekanının ilave edildiği evler olarak inşa edilmiştir. Bodrum + zemin katlı konutlara bir kat daha eklenmiştir (Şekil 4.8). Yapım malzemesi olarak ahşabın yanında taş da kullanılmıştır. Taş malzeme temel duvarında ve ocağın bulunduğu duvarda ve ocak kemerinde kullanılmıştır. Bunun yanında cephede de taş malzemenin ve göz dolma sisteminin kullanıldığı görülmektedir. Bu dönemde edinilen mali güç, bölge dışından edinilen yapım bilgi ve teknolojisi ile konak yapıları ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.7 Konaklar mahallesi konut yapıları dönem analizi

Şekil 4.8 Bodrum+bir ve bodrum+iki katlı yapılar

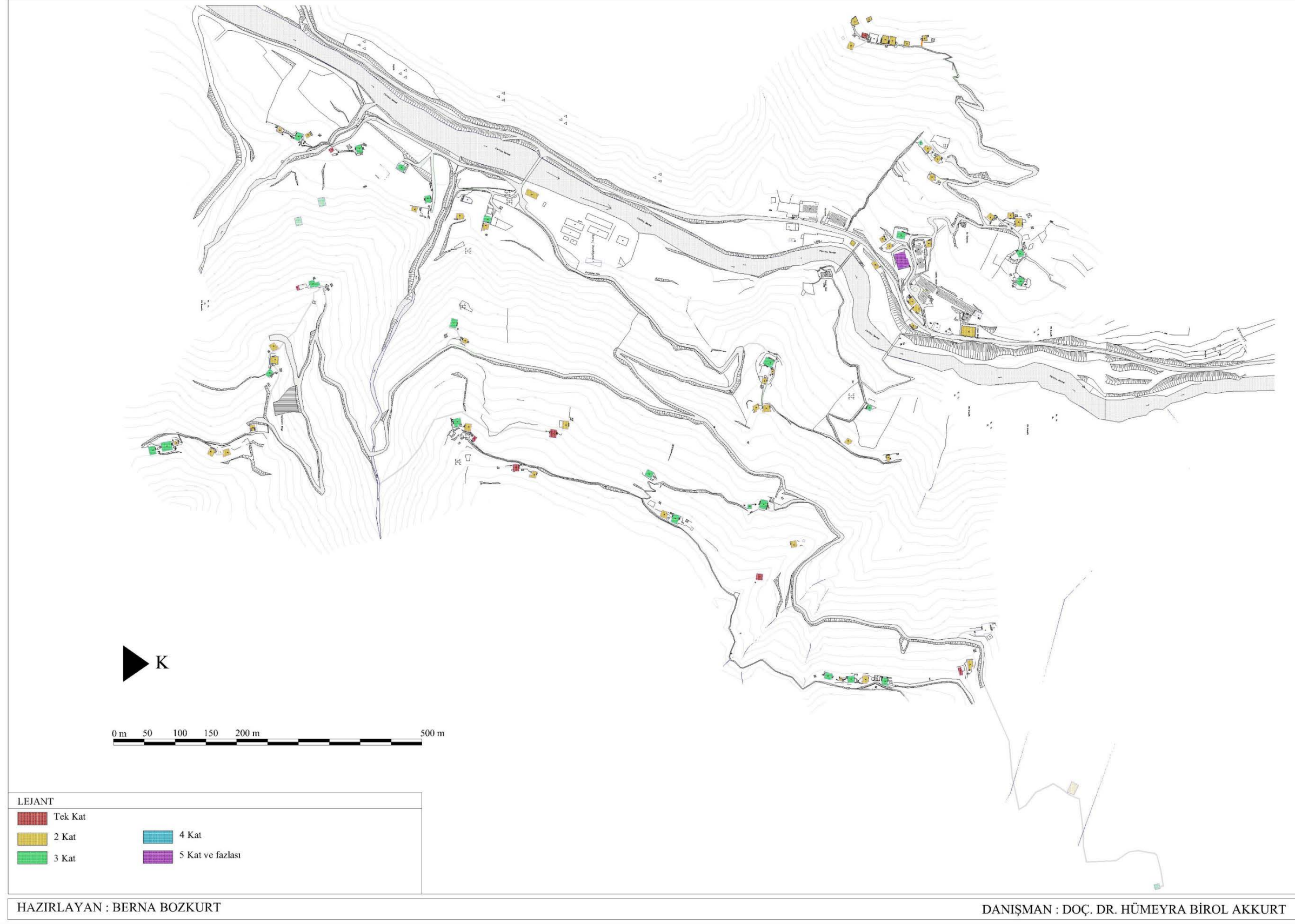
Alanda 1950 sonrası konut üretiminde iki farklı dönem - mimari ilişkisi gözlenmektedir. Bunlar; 1950’ler1970’ler arası ve 1980’lerden sonra inşa edilen konutlardır. 1950’lerde yapılanlar geleneksel sistemde yapılmış, mekan kurgusunda değişiklikler içermeyen ancak kat yüksekliği ve oda sayısı arttırılmış, dokuya uyumlu yapılarıdır. Son dönemde yapılanlar ise güncel ihtiyaçlara göre düzenlenmiştir. Kullanılan malzeme ve teknik genellikle yerel olup, birkaçında betonarme görülmektedir. Analiz paftasında 1980’lerden sonra yapılan yapılar dokuya uyumlu ve uyumsuz olarak ikiye ayrılarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.9).

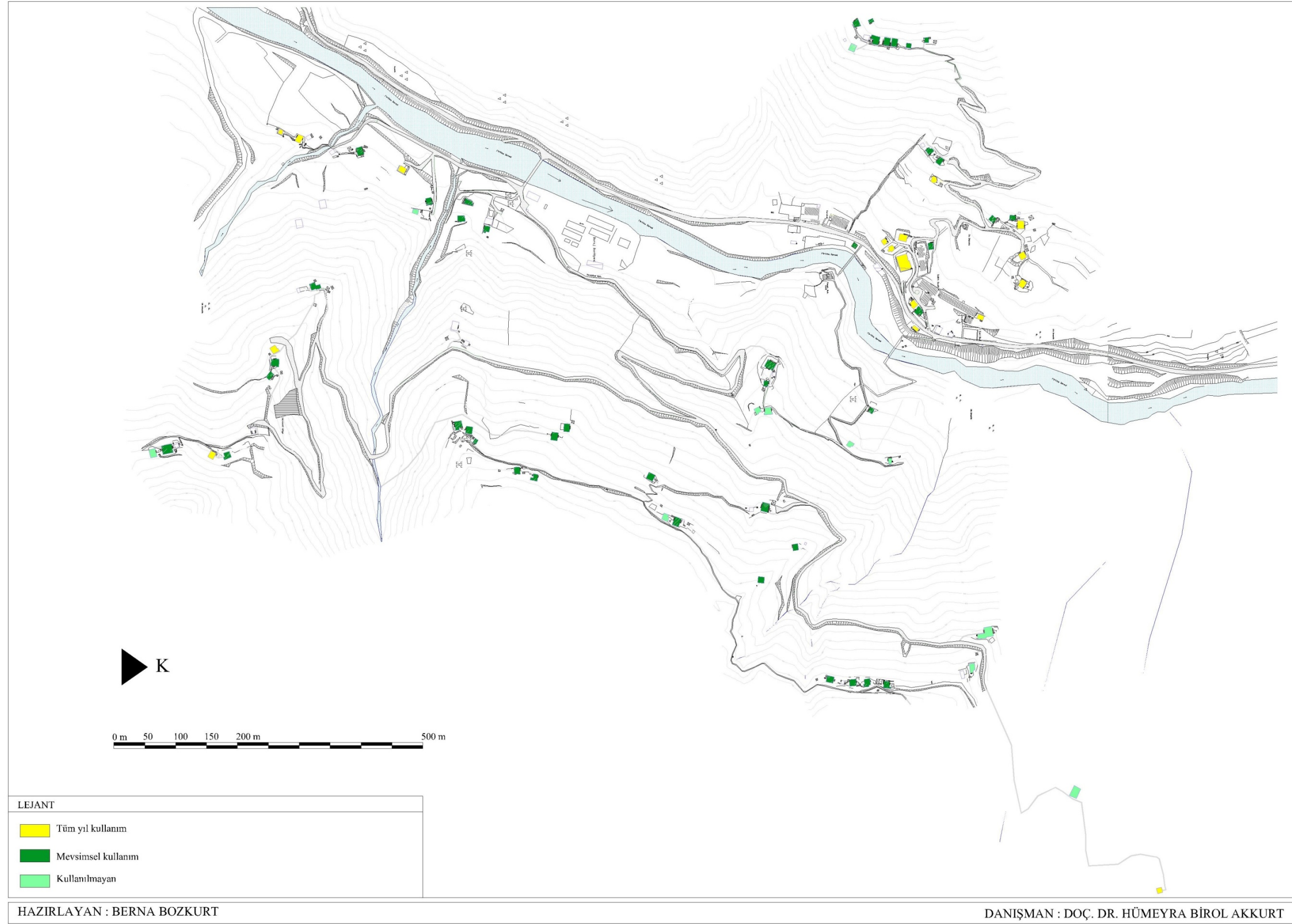
Şekil 4.9 1959 ve 1994 yapım tarihli iki konut

Tüm bu dönemlere bakıldığında, ortak kaygı; bölgenin yerel malzemesinin kullanılması ve mekan kurgusuna çok müdahale edilmeden güncel ihtiyaçlara göre geliştirilmesidir. Kat adedi ihtiyaca göre arttırılmıştır (Şekil 4.10). Lojman haricinde alanda çok katlı betonarme yapı bulunmamaktadır. Kullanıcıların şehir dışında yaşaması, yeterli mali gücünün olması, yeni konut yapımı sırasında pahalı da olsa betonarme yerine sağlıklı olduğunu düşündükleri ahşap malzemenin kullanılmasını sağlamaktadır.

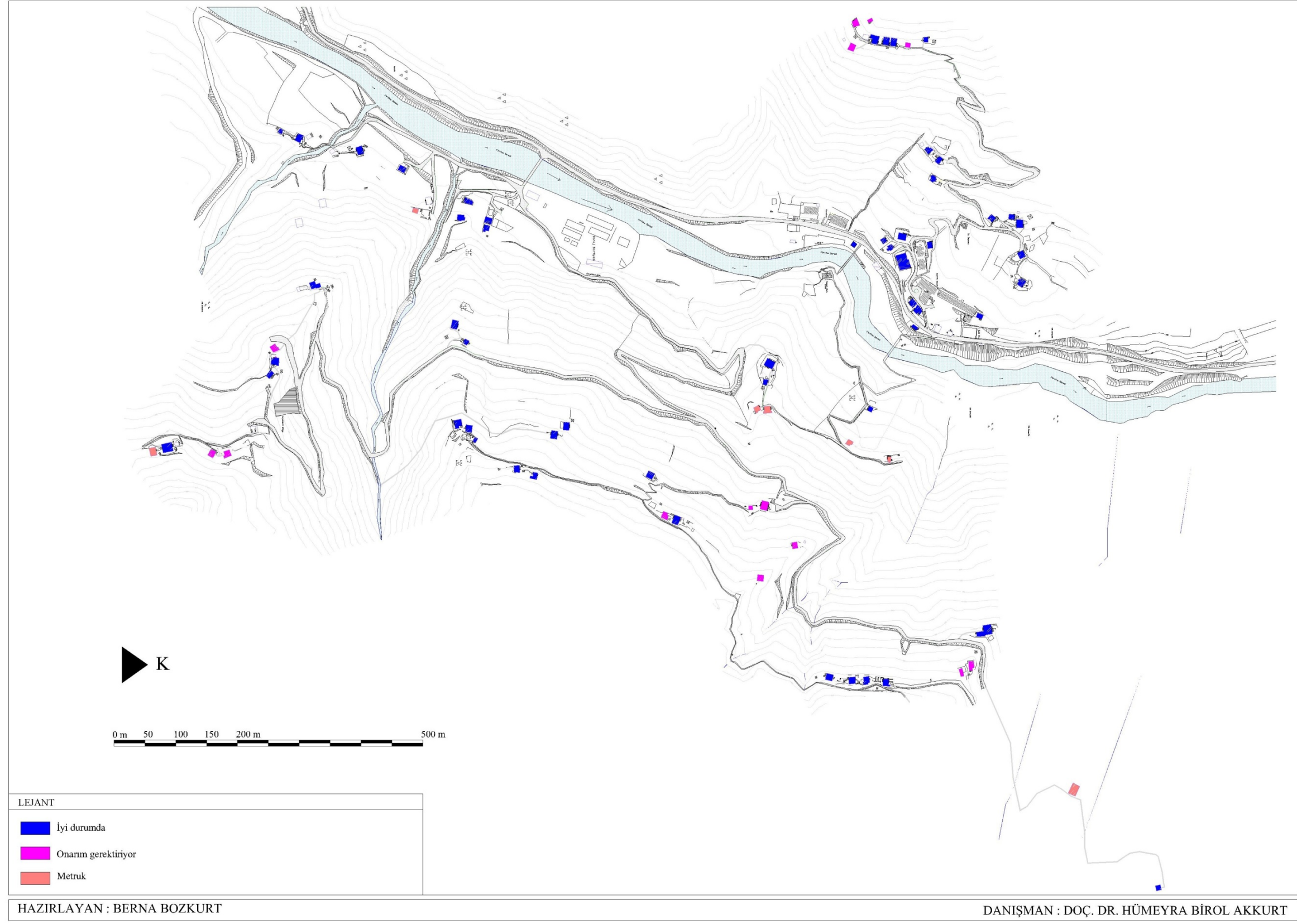

Şekil 4.10 Konaklar Mahallesi kat adedi analizi

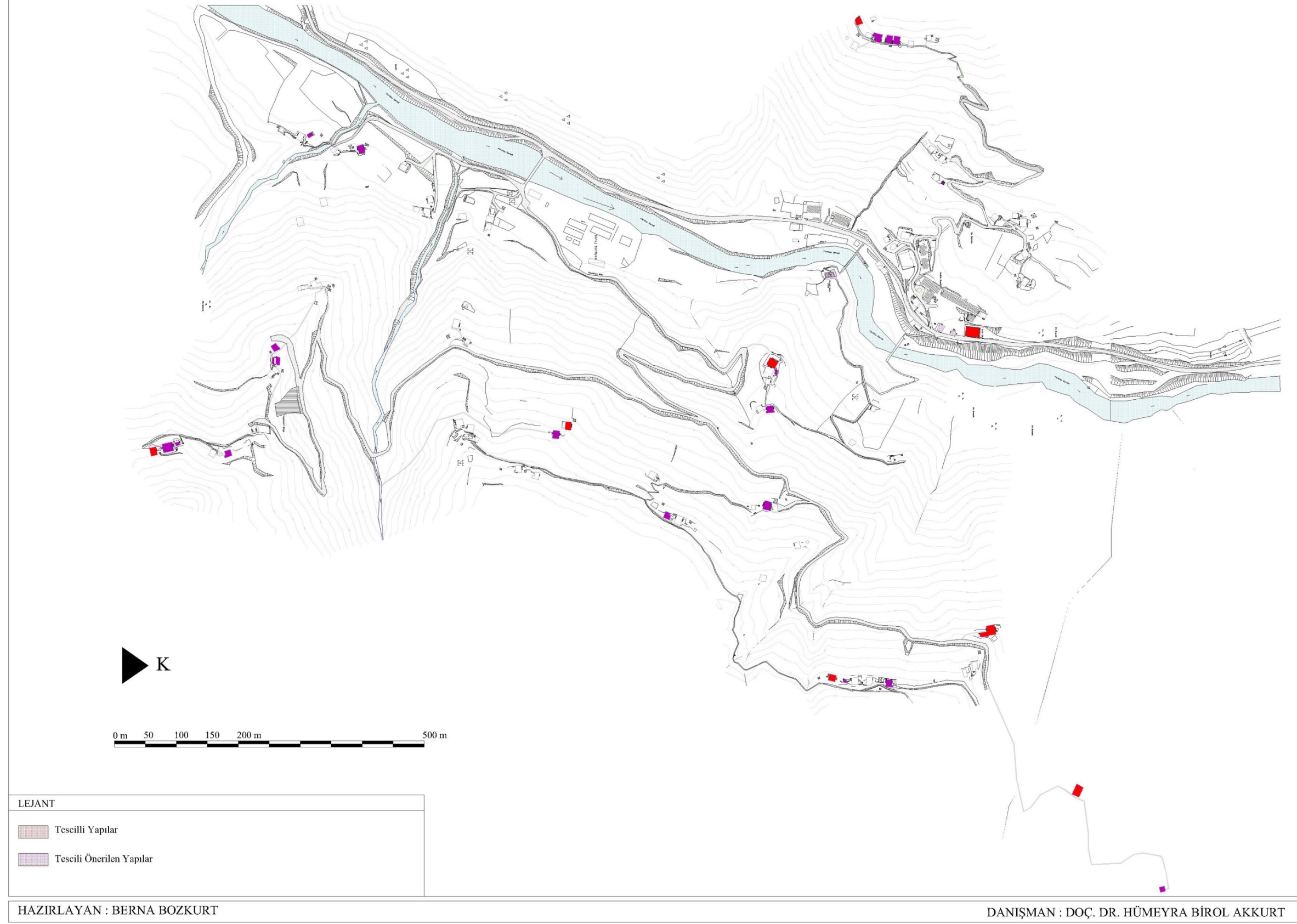

Şekil 4.11 Konaklar Mahallesi konut kullanım durumu

Şekil 4.12 Konaklar Mahallesi konut yapıları korunmuşluk durumu

Şekil 4.13 Konaklar Mahallesi'nde tescilli ve tescil edilmesi önerilen yapılar

Konaklar Mahallesi halkı geçimini g ettiği şehirlerde sağladığı için tüm yıl kullanılan ev sayısı onaltıdır.Yamalardan merkeze doğru inildikçe tüm yıl kullanım yoğunluğu artmaktadır (Şekil 4.11).Diğer evlerin bir kısmı mevsimsel kullanılıp geri kalanları ise hiç kullanılmamaktadır. Mevsimsel kullanımlarda yaz aylarında evlerin açılmasıyla kışın toplanan rutubetli ortam havalandırılıp, bakım gerekiyorsa yapılıp ve tekrar kapatılmaktadır. Bu bağlamda alanda korunmuşluk durum analizi yapılmış, yapılar; iyi durumda, onarım gerektiriyor ve metruk durumda olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 4.12).

Bölgede koruma bilinci gelişmekte ve konut sahipleri yapılarını tescilletmek için kendileri koruma kurullarına başvurumaktadırlar. Bölgede biri okul yedisi konut olmak üzere sekiz adet tescilli yapı bulunmaktadır. Ek olarak nitelikli olduğu düşünülen yapılar da tescili önerilen yapılar olarak analize eklenmiştir (Şekil 4.13).

4.1.4 Konut Yapıları ve Yerel Mimari Karakterler

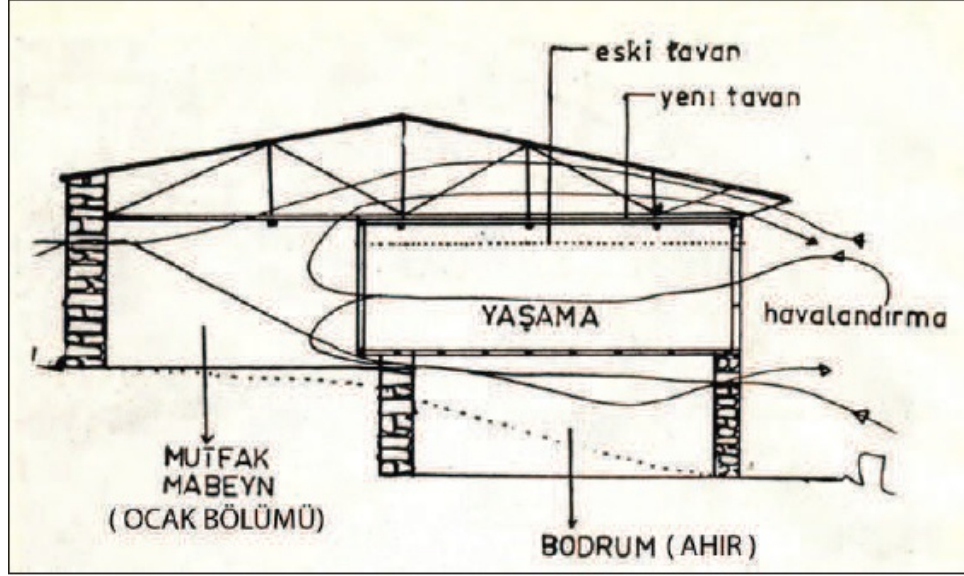
Konaklar Mahallesi'nde konut dokusu yukarıdaki analizler başlığı altında genel özellikleriyle incelenmiştir. Bununla birlikte, çalışmanın odağını oluşturan konak yapılarını anlayabilmek için öncelikle bölgedeki yerel konut mimarisini ve gelişimini kavramak gereklidir.

Bölgedeki konut yapılarının özellikleri; alan çalışması sırasında içine girilebilen yapılardan ve dış cephe incelemeleri üzerinden hazırlanmıştır. Konaklar Mahallesi'ndeki konut yapıları detayda farklı özellikler ierebilse de Doğu Karadeniz konut mimarisinin genel özelliklerini taşımaktadır.

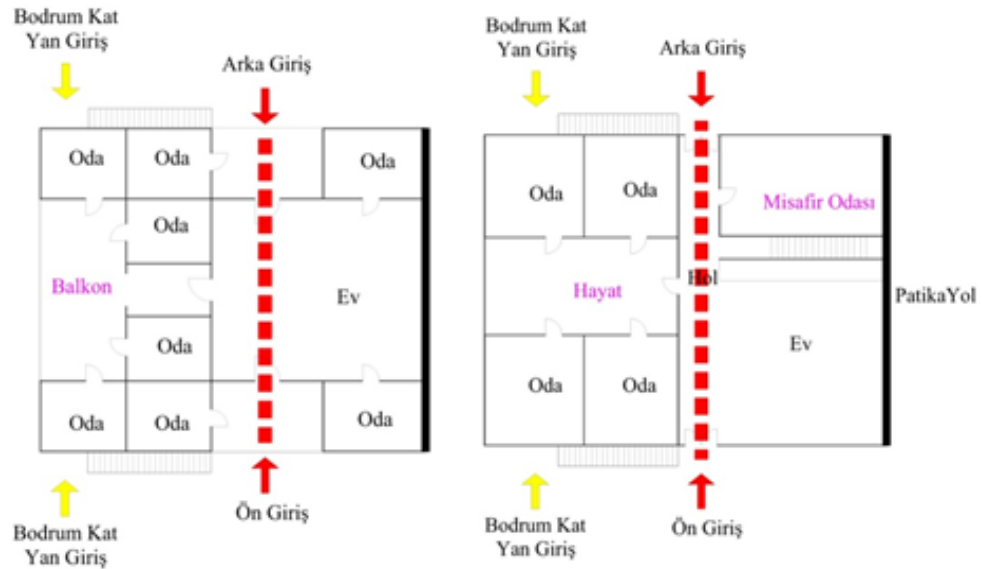
Konut yapıları yüksek eğimli araziden dolayı taş temelleri bodrum katı oluşturmuş, üzerine ahşap yığma zemin kat eklenmiştir (Şekil 4.14). Ancak eğime bakan cephede taş malzeme kullanılmıştır. Bu cephe aynı zamanda mutfağın (evin) bulunduğu, büyük ocağın yaslandığı duvardır. Bu cephe iç mekanda ocağın bacasının bulunduğu cephedir. Bodrum ve zemin katlardan araziye ulaşım bulunmaktadır. İki kat arasındaki bağlantı yapının en az bir veya iki cephesine yapışık taş merdivenlerle sağlanmaktadır (Şekil 4.15,Şekil 4.16). İki, üç ve dört yönde olabilen eğimli çatılar

geniş saçaklarla ahşap yığma duvarlara bağlanmışlardır. İç mekan duvar ve döşemelerinde de ahşap kullanılmıştır. Çatı kaplaması olarak alaturka kiremit veya bölgede “harduma” denilen ahşap plakalar kullanılmaktadır. Ahşap çatı örtüsü artık kullanılmamakta, bunun yerine oluklu sac kaplamalar tercih edilmektedir.

Şekil 4.14 Eğimli arazide evin yerleşimini gösteren kesit (Şen, 1967)

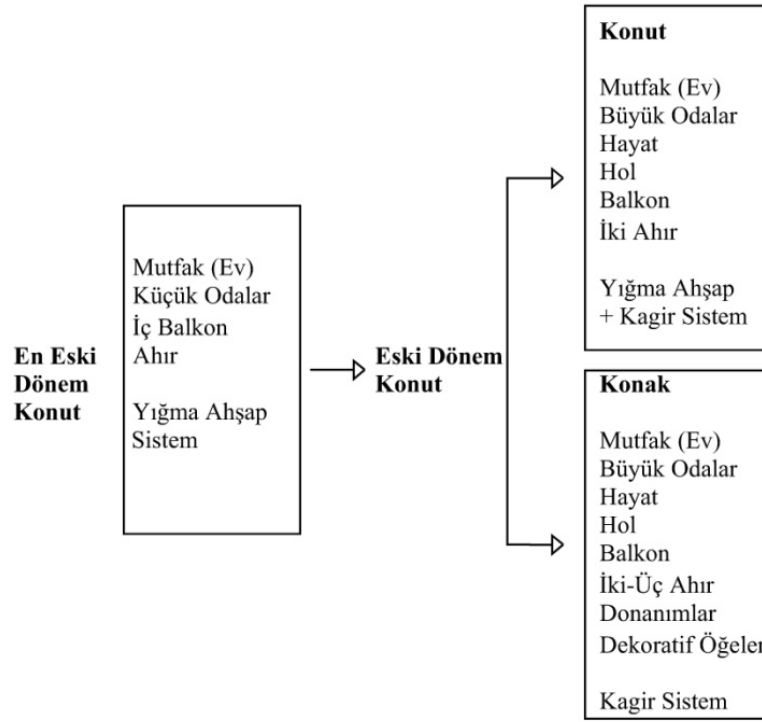
Şekil 4.15 Bölgede bulunan en eski ve bir sonraki dönemdeki konutların zemin kat plan şemaları ve araziye ulaşimleri

Şekil 4.16 Bodrum ve zemin kat girişlerini bağlayan taş merdiven örnekleri

Konaklar Mahallesi’nde konutun gelişim sürecini alandaki en eski ve sonraki dönemler üzerinden incelediğimizde mekan kurgusunun bodrum katta ahır ve zemin katta ise bölgede “ev” olarak da adlandırılan mutfak bölümünün etrafında geliştiği görülmektedir. Bölgede tespit edilen en eski yapı; bodrum + zemin kattan oluşan, ana mekanı mutfak (ev) olup çevresindeki küçük odalardan ve bir de iç balkondan oluşan bir kurguya sahiptir. Daha sonraki dönemlerde yapılan evlerde ahır ve mutfakla hayat ve hol eklenmiştir. İç balkon kaldırılmıştır (Şekil 4.17). Bazı evlerde balkon kullanılsa da eski evdeki gibi ana mekanlardan biri değildir. Kat sayısı bir kat artırılarak bodrum + iki katlı yapılar ortaya çıkmıştır. Taban alanı büyüyen evlerde ahır sayısı ikiye çıkmaktadır. Bölgede az da olsa L planlı konutlar da bulunmaktadır. Çatı arasının da çoğu yapıda yükseltildiği, ot depolanan, bal üretimi için kovan yerleştirilen, büyük aletlerin depolandığı bölünmemiş bir alan elde edildiği görülmüştür. Mekan kurgusundaki önemli değişikliklerin yanında yapım sistemi; bodrum kat düzleminde aynı kalmış, zemin ve birinci katlardaki ahşap yığma sisteme bazı cephelerde kagir eklemeler yapılmıştır. Bunlar göz dolma sistemlerdir. Her dönem yapısında plan şemasında bodrum ve zemin katta karşılıklı iki giriş olduğu gözlemlenmiştir. İleride detaylı olarak anlatılacak olan konak yapılarında ise hem yapım sistemi hem de mekan kurgusunda yerelden farklılıklar görülmektedir. Konakların yapım sistemi aynı dönem yapılarından farklılaşmış, günlük hayatı

kolaylaştıran donanımlar eklenmiş, ek olarak da dekoratif öğeler kullanılmıştır. Bunlar yapı elemanları veya süslemelerdir (Şekil 4.17). Mekan analizi üzerine yapılmış çalışmalar alandaki tüm yapılarda değil iki döneme ve konak yapılarından elde edilen verilere göre hazırlanmıştır. Bu alanda yer alan dönemler arasında kalmış yapılar da mevcut olduğundan, konut tipolojisi bazında daha detaylı başka çalışmalar da yapılmalıdır. Çalışma alanındaki konutların yapım sistemi, bodrum katta yığma taş, zemin katta yığma ahşap veya yer yer göz dolma sistemler kullanılabilmektedir. Vadiye bakan cephelerde hayatın bulunduğu mekanda çıkıntılar da görülebilmektedir.

Şekil 4.17 En eski ve eski döneme ait konut mekanlarının gelişim şeması

Konaklar Mahallesi'nde konut yapıları, farklı cephe özellikleri ve elemanları bulundurabilmektedirler. Bu özelliklerden ilki; geri çekilmiş girişlerdir. Bu özellik en eski dönem ve eski dönem yapılarda görülmektedir (Şekil 4.18)

Şekil 4.18 Girişi geri çekilmiş yapılar

En eski dönem yapıların bazılarında bulunaniç balkon daha sonraki dönemlerde yapının giriş, arka veya yan cephesine eklenmiştir (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 Giriş cephesinde yer alan balkonlar

Bölgedeki kapıların boyutları ve yapım tipleri değişkendir. Bazıları tablalı, bazıları düz, bazıları ise tabla üzerine süslemeli olarak imal edilmişlerdir. Kapıların üzerinde sabit, kare bölmeli pencereler de bulunabilmektedir. Boyutlar tek kanat, çift kanat ve kat yüksekliğine göre çeşitlilik göstermektedir. Kapı açıklığının etrafı yine ahşap bir pervazla kapatılmıştır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20Alandaki farklı tipte kapı örnekleri

Yapıların pencerelerinde kanatlı ve giyotin olmak üzere iki farklı sistem kullanılmaktadır. Bazı pencerelerde ahşap kepenklere de rastlanmaktadır (Şekil 4.21). Güvenlik adına kepenk yerine demir parmaklık kullanımı da yaygındır. Ahır girişlerinin yanında küçük pencereler bulunmaktadır.

Şekil 4.21Farklı bölüntülere sahip kanatlı ve giyotin pencere örnekleri

Konut yapılarının iç mekanlarının en önemli bölümlerinden ikisi hayat ve mutfak'tır(ev'dir). Hayat odaların açıldığı, evin toplanma mekanıdır. Mutfak ise günlük işlerin yapıldığı, evin en çok kullanılan mekanıdır. Bu mekanın en önemli elemanı olan ocak, taş veya ahşap kemerlidir. Günümüzde büyük ocağın özgün kullanımı sona ermiş, bazı yapılarda önündeki açıklık tamamen kapatılmıştır (Şekil 4.22)

Şekil 4.22 Ocak örnekleri

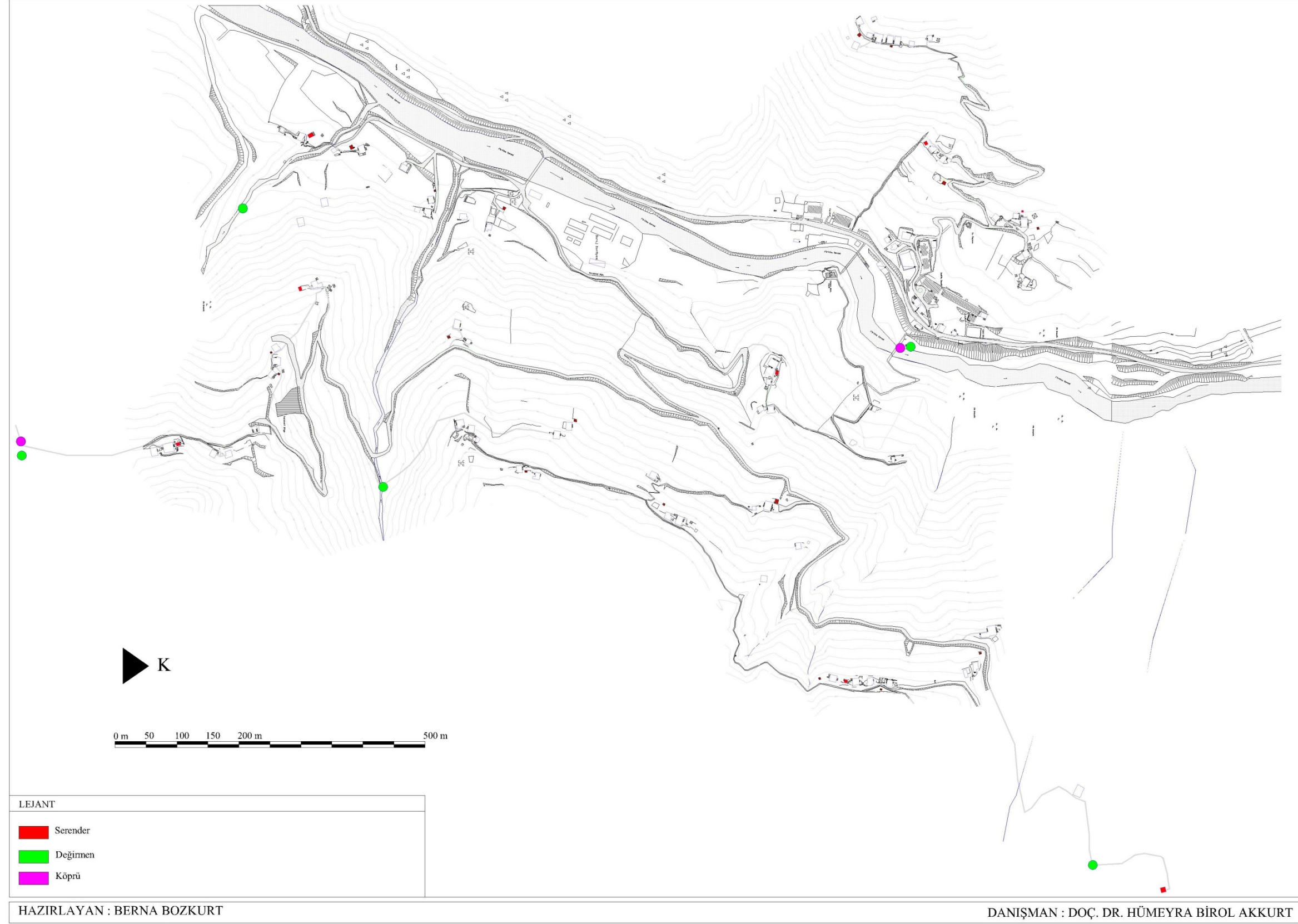
Alandaki konutların yapım sistemi temel düzleminde benzerdir. Taş temel üzerine ahşap kirişler atılarak bodrum kat oluşturulup, zemin ve birinci kat ahşap yığma veya kagir olarak yükselip ahşap çatı ile sonlanmaktadır. Bodrum kat üzerindeki kirişler için işlenmemiş ağaç kütükleri kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.23)

Şekil 4.23 Bodrum kat üzerindeki kirişler

Konaklar Mahallesi'nde konut ve güncel hayatta yeri olan mimari karakterler bulunmaktadır. Bunlar; serender, değirmenler ve köprülerdir (Şekil 4.24). Ek olarak ihtiyaç duyulan noktalarda, evlerden uzakta veya yakında çeşitli ot ve odun depolama yapıları tespit edilmiştir. bu yapılar alanda dağınık şekilde bulunduğundan sayısı tespit edilememiştir.

Şekil 4.24 Konaklar Mahallesi konut dışı mimari karakterler

Serenderler; Karadeniz Bölgesi'nde, kuru gıdaları kış için depolamak amacıyla yapılmış, kemirgenlerin ulaşmaması için yerden ahşap direkler üzerinde yükseltilmiş, hareketli bir merdiven veya köprü ile ulaşılan yapılardır (Şekil 4.25). Serender düz zemine oturtulduğunda direkler üzerinde bir kat, eğime oturtulduğunda ise zemin altında bir de kapalı odası bulunmaktadır. Bu bölüm; misafir odası veya ahır olarak kullanılabilir. Bölgede 26 serender tespit edilmiş olup, serenderler günümüzde özgün işleviyle kullanılmamaktadır.

Şekil 4.25 Serender örnekleri

Bölgede mısır üretimi yaygın olduğundan ortak kullanıma ait su değirmeni yapıları bulunmaktadır. Değirmenler dere kenarlarında, yığma ahşap sistemde kare planlı yapılardır. Yerinde yapılan incelemelerde mahallenin içerisinde beş adet değirmen tespit edilmiştir. Günümüzde mısır üretimi çok az olduğundan iki değirmenin kullanımı devam etmekte olup, diğerlerinin metruk durumda olduğu görülmüştür (Şekil 4.26).

Konaklar Mahallesi'nde yerleşim alanı içerisinde irili ufaklı dereler olup, ulaşımın aksamaması için taş köprüler yapılmıştır. Köprülerden birincisi merkezde Fırtına deresi üzerinde, diğer ise vadinin doğu yamacında, mevki olarak ileride anlatılacak olan Veliahmet Konağının güneyinde yer almaktadır. Bu köprüler yığma taştan, tek yarım daire kemerli korkuluksuz yapılardır (Şekil 4.27).

Şekil 4.26 Değirmen

Şekil 4.27 Yarım daire kemerli taş köprü

Bu yapılara ek olarak; bölgede ot depolamak için “ot kabı”, odun depolamak için ahşap yığma basit yapılara ve evin yakın çevresinde oturmak oluşturulmuş basit üstü açık veya kapalı çardaklara da rastlanmaktadır (Şekil 4.28). Bu yapılardan ot kabı işlevini tamamen kaybetmiştir.

Şekil 4.28 Odun depolama yeri, çardak ve ot kabı

4.2 Güncel Koruma Sorunları

Dokuyu korumak, yapılaşmayı korumak 2000 yılında 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Plan Notları hazırlanmıştır. Koruma planının hedefi Çamlıhemşin'in nüfusunu arttırmak, bölgeyi turizm odaklı geliştirmektir.

Konaklar Mahallesi'nin güncel koruma sorunlarının en büyük sebebi göç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin çevre merkezlere olan mesafesi, arazinin eğimli

olması, tarım ve hayvancılığa elverişsiz şartların bulunması sonucu 1850'lerden itibaren bölge halkının çevre ülkelere, 1. dünya savaşı sonrasında ise yurtiçindeki büyük şehirlere yöneldiği görülmektedir. İlk etapta para kazanmak fakat yerleşmemek mantığı benimsenmiş, daha sonra yurtiçindeki büyükşehirlerle yerleşilmiştir. Hayvancılık ve tarım neredeyse tamamen bırakılmıştır. Konutlar sadece yazları kullanılmaktadır. İkincil olarak; yapılara güncel ihtiyaçlar dahilinde ekler yapılmıştır. Ayrıca işlevsiz hale gelen bölümlerde de eskimeye bağlı bozulmalar ortaya çıkmaktadır.

Kullanılmamaktan kaynaklanan bozulmalar, yağmura-rutubete maruz kalma, ahşaplarda böceklenme, taşıyıcılarda akstan kayma, tozlanma olarak tanımlanmaktadır. Alanda dokuya katkıda bulunmayan örneklerle rastlansa da genel olarak dokuya uygun yapılar inşa edilmekte ve bölge halkı bu konuda hassasiyet göstermektedir. Ulaşımın sorunlu olması bir taraftan konutların bakım işlerini zorlaştırmış olsa da, diğer taraftan dokuya uyumsuz yapıların oluşmasını bir miktar önlemiştir.

Günümüzde, bölgedeki turizm faaliyetlerinin artmasıyla yavaş yavaş turizm odaklı yatırımlar oluşmaya başlamıştır. Konaklar mahallesi merkezindeki tarihi ilkokul otel KON-OR (Çamlıhemşin Konaklar Mahallesi ve Ortan Köyü Dayanışma ve Kalkınma Derneği) tarafından otel olarak restore edilmiştir. Bunun yanında yöresel yemeklerin yapıldığı iki adet yeni işletme açılmıştır. Sahipleri yine bölgenin yerlilerindendir. Ayrıca bal üretimi devam etmekte olup, petekhaneler yapılmıştır. Tur şirketleri vasıtasıyla gelen yerli ve yabancı turistler bölgedeki konaklara ilgi göstermektedirler.

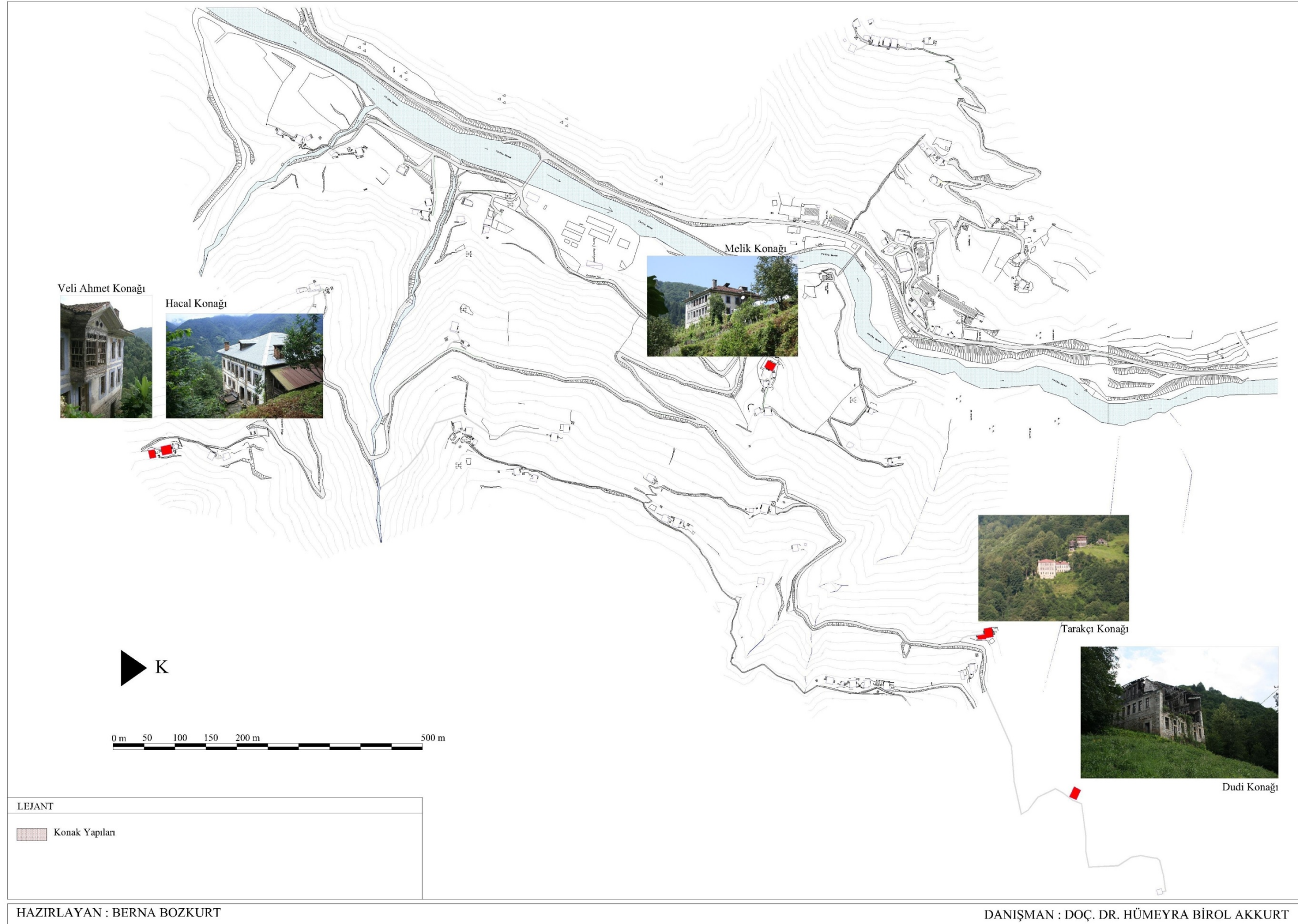
BÖLÜM BEŞ

KONAKLAR MAHALLESİ KONAK YAPILARI

Alanda yapılan araştırmada, yerel halkın konut yapılarının bir kısmını “ev” bir kısmını ise “konak” olarak adlandırdığı gözlemlenmiştir. Çalışma alanında konumlanan yerel konut-ev örneklerinde yapıya özel küçük farklılıklar dışında, yapım sistemi; malzeme; plan şeması; kullanım kurgusu; kütle ve mekan nitelikleri açısından ortak bir dil gözlenmektedir. Kullanıcı tarafından üretilen bu ev ve konak tanımı mimari anlamda ölçek; yapım sistemi; mekan kurgusu gibi somut ayrışmaları işaret etmektedir. Alandaki konak yapıları yerel mimari özelliklerin yanısıra öznel karakterler içererek söz konusu evlerden ve birbirlerinden farklılaşmaktadır. Yapım sistemindeki farklılaşma öncelikle bodrum katın tuğla tonozla geçilmesi ve büyük ocak yapısı olarak ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu konakların yapım dönemine denk gelen 1. Dünya Savaşı sırasında seferberlik ilan edilmesiyle inşası bitmeyen konakların dış duvarları tamamlanmış, çatısı kapatılarak daha sonra tamamlanmak üzere yarım bırakılsa da tamamlanamamıştır. Konakların yapımı arazi şartları da göz önüne alındığında oldukça maliyetli yapılar olduğu görülmektedir. Konaklar Mahallesi'nde 5 adet konak yapısı tespit edilmiştir (Şekil 5.1). Bu konaklardan Veli Ahmet, Melik, Tarakçı ve Dudi Konağı'nın rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri yaptırılmış, Hacal Konağı'nın ise herhangi bir projesi hazırlanmamıştır. Alanda incelenen konaklarda temel üstü kütle oluşumunda yer yer farklı malzeme ve teknik kullanımına karşı Hacal Konağı ile Veli Ahmet Konağı'nda yapım sistemi olarak benzerlikler görülmektedir.

Bu bölümde konak yapıları tarihçe, parsel bilgileri, mimari özellikleri, kütle ve cephe organizasyonu, mekan kurgusu, yapım sistemi dekoratif öğeler ve koruma sorunları başlıkları altında aktarılmakta ve değerlendirilmektedir. Aktarımlarda konak yapıları parsel bütününde ele alınmıştır. Bu doğrultuda konak parselinde konumlanan ana konut kütlesi, yerel mimarinin önemli bir ögesi olan serender, misafir odaları kütleleri bir bütün olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 5.1 Rize ili, Çamlıhemşin İlçesi, Konaklar Mahallesi konak yapıları

5.1 Veli Ahmet Konağı

Yapı, Konaklar Mahallesi'nin güneyinde, 136 ada 102 parselde konumlanmaktadır. Konağın yapım tarihi net olarak bilinmemekle beraber 23.03.2007 tarihli tescil fişinde 19.yüzyılda inşa edildiği belirtilmekte (Şekil 5.2), sözlü kaynaklar ise 1900'lerin başında yapıldığını ifade etmektedir (G. Gülay, kişisel iletişim, 2009). Tescil fişinde de belirtildiği gibi yapımına dair bir diğer görüş de konağın Hacal Konağı'ndan arta kalan malzemelerle yapıldığıdır. Her iki konağın yapım sistemi ve malzeme açısından büyük benzerlik göstermesi, buna karşın Veli Ahmet Konağının kütleli olarak Hacal Konağı'ndan daha küçük olması bu söylemi desteklemektedir.

Sözlü kaynakların ifadesine göre 1900'lerin başında yapımına başlandığı söylenen konak, bodrum üzeri iki kattan oluşmaktadır. Konağın ikinci katının inşası yapının dış duvarları tamamlandıktan sonra I. Dünya Savaşı başlaması nedeniyle durdurulmuş ve sonrasında tamamlanamamıştır. Yapı inşasından sonra yaklaşık 60 yıl kadar bir süre kullanıldıktan sonra terk edilmiştir. 1958'lerden itibaren kullanılmadığı için bakımsız durumda olan yapı çoklu mülkiyet durumu nedeni ile sahiplenilmemektedir. Yapının kullanım dışı kaldığı dönemlerdeki bakımı, komşu Hacal Konağı sakinlerinden Gülay Ailesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Gülay Ailesi'nin verdiği bilgilere göre, bu dönemde yapı düzenli olarak havalandırılmış ve basit bakım-onarım müdahaleleri gerçekleştirilmiştir (G. Gülay, kişisel iletişim, 2009). Son yıllarda yapıya düzenli bakım yapılmadığından özellikle doğu cephesinde rutubetten kaynaklı bozulmalar görülmektedir. Veli Ahmet Konağı 2007 yılında tescillenmiştir. Aynı tarihte, Rize Çamlıhemşin Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından yapıya ilişkin rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleri hazırlanmış, 31.10.2007 tarih ve 1326 sayılı Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü kararıyla projeler onaylanmıştır. Hazırlanan proje yapının özgün işlevi ile kullanımına devam edilmesini öngörmektedir. Konağın mimari anlatımındaki kullanılan plan ve cephe şemaları Okman Mimarlık tarafından 2007 yılında hazırlanan rölöve projelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

5.1.1 Parsel Bilgileri

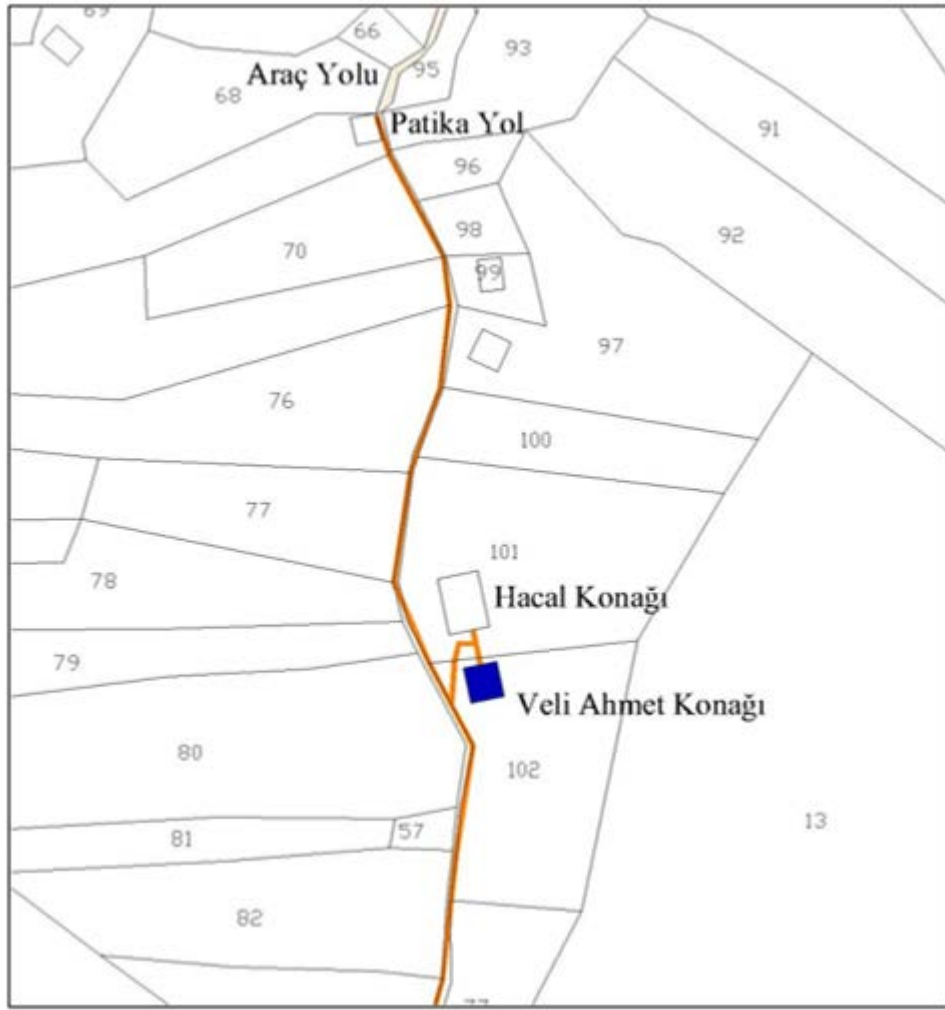
Konağın içinde bulunduğu 136 ada 102 parsel, kuzey yönünde Hacı Konağı'nın yer aldığı 101 parsel ile doğu yönünde 13, güney yönünde 77 ve batı yönünde 82-57-80 parseller ile çevrelenmiştir. %38 eğimli bir yamaç üzerinde yer alan parsel, 5.3 dönümlük bir araziden oluşmaktadır (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 Veli Ahmet Konağı arazi kesiti

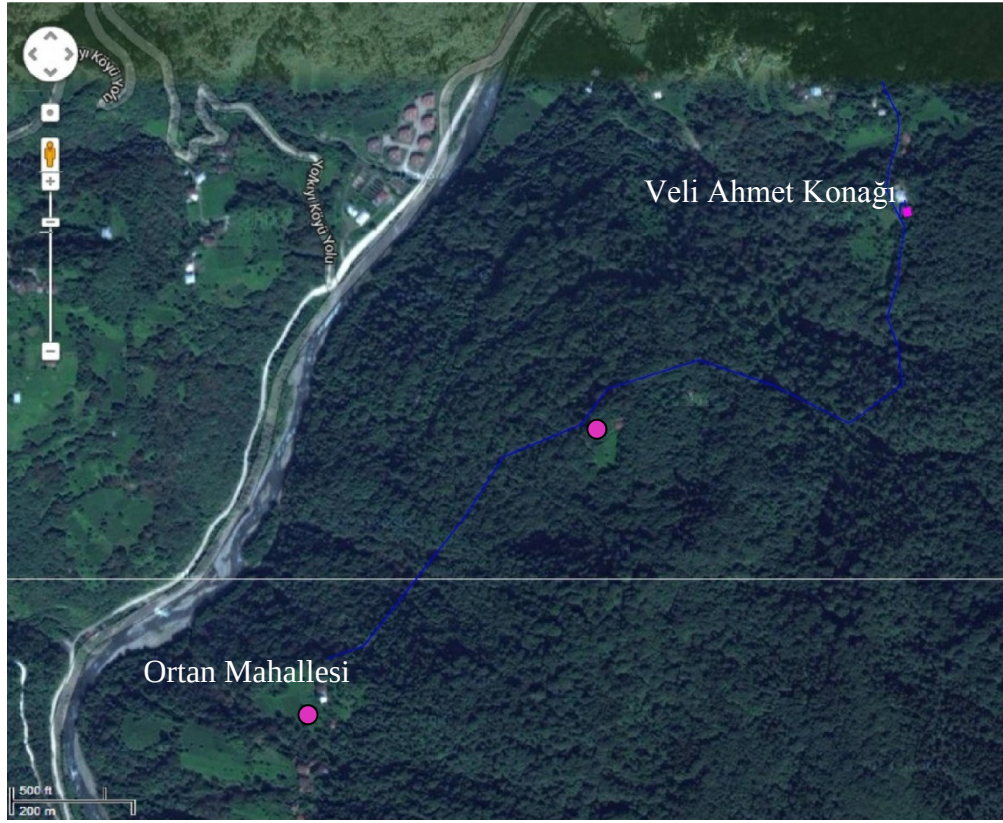
Bu alanın büyük bir kısmı ormanlık alan geri kalanı ise konağın ve yakın çevresinin yer aldığı açık alandan oluşmaktadır. Arazinin sınırları herhangi bir yapıya da doğal eleman ile belirtilmemiştir. Kadastral paftaya bakıldığında, Veli Ahmet Konağı, 136 ada 102 parselin kuzey çeperinde, Hacı Konağı parseli sınırı üzerinden konumlandırıldığı görülmektedir. Konağın çevresi dolaşım için boş bırakılmıştır. Bu boşluğun çeperinde meyve ağaçları ve sonrasında ormanlık alan görülmektedir. Sözel görüşmelerden alınan bilgilere göre yapının kullanımını sürdürdüğü dönemde, dik eğimli parselin batı ve güney bölümünün bir kısmında mısır, fasulye gibi ürünlerin ekili olduğu alanlar bulunduğu bilinmektedir.

Veli Ahmet Konağı'na, Konaklar Mahallesi'ni iki hat üzerinde erişim sağlayan araç yolu ile ulaşılmaktadır. Ancak söz konusu araç yolu, yapının 200 m kuzeyinde sonlanmakta, bu noktadan sonra konağa erişim patika yol üzerinden sağlanmaktadır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4 Veli Ahmet Konağı'nın parsel içindeki yerleşimi ve konağa ulaşım

Araziye dik konumlandırılmış bu patika yol üzerinden Hacal ve Veli Ahmet Konağı'na gelindiğinde bulundukları parsellere geniş uzun taş bir merdiven ile çıkılmaktadır. Yolun devamında bir değirmen, tek kemerli bir taş köprü, küçük bir ahşap köprü ve sonrasında üç tane mera alanı bulunmaktadır. Meralarda çok nitelikli olmayan, birer kapalı odası bulunan yapılar bulunmaktadır. Sözel kaynaklara göre Veli Ahmet ve Hacal Konağı'nın tuğlaları burada hazırlanmıştır, (G. Gülay, kişisel iletişim, 2009). Bu patika yol Konaklar Mahallesi'nin güneyinde konumlanan Ortan Mahallesi'ne dek sürmektedir (Şekil 5.5).

Şekil 5.5 Hacal ve Veli Ahmet Konağı inşasında kullanılan tuğlaların yapım yeri ve Ortan Mahallesi

5.1.2 Mimari Özellikler

Bu bölümde Veli Ahmet Konağı'nın mimari özellikleri detaylı olarak incelenecektir. Yapının mimari özellikleri alanda yapılan tespitler, rölöve projeleri, kurum kayıtları ve sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler üzerinden derlenmiştir.

5.1.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu

Çalışma kapsamında parsel içerisinde konumlanan yapılara bütüncül bir bakışın gerekliliği benimsenmekle birlikte sözlü kaynaklardan ve alanda gerçekleştirilen gözlemlerden edilen bilgilere göre Veli Ahmet Konağı parselinde, serender ve ot depolama yapılarının hiçbir zaman inşa edilmediği belirlenmiştir. Bu nedenle Veli Ahmet Konağı'na ilişkin, değerlendirmeler sadece konak yapısı üzerinden yapılmıştır.

Veli Ahmet Konağı, işlevinin gerektirdiği farklı kullanımların bir arada kurgulandığı bir kütle olarak inşa edilmiştir. Kübik konak yapısı, doğu yönünden eğimli araziye kesme taştan inşa edilmiş temel duvarları ile oturtulmuştur. Bu nedenle yapının bodrum katı doğu yönünden istinat duvarı ile sınırlanmakta, kuzey ve güney yönlerinden ise açılım vermektedir. Diğer katlarda da süreklilik gösteren bu duvarlar zemin ve birinci katlarda malzemenin değişmesiyle farklılaşmaktadırlar. Yapının topografya ile kurduğu ilişki, yapının doğu cephesinin iki kat, kuzey, güney ve batı cephelerinin ise üç kat olarak algılanmasına neden olmaktadır. Yapının alaturka kiremit ile kaplı üst örtüsü kırma çatıdır ve 80 cm genişliğinde ahşap saçaklarla çevrilmiştir. Pencere ve giriş kapısı 1x2 oranındadır ve ~25 cm genişliğinde sövelerle çevrilidir. Ahşap çıkmalardaki pencereler hariç zemin ve birinci kat pencereleri demir parmaklıklı ve ahşap kepenklidir.

Parseli içinde tekil biçimde tasarlanmış olan konak yapısında dört cephe bulunmaktadır. Bodrum katı yamaca dayanmış konağın zemin ve birinci kattaki cephelerinde simetrik pencere düzeni, renklendirilmiş söveler ve ahşap çıkmalar görülmekte, ana kütlede araziye oturduğu doğu cephesi ise sıvasız ve özensiz taş+tuğla duvarıyla diğer cephelerden farklılaşmaktadır. Bodrum kat ise sıvasız bırakılmış, uygulanan kesme taş işçiliği ile cephe bütünüde yaşam katlarından ayrıştırılmıştır.

Ana girişin yer aldığı kuzey cephesi iki ana yaşam katı ve temel düzleminden oluşmaktadır. Zemin ve birinci katların cephe kurgusu benzerdir. Bu kapsamda cephe düzleminin ortasında, giriş kapısı ve üzerinde ahşap çıkma konumlandırılmış, giriş aksının doğusunda ikili batısında üçlü düzende dizi pencere boşluğu kullanılmıştır (Şekil 5.6).

Çift kanatlı ahşap ana giriş kapısının solundan bodrum kata inen taş merdiven bulunmaktadır. Merdivenin bitişik olduğu bodrum kat duvarı harçlı kesme taş duvardır. Ahşap çıkma giriş kapısının hemen üzerinde yer almaktadır. Ahşap çıkmanın giyotin doğramaları yerinde olup, ahşap çubuk elemanlarla küçültülmüş cam yüzeyler günümüzde mevcut değildir.

Şekil 5.6 Veli Ahmet Konağı'nın kuzey cephesi

Yapının batı cephesi, vadiye açılan, bu nedenle manzaraya hakim olan ve uzak mesafeden tam olarak algılanan cephesidir. Harçlı kesme taş duvardan oluşan bodrum kat sıvasız bırakılarak, sıvalı zemin ve birinci kattan ayrıştırılmıştır. Bodrum kat batı cephesinde altı adet sövesiz, taş lentolu, pencere açıklıkları yer almaktadır. Bu pencereler ahır ve dağılım holünün havalanmasını ve aydınlanmasını sağlamaktadır. Boşluklarda güvenlik sebebiyle demir parmaklık kullanılmıştır. Zemin katta, bodrum kattaki açıklıkları takip eden altı adet söveli pencere bulunmaktadır. Boşlukların dizilimi, zemin kat mekan kurgusu ile de örtüşmektedir. Köşelerdeki ikişer pencere boşluğu odalara, ortadaki iki pencere boşluğu ise hayata aittir. Zemin kat ile birinci kat arasında oldukça sade bir kat silmesi vardır. Zemin kattaki pencere sırası birinci katta ortadaki iki pencerenin farklılaşması dışında aynıdır. Kuzey ve güney yönündeki ikişer pencerenin ortasında, sövesiz, tek ahşap bir çerçeve içinde üç adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin doğrama düzeni de diğer pencerelerden farklıdır. Bu pencereler cepheye hareket katmakta ve üst kattaki hayatı vurgulamaktadır. Ahşap kasalı pencereler direkt olarak geniş saçağa bağlanmaktadır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7 Batı cephesi

Yapının ikincil girişinin olduğu güney cephesi, pencere düzeni, kapıları ve çıkması ile kuzey cephe ile oldukça benzerdir. Öte yandan zemin kattaki pencere düzenini bozan, giriş kapısının batısında yer alan küçük bir pencere bulunmaktadır. Ahır girişi kesme taş duvar içinde bir lento ile belirlenmiş, söve kullanılmamıştır. Taş duvarın derzleri harçlıdır. Zemin katta giriş kapısı yanındaki küçük pencere ile bitişiktir ve her iki boşluk tek bir söve ile çevrilidir. Sağ tarafta odaların sayısına göre üç adet pencere boşluğu sol tarafta ise misafir odasına ait iki adet pencere boşluğu vardır. Birinci kat hizasında kapı ve yanındaki küçük pencere dışında aynı dolu- boş sistemi devam etmektedir. Kuzey cephedeki ahşap balkon bu cephede tekrar etmektedir. Çıkmanın doğramaları neredeyse tamamen kaybolmuştur (Şekil 5.8).

Doğu cephesi, yapının topografya ile bütünleştiği, yapının dayandığı yamaca açılan yüzeyidir. Araziyle arasında yaklaşık 60-70 cm genişliğinde, sık kullanılmayan bir yol bulunmaktadır. Konağın arka yüzünü oluşturan bu cephe işçilik ve kullanılan malzeme açısından diğer cephelere kıyasla oldukça sade ve özensizdir. Duvarda ince yonu, kaba yonu taş ve tuğla malzemeler bir arada kullanılmıştır (Şekil 5.9). Kuzey ve güney cepheyle birleşen köşelerde ince yonu taş sırası bulunmaktadır. Yapı-topografya ilişkisi nedeniyle bu cephede sadece zemin ve

birinci kat görülebilmektedir. Cephenin zemin kat düzlemi, mutfak ve misafir odalarının masif duvar yüzeyinden oluşmuştur ve bu nedenle boşluksuzdur. Cephenin birinci katında ise servis amaçlı bir kapı görülmektedir (Şekil 5.9).

Şekil 5.8 Güney cephesi

Şekil 5.9Doğu cephesi, ahşap kapı ve birinci kat düzlemindeki ahşap servis kapısı

Zemin katın kuzey cephesindeki ana giriş mutfağa açılmakta, girişin hemen sağında sabit ahşap dolaplar bulunmaktadır. Doğu yönünde basık kemerli ocak bulunmaktadır. Kuzey duvarı üzerindeki iki pencereden birinci pencerenin içerisinde lavabo oluşturulmuş, diğeri ise ocağın içinde kaldığı için aydınlık sağlama amaçlı kullanılmıştır.

Mutfak hacmi bir kapıyla hayat bölümüne, ahşap bir merdivenle üst kata ve güney yönündeki bir kapıyla hol üzerinden yapının güney girişine bağlanmaktadır. Hayat dikdörtgen plana sahip, dört odanın simetrik açıldığı bölümdür. Hayatın batı cephesindeki sedirin içerisinde bir merdiven ile bodrum katın holüne ulaşılmaktadır. Hayata açılan köşe odalarda (Oda 1, 3) ocak ve hamam bulunmaktadır. Hamam; sedirin içinde, su gideri olan, kapakla ulaşılan gizli bir bölmeye verilen addır. Oda 1 ve Oda 3'te sedirler batı cephesine bitişiktir. Diğer iki odada yer alan L sedirlerin hazneleri bulunmaktadır. Zemin katta mutfak ile güney girişi arasında konumlanan hol misafir odasına ve dış mekana erişimi sağlamaktadır.

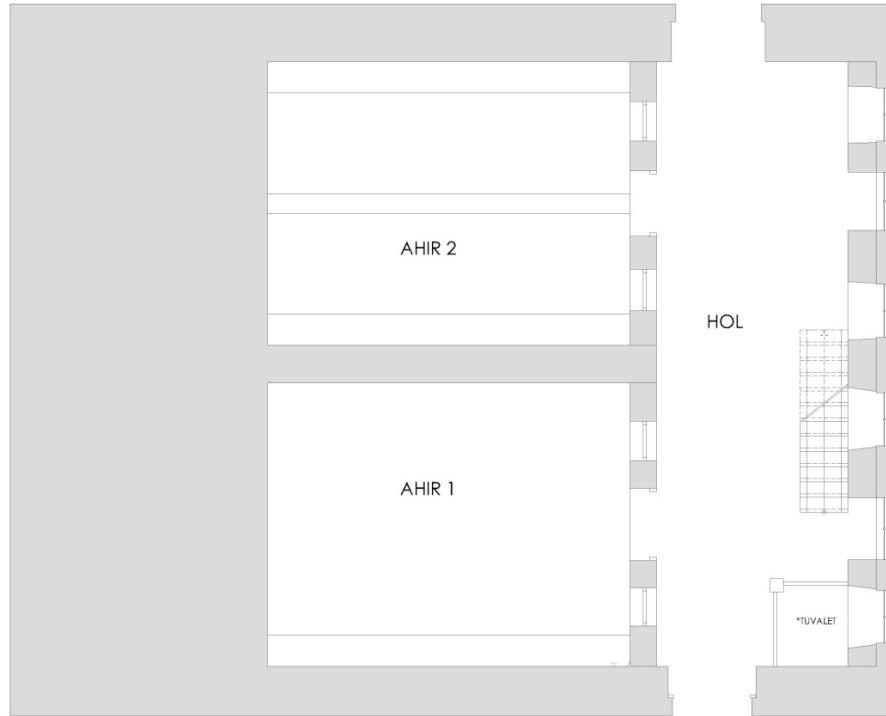
Birinci kata erişim, zemin kat mutfak hacminin güneyinde yüzeyinde yer alan ahşap merdiven ile sağlanmaktadır. Konakta yapılan gözlemlere göre birinci kat tamamlanamamıştır. Ahşap çıkma, hayat hepsi açık tek mekan halindedir. Oda 5,6,7,8'in sadece ahşap bölme duvarları bulunmaktadır (Şekil 5.11). Birinci katın tavanı tamamlanmamış olduğu için çatı açıkça görülmektedir.

Bodrum katta, yapının temel duvarları ile kurgulanan hacim ahır kullanımına hizmet vermektedir. Ahırın önünde yer alan dağılım holü, batı duvarında yer alan büyük pencerelerle vadiye, kuzey ve güney yönündeki kapılarla da araziye açılmaktadır.

Holün kuzey cephe girişinin hemen sağında tuvalet bulunmaktadır. Bodrum kütlesi ile zemin kat kütlesi kuzey cephesinden taş merdiven ile bağlanmaktadır (Şekil 5.12).

Şekil 5.11 Birinci kat planı

Şekil 5.12 Bodrum kat planı

5.1.2.3 Yapım Sistemi

Eğime oturtulmuş, taban alanı 144 m² olan kübik yapının yapım sistemi; bodrum (ahır ve hol) ve yaşama katlarında farklılaşmaktadır. Bodrum kat kuzey, güney ve batı yönünde kesme taş, araziye oturan doğu yönünde ise sıvasız harçlı yığma kaba yonu taş duvarlar ile oluşturulmuştur. Hol mekanının batı duvarında parapet seviyesinden sonra iç yüzünde tuğla kullanılmıştır. Hol ile ahır mekanlarını 40 cm genişliğinde tuğla duvar ayırmaktadır. Tuğla duvar üzerinde her iki ahır mekanının ortasında yer alan ahşap kiriş ile oluşturulmuş birer kapı boşluğu ve bunların her iki yanında birer ahşap kepenkli pencere bulunmaktadır. Kapıların ve pencerelerin üzeri düz tuğla kemer ile geçilmiştir. Ahır kendi içinde doğu batı doğrultusunda 57 cm'lik bir duvar ile ikiye bölünmüştür. Herbir ahırın 2.5 m yüksekliğindeki tavanı tuğla tonoz sistemle oluşturulmuştur. Ahırların zemini ahşap kaplama, holün zeminin sıkıştırılmış topraktır. 3.20 m yüksekliğindeki hol ahşap kirişler üzerine ahşap kaplama ile kapatılmış aynı zamanda hayat ve odaların zemin kaplaması oluşturulmuştur (Şekil 5.13).

Şekil 5.13 Bodrum kat, holden kuzey girişine bakış

Konağın beden duvarları zemin ve birinci katta doğu cephesi hariç tuğla ile örülmüş ve üzeri sıvanmıştır. Pencere ve kapı söveleri 3 cm dışarı doğru taşırılmıştır. Doğru cephesi duvarı harçlı, kaba yonu, sıvasız yığma taştır. Cephede bir pencere ve kapı bulunmaktadır. Zemin kat düzleminde tuğla üzeri sıvalı duvar örgüsü kuzey güney ve batı cephesinde devam etmiş, birinci kat hizasında cephelerin merkezindeki ahşap elemanlarla çeşitlenmiştir.

İç mekan kat yükseklikleri zemin katta 2.90 m ve birinci katta 2.60m'dir. Mekanlar arası bölme duvarlar yığma ahşaptır. Zemin kaplaması mekana göre değişmektedir. Mutfak zemini 15x30 cm boyutlarında tuğla, diğer mekanların zeminleri 25 cm eninde farklı boylarda ahşap ile kaplanmıştır. Mutfağın doğu yönünde basık kemerli ocak ve tuğla+taş örgü baca bulunmaktadır. Baca zemin ve birinci katta iç mekandan taş ve tuğla örgüsüyle mekandan ayrılmış, çatıda ise tamamen tuğla örgüsüyle oluşturulmuştur. Ocağın doğusundaki duvarda kemerli nişler bulunmaktadır. Ocağın ateşten etkilenmemesi için zemini sıkıştırılmış topraktır.

Birinci kata çıkan ahşap merdiven lineer ve iki yanındaki ahşap duvarlara taşınmıştır. Merdivenin taşındığı duvar ve karşısında misafir odasının ahşap yığma duvarı koridoru oluşturmaktadır. Birinci katın iç mekan inşası tamamlanamadığı için yer yer arası doldurulmamış ahşap taşıyıcılar görülmektedir (Şekil 5.14). Ahşap kirişlerin üzerinde ahşap kaplama ile tavan oluşturulmuştur. Bu kaplamanın üzerinde dikmeler üzerinde yükseltilmiş, dört yönde eğimli, kiremit kaplı çatı bulunmaktadır. Saçaklar 80 cm genişliktedir ve ahşap kaplıdır. Çatıda; 2 adet odalardan, mutfaktan ve misafir odasından gelen 4 adet tuğla baca bulunmaktadır.

5.1.2.4 Mimari Elemanlar

Veli Ahmet Konağı'nda iç mekanda ve dış mekanda katlar arası ulaşımı sağlayan farklı malzeme ve sistem ile inşa edilmiş merdivenler bulunmaktadır. Zemin ve bodrum katı birbirine bağlayan iki adet merdiven bulunmaktadır. Bunlardan kuzey cephesi beden duvarına dayanan lineer merdiven taş malzeme ile yığma sistemde oluşturulmuştur. 14 rıhtlı, 117 cm genişliğinde, basamak derinliği 28 cm, rıht yüksekli 25 cm'dir. Bodrum katta ulaşan diğer merdiven, holü zemin kat hayat

mekanına bağlayan ahşap merdivendir. 13 rıhtlı, 72 cm genişliğinde, basamak derinliği 23 cm, rıht yüksekliği 24 cm'dir. İki merdiven de korkuluksuz imal edilmiştir. İç mekanda birinci kattan ikinci kata ulaşılan merdiven ahşap, lineer, 14 basamaklı, 85 cm genişliğinde, basamakları; 25 cm genişliğinde ve 23 cm yüksekliğinde imal edilmiştir. Birinci katta merdiven boşluğunda ahşap korkuluğu bulunmaktadır (Şekil 5.15).

Şekil 5.14 Birinci katta tamamlanmamış bölme duvarlar

Şekil 5.15 İç ve dış mekanda merdivenler

Hayatta, odalarda ve ahşap çıkmalarda ahşap sedirler bulunmaktadır. Beden duvarına bitişik sedirlerin duvarla birleştiği yerler parapet seviyesine kadar ahşap kaplanmıştır. Oda 2 ve Oda 4'te L ahşap sedirler ve üzerinde kapaklı hazneler bulunmaktadır (Şekil 5.16)

Şekil 5.16 Birinci kat hayatta yer alan hazneli sedir

Konakta ahşap malzeme ile üretilmiş farklı sistemlerde ahşap kapı, pencere doğramaları ve kepenkler bulunmaktadır. Bodrum kat holünde, kuzey ve güney cephelerinde tek kanatlı kapı bulunmaktadır. Hol ile ahır arasında; tuğla duvar üzerinde, herbir ahır mekanına açılan, tek kanatlı birer kapı ve bu kapıların yanlarında ikişer adet pencere yer almaktadır. Kapılar özelliksizdir. Konağın zemin katındaki ana giriş kapıları ahşap, tablalı, çift kanatlı, üzeri motifli, iç mekan kapıları tablalıdır. Zemin ve birinci katta; odalarda kanatlı hayat ve çıkmalarda giyotin sistemde ahşap doğramalı pencereler kullanılmıştır. Pencerelerin önünde güvenlik amaçlı demir parmaklık ve iç mekan tarafında ahşap kepenkler bulunmaktadır. Birinci kattaki pencerelerde kepenk imalatı tamamlanmamıştır (Şekil 5.17)

Şekil 5.17 Ana giriş kapısı ve yanındaki pencere

Konakta zemin katta dört, birinci katta ise doğu duvarına bitişik açıkta bir ocak bulunmaktadır. Oda 1 ve Oda 3'teki ocaklar 60 cm yükseklikte, 40 cm derinlikte, yarım daire kemerli, tuğla zeminlidir. Mutfaktaki ocak 2.02 m yüksekliğinde, 2.50 m genişliğinde, 2.30 m derinliğindedir ve basık kemerlidir. Ocağın doğu yönünde kemerli, güney yönünde dikdörtgen ahşap bir niş kuzeyinde ise ahşap doğramalı kapaklı bir dolap bulunmaktadır (Şekil 5.18).

Şekil 5.18 Zemin katta mutfak ocak kemeri

5.1.2.5 Dekoratif Öğeler

Veli Ahmet Konağı'nda renk ve ahşap motifler dekoratif öğeler olarak kullanılmıştır.

Yapının cephesinde gözlenen dekoratif öğeler, söveler, kat silmeleri, renk kullanımı ve ahşap kakma tekniği ile oluşturulmuş süslemelerdir. Ana kütle cephesindeki mavi-beyaz renklerinin kullanımı öne çıkmaktadır. Zemin ve 1. katta, arka cephe dışındaki tüm cepheler beyaza, pencere söveleri ve kat silmeleri maviye boyanmıştır. Zemin kat köşe birleşim yerleri ise mavi-beyaz sırasıyla boyanmıştır. Kat silmesi tamamen maviye boyanmış, köşelerde baklava dilimi şeklinde beyaz motif, strüktürel eleman olan kenetlerin vurgulamak için de kullanılmıştır. 1. katta batı cephesiyle birleşen cephelerde ay-yıldız motifi kullanılmıştır (Şekil 5.19).

Şekil 5.19 Konağın kuzey cephesindeki renk kullanımı ve ahşap işçilik

Zemin katta bulunan iki ana giriş kapısının lentolarının üzerinde ise sağ ve sol köşede çiçek motifi ve lentoyu 7'ye bölen çizgiler yer almaktadır. Bu çizgilerin düz kemer üzerinde bulunan taşları ifade ettiği düşünülmektedir. Cephe ahşap süslemeler de görülmektedir. Kuzey ve güney cephesindeki kapılar, yapının ana giriş

kapılarındaki tablalar üzerine ahşap profillerin ve motifler çakılmıştır. Günümüzde süslemelerin bir kısmı görülebilmekte, kayıp parçaların şekilleri ise izlerinden anlaşılabilir (Şekil 5.20).

Şekil 5.20 Giriş kapısı

Birinci katta Kuzey, güney ve batı cephelerinin ortasında, pencere doğramalarında ahşap işçilik öne çıkmaktadır. Mavi söveli pencere sistemi yerine ahşap doğramalar kullanılmıştır. Özellikle kuzey ve güney cephede bulunan çıkmalarda farklı doğrama tipleri, çeyrek daire ve dikdörtgen şeklindeki vitrayların yer aldığı noktalar, çıkmaların alt kısımlarında geometrik motifler, üçgen alınlıkta iki adet dairesel boşluk görülmektedir (Şekil 5.21).

Şekil 5.21 Kuzey cephede yer alan ahşap çıkma ve üzerindeki ahşap motifler

Çatıda bulunan farklı büyüklüklerdeki üç adet baca, oda bacaların üzerinin eğik saç ile kapatılmış tek delikli duman çıkışı ve motif kullanılması, mutfak bacasının 3 delikli duman çıkışı ve kırma saç örtüsü ile farklılaşır tuğla malzemenin açıkta bırakılması ile de bütünlük sağlamaktadır (Şekil 5.22).

Şekil 5.22 Baca çıkışları

Veli Ahmet konağı iç mekanında ahşap elemanlarda dekoratif öğeler gözlenmiştir. Bu kapsamda mutfakta yer alan sabit dolabın üzerindeki S formlu motifler, birinci kata çıkan merdiven korkuluğu ve misafir odası kapılarında ve mutfaktaki diğer dolabın üzerinde görülmektedir (Şekil 5.23). Oda1’de bulunan özgün ahşap yatak başlığı da yöresel geometrik motifler içermektedir (Şekil 5.24).

Şekil 5.23 Ahşap işçilikli mutfak dolapları

Şekil 5.24 Ahşap yatak başlıkları

5.1.3 Koruma Sorunları

İncelenen konak yapıları özelinde tespit edilen koruma sorunları; kullanım durumu, yapısal sorunlar ve malzeme sorunları üzerinden anlatılmıştır.

Konak yapısında gözlenen en önemli sorun kullanılmamasıdır. Sahiplerinin bölgede yaşamlarını sürdürmemeleri nedeniyle yapı 60 yıldır kullanılmamaktadır. Öte yandan, konağın mülkiyeti de belirsizdir. Mülkiyetin çok sayıda kişiye ait olması, konağın kullanım hakkı ve bakım giderleri sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Konağın strüktürel durumu iyi olmakla birlikte, mimari elemanların yitimi ve rutubetten kaynaklı bozulmalar görülmektedir. Bu bozulmaların en önemlisi doğu duvarında ve çatının doğu yüzeyindedir. Doğü duvarında, tuğla malzemenin duvar yüzeyinde kullanımının belirli bir sistem dahilinde olmaması, onarım kapsamında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Çatının bu cepheye bakan bölümünün iki noktasında çökme oluşmuş ve duvar-çatı birleşimi açılmıştır(Şekil 5.25).

Şekil 5.25Doğü cephede yer alan hasarlı saçak

Bölgenin yoğun yağışlı iklimi, söz konusu duvar yüzeyinin konumu itibari ile güneş alamaması ve yeterince havalanmaması bu yüzeyde nem kaynaklı bozulmanın oluşmasında temel etkenlerdir. Belirtilen etkenler sonucu yapının doğu beden duvarında bodrum düzleminden çatıya dek rutubet izleri, harç boşalması, tuzlanma ve duvar örgüsünde gevşemeler görülmektedir (Şekil 5.26). Tuzlanma en belirgin şekilde çatıda bacalar üzerinde, birinci katta doğu duvarı üzerindeki ocağın tuğla kemerinde, zemin katta büyük ocağın kesme taş duvarında görülmektedir (Şekil 5.27). Bodrum katta ise ahırla hol arasındaki duvarın zemine yakın noktalarında, ahırların içerisinde ise doğu duvarı taş örgüsünde ve tuğla tonozda görülmektedir. Ayrıca, duvarları etkileyen bu bozulmalar, kirişler üzerinden ahşap zemine de nemi yaymaktadır. Yapı bütününde nem kaynaklı bozulmanın diğer izleri, kuzey giriş kapısı çevresinde ve mutfak zemininde yosunlanma ve birinci kat ahşap zemininde gözlenmektedir.

Şekil 5.26 Birinci kat doğu duvarı üzerinde rutubet izi

Şekil 5.27Mutfak hacminde kuzey duvarının üzerindeki nem izleri

Yapıya düzenli bakımın yapılmaması nedeni ile çatıdaki kiremitlerin aralıkları toz, yaprak vb ile dolmuştur ve özellikle bu bölümlerde bitkilenme tespit edilmiştir. Bitkilenen bu bölgeler çatıya inen suyu tutması ile kiremit kaplamanın ve kaplama altındaki ahşap çatı konstrüksiyonunun hızla bozulmasına sebep olacaktır (Şekil 5.29).Konağın özellikle kuzey cephesinde rutubetten kaynaklandığı düşünülen siyah lekelenmeler görülmektedir (Şekil 5.28).

Yapıda gözlenen bir diğer koruma sorunu, ahşap malzemede gözlenen bozulmalardır. Ahşap malzemede yer yer kurtlanmalar tespit edilmiştir. Zemin katta hayattaki sedirin iç bölümünde, misafir odasındaki çekmecelerde ve sedirlerin üzerinde, bodrum katta ahırlardaki yemlik bölümlerinde, birinci katta çıkmalardaki sedirlerin üzerinde görülmektedir. Ayrıca tüm malzemelerde zamana karşı tozlanma ve yıpranma görülmektedir. Hava koşullarına maruz kalan ahşaplarda ayrılmalara, metal parmaklıklarda, menteşelerde, çivilerde, paslanmalar oluşmuştur.

Şekil 5.28Kuzey cephesi duvar yüzeyinde siyah lekelenmeler

Şekil 5.29Çatıda kiremitlerin arasında bitkilenme ve tuğla bacada tuzlanma

5.2 Hacı Konağı

Hacı Konağı, Konaklar Mahallesi'nin güneyinde 136 ada 101 parselde konumlanmaktadır. G. Gülay'dan alınan bilgilere göre 1900'lerin başında inşa edilen, bir önceki evin yanmasıyla aynı yere inşa edilmiş konak, bodrum üzeri iki kattan oluşmaktadır (G. Gülay, kişisel iletişim, b.t.)

Serender yapısının inşa tarihi bilinmemekle birlikte konaktan yaklaşık elli yıl kadar önce yapıldığı söylenmektedir (G. Gülay, kişisel iletişim, b.t.). Konağın yaz – kış tüm yıl kullanımı 1990'lara kadar sürmüştür, sonrasında Mayıs-Ekim aylarında konut olarak kullanımı devam etmiştir (Şekil 5.30). Yapı tescilli değildir.

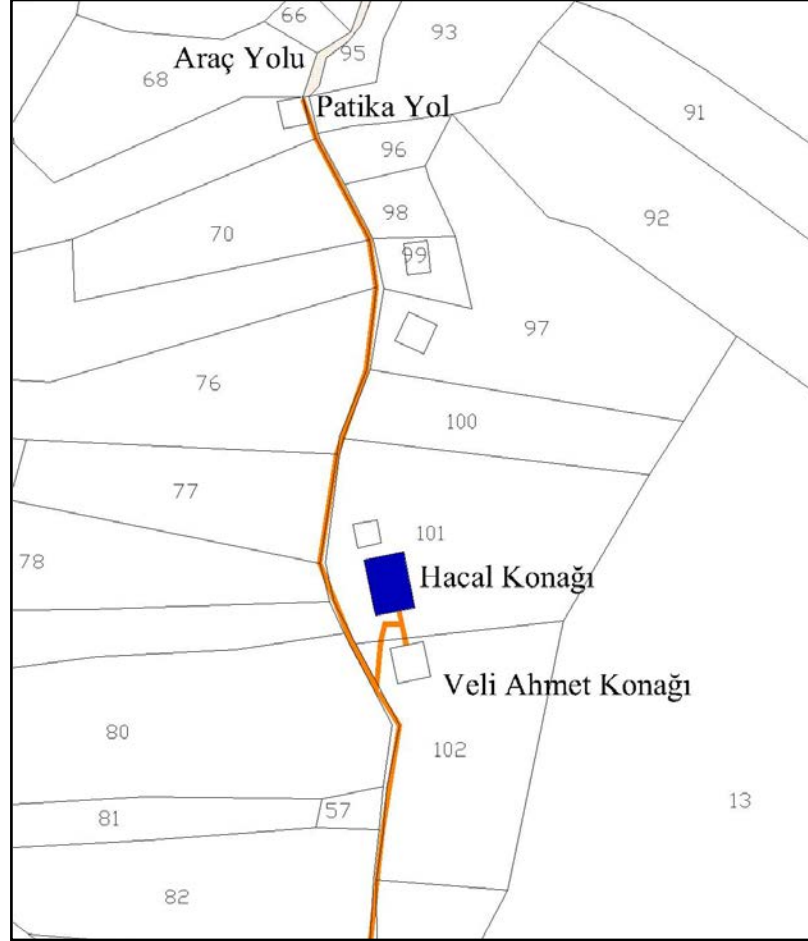
Şekil 5.30 Hacal Konağı'nın uzaktan görünüşü

5.2.1 Parsel Bilgileri

Konağın içinde bulunduğu 136 ada 101 parsel, güney yönünde Veliahmet Konağı'nın yer aldığı 102 parsel ile, doğu yönünde 13, kuzey yönünde 100 ve batı yönünde 77, 78, 79 parseller ile çevrelenmiştir (Şekil 5.31). Yüksek eğimli bir yamaç üzerinde yer alan parsel, 5.3 dönümlük bir araziden oluşmaktadır. Bu alanın büyük bir kısmı ormanlık alan geri kalanı ise konağın ve yakın çevresinin yer aldığı açık alandan oluşmaktadır. Arazinin sınırları herhangi bir yapıya ya da doğal eleman ile belirtilmemiştir. Kadastral paftaya bakıldığında, Hacal Konağı, 136 ada 101 parselin güney çeperinde, Veli Ahmet Konağı parseli sınırı üzerinden konumlandırılmıştır. Kuzey cephenin hemen yanında serender yapısı yer almaktadır. Konağın arka (doğu) yönünde istinat duvarları oluşturulmuş, arazinin farklı kotlarına ulaşım için

merdivenler düzenlenmiştir. Yakın çevrede küçük bahçeler ve meyve ağaçları bulunmaktadır.

Şekil 5.31Kadastral plan üzerinde Hacı Konağı

Hacı Konağı ve Veli Ahmet Konağı komşu yapılar oldukları için aynı ulaşım yolu kullanılmaktadır. Konaklar Mahallesi'ni kuzey ve güney doğrultusundaki iki hat üzerinde erişim sağlayan araç yolu ile ulaşılmaktadır.

Araziye dik konumlandırılmış bu patika yol üzerinden Hacı ve Veli Ahmet Konağı'na gelindiğinde bulundukları parsellere geniş uzun taş bir merdiven ile çıkılmaktadır. Bu merdiven aynı zamanda Hacı Konağı'nın bodruma katına ulaşım için de kullanılmaktadır.

5.2.2 Mimari Özellikler

Bu bölümde Hacal Konağı'nın mimari özellikleri detaylı olarak incelenecektir. Yapının mimari özellikleri; alanda yapılan tespitler, ölçümler, ölçekli krokiler ve sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler üzerinden derlenmiştir.

5.2.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu

Parsel içerisinde konumlanan yapılara bütüncül bir bakışın gerekliliği benimsenmekle birlikte serender dışında herhangi bir yapı bulunmadığından değerlendirmeler sadece konak ve serender yapısı üzerinden yapılmıştır.

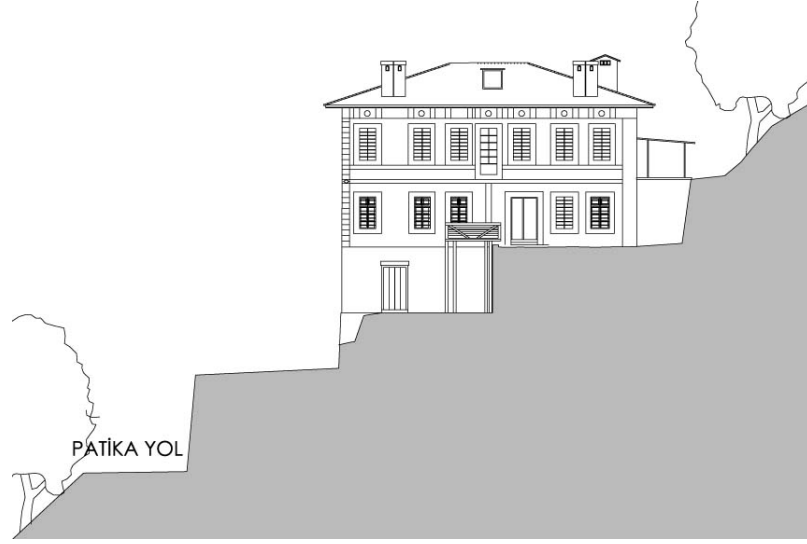
Hacal Konağı, iç kurguyu, dışarıya sadece pencereler ile aktaran genişliği yüksekliğinden fazla, yayvan bir yapıdır. Ana kütle eğimli araziye kesme taştan inşa edilmiş temel duvarları ile oturtulmuş, diğer katlarda da süreklilik gösteren bu duvarlar zemin ve birinci katlarda malzemenin değişmesiyle farklılaştırılmıştır. Tüm yapının etrafını 60 cm kalınlığında geniş ahşap kaplı bir saçak sarmaktadır. Bodrum katta yapının temel duvarları ile kurgulanan hacim ahır kullanımına hizmet vermiştir. Ahırların önünde yer alan dağılım holü, batı duvarında yer alan büyük pencerelerle vadiye, kuzey ve güney yönündeki kapılarla da yapı parseline açılmaktadır. Bodrum kütleli kuzey cepheden direkt ve güney cepheden dolaylı olarak taş merdiven ile zemin kat kütleline bağlanmaktadır.

Konak yapısı doğu yönünde dik eğimli araziye oturtulmuş, bu nedenle yapının bodrum katı doğu yönünden tamamen, kuzey ve güney yönlerinden kısmen istinat duvarı ile sınırlandırılmakta, kuzey, güney ve batı yönlerinden açılım sağlamaktadır. Yapının topoğrafya ile kurduğu ilişki, yapının kuzey güney ve doğu cephesinin iki kat, batı cephesinin ise üç kat olarak algılanmasına sebep olmaktadır (Şekil 5.32).

Konak yapısının kuzey cephesinde, ana kütleyle eklenmiş, kare prizma formunda, bodrum katından ayırık, diğer katlardan ise birleşik banyo-tuvalet yapısı eklenmiştir. Yapının arka (doğu) cephesinden de eğimli araziye köprü yardımıyla

ulaşılmaktadır. Ön (güney) cephede ise giriş kapısından ilk pencereye kadar çardak adı verilen üstü açık ahşap bir oturma mekanı bulunmaktadır.

Şekil 5.32Hacal Konağı'nın topoğrafya ile ilişkisi

Parseli içerisinde tekil biçimde tasarlanmış olan konak yapısında dört cephe bulunmaktadır. Bodrum katı eğimli araziye yaslanmış konağın zemin ve birinci katındaki cephelerinde simetrik pencere düzeni, renklendirilmiş söveler ve batı cephesinde ahşap çıkma görülmekte, ana kütleinin araziye oturduğu doğu cephesi ise belli bir düzende olmayan pencereleri ve kapıları, sıvasız taş+tuğla duvarıyla diğer cephelerden farklılaşmaktadır. Bodrum kat ise sıvasız bırakılmış, uygulanan kesme taş işçiliğinin gösterimi ile cephe bütününde yaşama katlarından ayrıştırılmıştır. Konağın en-boy oranından dolayı yayvan bir görüntüsü vardır. Birinci kattaki kapı dışında pencereler ve giriş kapısı ~1x2 oranındadır ve üç tarafı ~25 cm genişliğinde sövelerle çevrilidir. Sövelerin alt bölümü 12,5 cm'dir. Tüm pencereler yatay demir parmaklıklıdır. Birinci kat silmesi pencerelerin alt söveleri hizasında tüm cepheyi boydan boya geçmektedir.

Ana girişin yer aldığı güney cephede iki ana yaşam katı ve bodrum katın bir bölümü görülmektedir. Bodrum kat hizasında taş örgü açıkta bırakılmıştır. Zemin ve birinci kat yüzeyi sıvalı olan, renklendirilmiş söveler, birinci ve ikinci kat silmesi ve çatı arasının dairesel havalandırma pencereleri görülmektedir. Zemin kat cephe

düzleminde altı adet boşluk olup bunların batı yönünde dördüncüsü kapı açıklığıdır. Boşluklar arasındaki mesafeler birinci ile ikinci ve üçüncü pencere ile kapı arasında genişleyerek farklılaşmıştır. Birinci katta bu düzen, batı yönünde üçüncü pencereden sonra bir kapı eklenmesi ve giriş kapısının üzerine de pencere getirilmesiyle kısmen değiştirilmiştir. Cepheyi eşit üç parçaya bölen yeni yağmursuyu inişleri bulunmaktadır. Doğu ve batı cephesine bağlanan köşelerde ince yonu kesme taş kullanılmış ve bu taşların üzeri, doğu cephe ile birleşim duvarında sadece beyaza, batı cephesi ile birleşen duvarında ise mavi-beyaz şaşırtmalı boyanarak ön cephe ve vadiye bakan cephe vurgulanmıştır. Ön cephede bulunan çardağın yanından geniş taş bir merdivenle bodrum katına iniş sağlanmaktadır. Sıvasız bodrum kat duvarı eğimden dolayı kısmen görünmekte ve üzerinde tuğla kemerli ahşap bir kapı bulunmaktadır. Duvar örgüsünde köşelerde nispeten büyük kesme taşlar, aralarda ise derzli kaba yontu taşlar görülmektedir (Şekil 5.33).

Şekil 5.33 Patika yolu konağa bağlayan merdiven ve konağın güney cephesi

Yapının batı cephesi, tüm katların tam olarak görülebildiği, aynı zamanda oturma mekanı olan hayatın bulunduğu cephe. Beyaz boyalı, köşelerde harçlı kesme taştan ve tuğladan oluşan bodrum kat duvarı, sıvalı zemin ve birinci kattan ayrıştırmıştır. Cephenin her katında birbirini takip eden pencere boşlukları zemin ve birinci katta ortaya yerleştirilen ahşap çıkma ile ikiye bölünmüştür. Bodrum katın tuğla yüzeyinde bir pencere ve bir kapı sırasıyla dokuz adet boşluk bulunmaktadır. Zemin ve birinci kat düzeni aynıdır. Çıkımların kuzey ve güney yönünde üçer adet pencere bulunmaktadır. İkinci kat silmesinin üzerinde her bir pencereye denk gelen üç yanı söveli, sırasıyla dikdörtgen ve yuvarlak altı adet boşluk bulunmaktadır. Cephenin ortasında ahşap çıkma bulunmaktadır. Çatı arası bölümü kısmen açık bırakılmıştır. Saçak üçgen formuyla bu bölümü vurgulamaktadır (Şekil 5.34).

Şekil 5.34 Batı cephesi

Yapının ikincil girişinin olduğu kuzey cephesi, güney cephesine, pencere düzeni ve kapıları ile benzemektedir (Şekil 5.35). Bu cephede ek olarak bodrum araziden, diğer katlarda iç mekandan ulaşılan ana kütlenin çatısı altında yer alan prizmatik ıslak hacim yapısı bulunmaktadır. Pencere düzeni doğudan batıya zemin katta dört, birinci katta üç adet pencere, tuvalet yapısı ve iki adet pencere olarak sıralanmaktadır. Çatı arasında diğer cephelerde görülen söveli açıklıklar bu cephede

dolu ve dikdörtgen boşluk olarak devam etmektedir. Arka (doğu) cephe ile birleşen köşe düz beyaz, batı cephe ile birleşen köşe ise mavi beyaz şaşırtmalı boyanmıştır. Zemin katta kapı soldan üçüncü boşluk içinde oluşturulmuştur. Giriş kapısıyla bodrum kat kapısı arasında cepheye yapışık korkuluksuz dar taş bir merdiven bulunmaktadır.

Şekil 5.35 Konağın kuzey cephesi

Doğu cephesi, yapının topoğrafya ile bütünleştiği, bodrum katta topoğrafyaya oturtulduğu, birinci katta bir köprü ile ulaştığı cephedir (Şekil 5.36). Zemin kat hizasında araziyle arasında yaklaşık 3 m genişlikte bir açıklık bulunmaktadır. Zemini taş kaplı bu açıklıkta konakla istinat duvarı arasında ikinci kat hizasında sac örtüler oluşturulmuştur. Örtülerden güney yönündeki araziden ikinci kata ulaşan köprüyü örtmektedir (Şekil 5.36). Konağın arka cephesi olan bu duvarda tuğla ve taş malzemeler kullanılmış, sıvayla kaplanmamıştır. Üç tarafı tuğla ile çevrelenmiş, zemin katta iki adet pencere, birinci katta bir adet kapı ve pencere bulunmaktadır. Diğer cephelerle birleşen köşelerde ince yonu taş kullanılmıştır. Zemin katta, mutfak,

ocak ve misafir odası, birinci katta odalar ve çatıya çıkan merdiven kovası bu cepheye yaslanmaktadır.

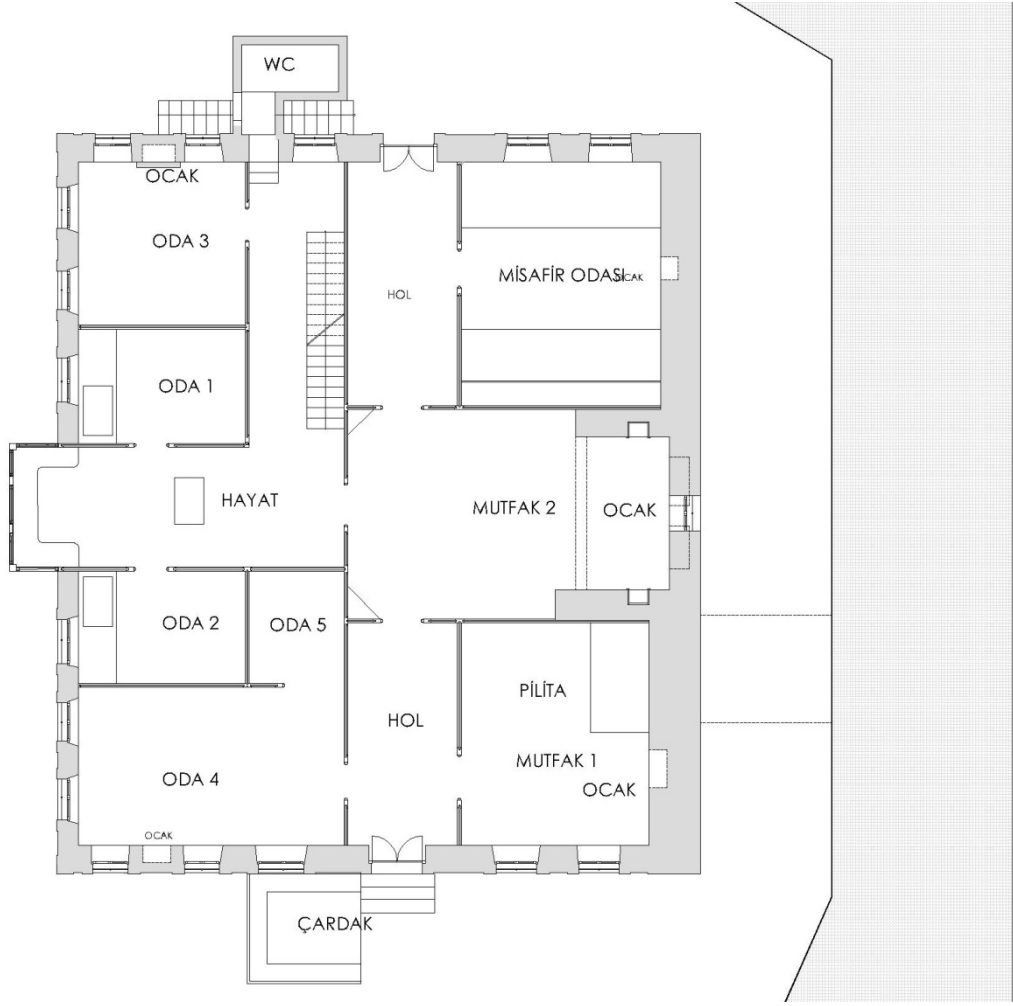

Şekil 5.36 Doğu cephesinin güneyden görünüşü ve birinci kat hizasında araziye ulaşım

5.2.2.2 Mekan Kurgusu

Hacal Konağı'nın özgün mekan kurgusu yörenin yaşam kültürü doğrultusunda ve güncel kullanımlarına göre organize edilmiştir (Şekil 5.37). Konağın 250 m²'lik taban alanının organizasyonunda odaların sayısının azlığı, genel kullanım alanlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Oda 5 ve Oda 4'ün doğu bölümü sonradan eklenmiştir. Gündelik hayatın en çok kullanılan mekanları mutfak, ahır ve hayattır. Yapının iç ve dış mekan kullanımının sürekliliği ve bu kapsamda dolaşımın önemi; bodrum ve zemin katta aynı cephelerde olmak üzere ikişer, birinci katta ise bir giriş olmasından anlaşılmaktadır. Konağın güney ve kuzey yönündeki girişleri doğu yönünde mutfak, ocak ve misafir odası batı yönünde hayat ve hayatı çevreleyen odalar olarak ikiye ayırmaktadır. Hayatın içerisinde lineer bir merdiven ile birinci kata çıkılmaktadır.

Sekil 5.37 Zemin kat planı

Hacal Konağı'nda mutfak kullanımı iki mekanda kurgulanarak yerelden farklılaşmaktadır. Girişin hemen sağındaki mutfakta pencerenin önünde lavabo, doğu duvarı üzerinde özgün yemek pişirme ve su ısıtma elemanı pilita ve duvarda ahşap dolaplar bulunmaktadır. Bu elemanların hepsi özgündür. Bu mutfak daha çok yemek yapma, yeme ve toplanma gibi faaliyetler için kullanılmaktadır. Girişin tam karşısındaki kapıdan büyük ocağın bulunduğu ikinci bir mutfağa geçilir. Basık kemerli ocağın arka duvarında iki adet tuğla yarım daire kemerli niş, nişlerin üzerinde de bir adet aydınlatma penceresi, kuzey ve güney duvarlarında birer adet ahşap dolap bulunmaktadır (Şekil 5.38) Ocağın içinde büyük kazanları taşıyabilecek nitelikte bir zincir asılmaktadır. Ocak dışında kalan alan dolaşıma ayrılmış, duvarlarına sabit dolaplar yerleştirilmiştir. Bu mekan hayvancılık yapılan dönemde büyük mutfak malzemelerinin kullanıldığı, büyük ocağın aktif olarak kullanıldığı bölümdür.

Şekil 5.38 Yapıldığı dönemde yoğun olarak kullanılan ocak

Ocağın tam karşısındaki kapıdan girilen hayat dikdörtgen plana sahip, iki odanın açıldığı bölümdür (Şekil 5.39). Hayatın manzaraya hakim batı cephesinde ahşap çıkmanın önünde köşeleri yuvarlatılmış U formlu sedir bulunmaktadır. Sedire yakın bir noktada zeminde, bodrum katta ahırların önündeki hole inen bir merdiven bulunmaktadır. Bu merdiven ahşap bir kapakla kapalıdır ve nadiren kullanılmaktadır.

Şekil 5.39 Zemin kat hayat, sedir ve bodrum kata inen merdiven kapağı (Okumuş, 2012)

Hayata açılan odalarda hamam bulunmaktadır. Hamam sedirin içerisinde su gideri olan banyo yapılacak bir bölümdür. Hayat girişinin kuzeyinde merdiven ve yanında bulunan holden Oda 5'e ve tuvalet hacmine ulaşılmaktadır. Mutfaktan geçtikten sonra koridorun doğusundaki kapı ile misafir odasına ulaşılmaktadır (Şekil 5.40). Odaya girince tam karşıda ocak, kuzey ve güney yönünde karşılıklı ahşap sedirler bulunmaktadır. Mekan kuzey duvarın üzerindeki 3 pencere ile aydınlanmaktadır. Pencereilerin karşısında ise sabit dolaplar bulunmaktadır.

Şekil 5.40Zemin kat misafir odası

Hayatın içerisinde üst kata çıkan lineer merdiven birinci katın kuzey bölümüne çıkmaktadır. Birinci katta ana hacim içerisinde sadece odalar kapalı mekanlar haline getirilmiştir (Şekil 5.41). Doğu cephesine açılan bir kapı ile araziye, lineer bir merdiven ile de çatı katına ulaşılmaktadır.

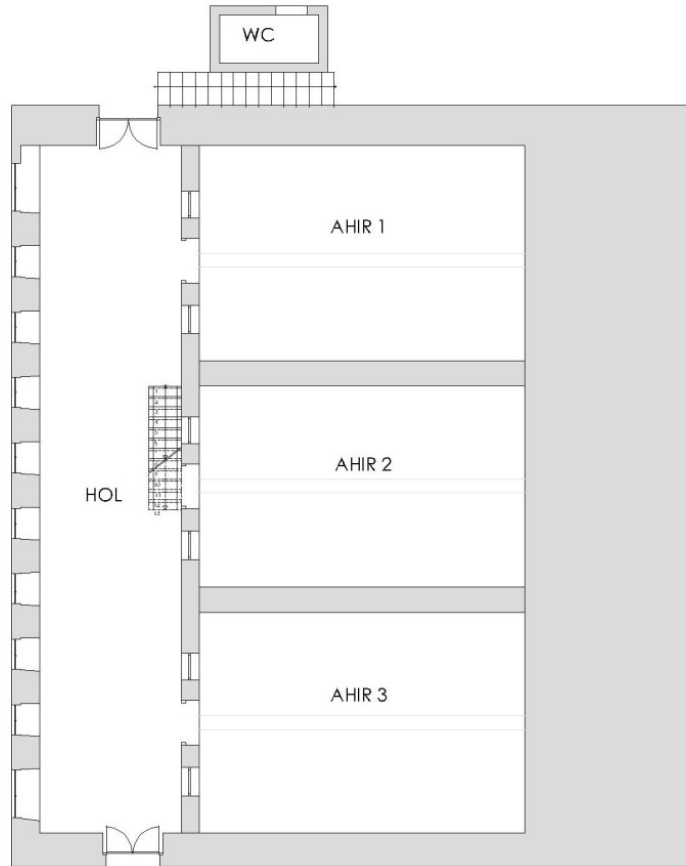
Şekil 5.41 Birinci kat planı

Kuzey cephesine eklenmiş ıslak mekan hacmi katlara göre kurgulanmıştır. Bodrum kat hizasında konaktan tamamen bağımsız ve sadece tuvalet mekanyken birinci katta dar bir bağlantı kurulmuş ve bu bağlantı el yıkama alanı olarak kullanılmış, birinci katta ise tamamen cepheye yapıştırılarak içi bütün olarak kullanılmıştır (Şekil 5.42). Hacmin borum katında kuzey cephesinde, birinci katta dışarıdan doğu, içeriden güney cephesinde ve birinci katta iç mekandan ulaşılan kapıları bulunmaktadır.

Şekil 5.42 Birinci katta ıslak mekan girişinde ahşap lavabo

Bodrum kat düzlemi hol ve üç ahırdan oluşmaktadır (Şekil 5.43). Kuzey ve güney uçlarında birer girişi olan hol kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Holün doğu yönünde üç ahır bulunmaktadır.

Şekil 5.43 Bodrum kat planı

5.2.2.3 Yapım Sistemi

Eğime oturtulmuş yapının sistemi; bodrum (ahır ve hol) ve yaşama katlarında değişkenlik göstermektedir. Ahırların yer aldığı bodrum kat kuzey ve güney duvarları kesme, araziye oturan doğu yönünde ise harçlı kaba yonu taş ile oluşturulan yığma duvarlar ile çevrilmiştir. Batı duvarında parapet seviyesine kadar taş sonrasında ise tuğla malzeme kullanılmıştır Şekil (Şekil 5.44). Hol ile ahır birimleri arasında tuğla duvar kullanılmıştır. Holün üzeri ahşap kirişlerin üzerine ahşap kaplama yapılarak kapatılmış, aynı zamanda zemin katın döşemesi oluşturulmuştur. Ahır birimlerinin üzeri tuğla tonoz ile geçilmiştir. Zemin döşemelerinde holde sıkıştırılmış toprak, ahırlarda tuğla kullanılmıştır. Ahır 1’de zemin ahşaptır. Kapı ve pencereler tuğla duvar içinde düz tuğla kemerli ve ahşap kasalı ve doğramalıdır. Bodrum katın kuzey ve güney yönündeki iki kapısı da tuğla kemerli, ahşap kasalı, çif kanatlı kapılardır.

Şekil 5.44 Hol, hayattan inen merdiven ve ahırların girişleri

Konağın zemin ve birinci katını çevreleyen yığma duvarları güney, kuzey ve batı yönlerinde tuğla ile oluşturulmuş, iç ve dış cephede sıvanmış, tuğla örgü 25 cm genişliğinde 3 cm yüzeyden kabartılarak pencere ve kapı söveleri oluşturulmuştur. Zemin ve birinci katta batı cephenin ortasında yer alan ahşap çıkma eli böğründelerle cepheden 110 cm dışa taşırılmıştır. Doğu duvarı ise taş+tuğla malzeme ile örülmüş ve sıvasız bırakılmıştır. Sıvasız cephede, üç tarafı tuğla ile çevrelenmiş, ahşap, zemin katta iki adet pencere, birinci katta bir adet kapı ve pencere bulunmaktadır. Tüm beden duvarları yaklaşık 60 cm genişliğinde bir saçak ile kırma çatıya bağlanmıştır. Çatı, zemin ve birinci kattaki ahşap çıkma üzerinde kırılarak farklılaşmaktadır (Şekil 5.45). Çatı katı havalandırma ve aydınlanma için tuğla duvar ile 60 cm yükseltildikten ahşap dikmeler üzerinde inşa edilmiştir. Özgün çatı kaplaması alaturka kiremit olup günümüzde kullanıcıları tarafından sac kaplama haline getirilmiştir. Kuzey, güney ve doğu cephe duvarına yerleştirilmiş farklı işlev ve büyüklükteki ocakların bacaları tuğla örgüyle çatının üzerine çıkarılmıştır. Tuğla örgü bacalar sıvanmamıştır. Çatıda bir de çatı penceresi bulunmaktadır.

Şekil 5.45 Çatı arası döşemesi

Kat yüksekliği 3 m olan zemin ve birinci katın bölme duvarları çivi kullanılmadan geçme sistemde yapılmıştır. İki mutfak dışında tüm döşemelerde ahşap malzeme kullanılmıştır. Birinci mutfakta dökme mozaik, ikinci mutfakta tuğla kaplama görölmektedir (Şekil 5.46). Zemin kat tavanları ahşap kirişler üzerine ahşap kaplama yapılarak oluşturulmuştur. Bu kaplama aynı zamanda birinci katın zemini oluşturmaktadır. İkinci katta da aynı tavan sistemi kullanılıp tavan arası oluşturulmuştur.

Şekil 5.46 Birinci mutfağın mozaik kaplaması ve pilita adı verilen tuğla mutfak elemanı

Ana kütleyle ek olarak yapılmış izlenimini veren tuğla ıslak mekan birimi kare prizma formunda örölmüştür. Zemin, birinci ve çatı katı aralarında duvar içlerine ahşap atkılar kullanılmış, tuğlalar harçla birleştirilmiştir. Tuğla hacmin doğu cephesinde sıva izlerine rastlandığından dış cephesinin özgün hali sıvası bırakılmış, tamamlanmadığı düşünölmektedir (Şekil 5.47).

5.2.2.4 Mimari Elemanlar

Hacal Konağı'nda iç mekanda ve dış mekanda katlar arası ulaşımı sağlayan farklı malzeme ve sistem ile inşa edilmiş merdivenler bulunmaktadır. Zemin ve bodrum

katı birbirine bağlayan iki adet merdiven bulunmaktadır. Bunlardan kuzey cephesi beden duvarına dayanan lineer tek kollu merdiven taş malzeme ile yığma sistemde oluşturulmuştur. 15 rıhtlı, 75 cm genişliğinde, basamak derinliği 25 cm olan merdivende korkuluk bulunmamaktadır. Bodrum katta yer alan diğer merdiven, holü zemin kat hayat mekanına bağlayan ahşap merdivendir. 14 rıhtlı, 70 cm genişliğinde, basamak derinliği 23 cm, rıht yüksekliği 21 cm olan bu merdiven korkuluklu imal edilmiştir.

Şekil 5.47Kuzey cephede tuğla örgü üç katlı tuvalet-banyo hacmi

Zemin kattan birinci kata geçiş ise mutfak ile hayat arasındaki ahşap duvara yaslanmış tek kollu kuzey güney doğrultusunda uzanan lineer merdiven ile sağlanmaktadır. 14 rıhtlı, 85 cm genişliğinde, basamak derinliği 25 cm, rıht yüksekliği 20 cm olan merdivenin zemin katta ve birinci kat merdiven boşluğunda ahşap korkuluğu bulunmaktadır (şekil 5.48).

şekil 5.48Zemin kat birinci kat arasındaki merdiven

Bodrum katta, holün batı cephesinde dokuz adet pencere, kuzey ve güney cephelerinde çift kanatlı birer kapı bulunmaktadır. Pencereelerde sadece ahşap kr kasa ve yatay demir parmaklıklar bulunmaktadır. Hol ile ahır arasında; tuğla duvar üzerinde, her bir ahır mekanına açılan, tek kanatlı birer kapı ve bu kapıların yanlarında ikişer adet pencere yer almaktadır. Bu pencerelerde ahşap kasa, kepenk ve demir parmaklıklar bulunmaktadır. Kapılar zelliksizdir.

Konağın zemin katındaki ana giriş kapıları ahşap, tablalı, çift kanatlı, kapılardır (Şekil 5.49). İç mekan kapıları ise tek kanatlı tablalı kapılardır. Hayat ile mutfak arasındaki bölme duvarda ve kapıda, ek olarak birinci katta açık alanda, güney cepheye açılan tek kanatlı kapıda cam eleman kullanılmıştır. Birinci katta doğu cephesine açılan kapı da tek kanatlı ve özelliiksiz bir kapıdır.

Şekil 5.49 Hayat ve oda kapısı

Zemin ve birinci katta ahşap doğramalı pencerelerde hem giyotin hem de kanatlı sistem kullanılmıştır. Pencerelerin önünde güvenlik amaçlı demir parmaklık ve iç mekan tarafında ahşap kepenkler bulunmaktadır (Şekil 5.50). Sadece ahşap çıkmalardaki pencerelerin bölüntüleri farklıdır ve demir parmaklık veya kepenk bulunmamaktadır (Şekil 5.50). Birinci kattaki pencerelerde kepenk imalatı tamamlanmamıştır. Ahşap kepenk sadece kuzey cephede yer alan Oda 3 ve Misafir Odası'nda 2 adet ve Oda 8'de ise tek adet tespit edilmiştir.

Şekil 5.50 Ahşap kepenkli, kanatlı pencere ve giyotin pencere

Konakta zemin katta dört, birinci katta ise doğu duvarına bitişik açıkta bir ocak bulunmaktadır. Zemin katta Oda 1 ve Oda 3'te birinci katta Oda 8, 9, 10 ve 11'de 60 cm yükseklikte, 40 cm derinlikte, farklı tiplerde kemerleri olan, sıvalı veya tuğla yüzeyli ocaklar bulunmaktadır (Şekil 5.51). Zemin katta mutfakta bulunan ocak ise 202 cm yüksekliğinde, 350 cm genişliğinde, 214 cm derinliğindedir ve basık kemerlidir. Ocağın içerisinde, doğu yönünde iki adet tuğla, yarım daire kemerli,

kuzey ve güney yönünde dikdörtgen ahşap birer niş bulunmaktadır. Doğu duvarındaki nişler üzerinde bir de pencere bulunmaktadır. Yığma taş duvarla oluşturulmuş ocağın bacası, yukarı doğru çıktıkça daraltılmış ve çatıda tuğla malzeme ile sonlandırılmıştır.

Şekil 5.51 Oda 3 ve Oda 8'deki ocaklar

5.2.2.5 Dekoratif Öğeler

Hacal Konağı'nda bu kapsamda renk, süslemeli ahşap ve metal aksamlar, malzemenin dekoratif amaçlı kullanılması dekoratif öğeler olarak değerlendirilmiştir.

Konağın karakterini belirleyen en önemli dekoratif öğe beyaz renk ve söveleri belli eden çivit mavi renk kullanımıdır. Köşe birleşim noktalarındaki şaşırtmalı boya tekniği ve kat silmelerinde farklı motifler kullanılmıştır. Zemin katta pencere parapetlerinin altında ise tüm cepheyi dolaşan dairesel profilli mavi renkli ayrı bir silme daha vardır (Şekil 5.52). Birinci kat silmesinde diyagonal kullanılmış ve beyaza boyanmış tuğla elemanlar, ikinci kat silmesinde daha farklı bir açıyla

birleştirilip, beyaz ve sarı renge boyanmıştır (şekil 5.53). atı katındaki havalandırma açıklıklarının sıralanışı, yuvarlak ve dikdörtgen formları da estetik amaçlı kullanılmıştır. Güney cephesinin st köşesinde, batı cephesinde ve kuzey cephesinde ay-yıldız motifi kullanılmış, güney ve kuzey cephede ay-yıldız motiflerin arasında yazılar yazılmıştır. Kuzey cephesi giriş kapısı önünde tuğlardan motif oluşturulmuştur (şekil 5.54) . Bodrum kat giriş kapılarının üzerinde ahşap ıtalarından yan yana yatay eşkenar dörtgen motifi oluşturulmuştur.

şekil 5.52Zemin kat pencerelerinin altında bulunan silme

şekil 5.53Birinci kat ve çatı katı silmesi

Şekil 5.54Kuzey cephesi giriş kapısı önünde tuğladan motif

Çatıdaki tuğla bacalar da renkleri, farklı büyüklükleri ve farklı sayıdaki duman çıkışları ile estetik kaygı ile yapıldıkları izlenimini uyandırmaktadır.

İç mekanda farklı yapı elemanlarında süslemeler görülmektedir. Mutfakta sabit dolap üzerinde ahşap baklava dilimi motif bulunmaktadır. Odalardaki ocakların kemerleri de üç yay halinde oluşturulmuştur. Oda 8’de kapının iç kısmı bitkisel bir motifle aynı odadaki ahşap pencere kepengi yeşil kırmızı altlık üzerine ay-yıldız motifiyle süslenmiştir. İç mekanda ayrıca bazı mobilyalar da dekoratif öge olarak nitelendirilmektedir. Demir kapı kolları, dışa açılan kapılardaki yerel figürlü menteşeler, mobilyaların demir aksamaları bunlara örnek olarak verilebilir (Şekil 5.55).

5.2.2.6 Serender

Hacal Konağı’nın serenderinin yapım tarihi net olarak bilinmemekle beraber konaktan yaklaşık elli yıl kadar önce yapıldığı söylenmektedir (G. Gülay, kişisel iletişim, 2013). Serender yapısı konağın kuzey batısında yer almaktadır. üç katlı serender yapısının bodrum katı boş, birinci katı misafir odası, ikinci katı ise depolama alanı ve çatı arası hacmi olarak kurgulanmıştır (Şekil 5.56). Temeli sıvasız

yığma taş, üst katlarında ise ahşap geçme sistemi kullanılmıştır. Depolama alanına ahşap bir köprüyle ulaşılmaktadır. Serenderin beşik çatısı sac kaplanmıştır.

Şekil 5.55Konağın yapıldığı döneme ait çeşitli metal aksamlar

Şekil 5.56Konağın kuzeyinde yer alan serender

5.2.3 Koruma Sorunları

Hacal Konağı üzerinde tespit edilen koruma sorunları; yapım aşamasında kullanılan malzemeler, malzeme sorunları ve kullanım durumunun değişmesi ve çoklu mülkiyet üzerinden aktarılmaktadır.

Edinilen sözlü bilgilere ve gözlemlere göre konağın ilk yapımında kullanılan ahşaplar çamdır. Çam, çok dayanıklı bir tür olmadığından büyük hacimlerde sehimler lokal olarak da böceklenme görülmektedir (Şekil 5.57). Bu problemleri sonlandırmak adına dönem dönem konak içerisindeki sorunlu bölümler daha dayanıklı olan kestane ile değiştirilmiştir. Günümüzde de sehim birinci katta hayat bölümünde böceklenme ise en çok zemin katta hayat ile mutfak arasındaki duvar üzerinde görülmektedir.

Şekil 5.57 Ahşap yüzeyde böceklenme

Konağın özgün kullanımının değişmesi bir diğer önemli sorundur. Hayvancılık yapan kalabalık aile sistemi zamanla kişilerin şehre göç etmesiyle zayıflamış mülk sahiplerinin hayvancılığı bırakması ve konağı sadece yazları kullanması haline dönüşmüştür. Bu değişim içerisinde öncelikle bodrum katındaki 250 m2 taban alanlı ahır bölümü işlevsiz kalmıştır. Zemin katta ise büyük ocağın bulunduğu mutfak bölümünün kullanımı azalmış, büyük ocak neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Konağın sahipleri tarafından taşların rutubetten etkilenmemesi için arasına bu ocak

kullanılmaktadır. Odalar içerisindeki ocaklar ve hamamlar da güncel kullanım ihtiyaçlarıyla örtüşmediğinden dekoratif ğ olarak görülmektedir. Kışın evin kullanılmamasından ve ev sahiplerinin çoğunun kısa süreliğine gelmesinden dolayı sabit dolaplar da yeteri kadar kullanılmamaktadır. Kullanılmayan dolaplar ve içerisindeki eşyaların bozulmaması için yıllık havalandırmaları yapılmaktadır. Konağın mekan kurgusunda basit değışiklikler de yapılmıştır. Öncelikle oklu mülkiyetten dolayı odalar sahiplenilmiş, daha sonrasında ek duvarlarla kapalı hacimler oluşturulmuştur. Oda 2, 4 ve 10 sahiplenilmiş, Oda 5 ise sonradan oluşturulmuştur.

Konağın cephelerinde yer yer sıva dökülmeleri gözlenmektedir. Kuzey cephey yaslı tuvalet-banyo yapısı üzerindeki sıvanın bir bölümünün yapıldığı geri kalanını açık bırakıldığı bilinmektedir. Açıkta bırakılan tuğla hava koşullarından dolayı derzleri boşalmaya direncini yitirmeye başlamıştır. Cephede noktasal sıva ve altındaki tuğlaların döküldüğü gözlemlenmiştir. Lokal rutubet izleri yapının topoğrafiyayla yakınlaştığı, birleştiğı noktalarda tespit edilmiştir (şekil 4.31).

şekil 5.58Ahır 2’de doğı duvarından gelen suyun tavanda ve zemindeki izleri

5.3 Melik Konağı

Yapı, Konaklar Mahallesi'nin güneyinde 128 ada19 parselde konumlanmaktadır.Konağın yapım tarihi net olarak bilinmemekle beraber sözlü kaynaklar 1900'lerin başında yapıldığını ifade etmektedir.Bodrum+iki kattan oluşan konak 22.12.2006 tarihinde ile tescillenmiştir (Şekil 5.59). Aynı yılda mülk sahipleri tarafından (Nuray Kutlu ve diğer hak sahipleri) yapıya ilişkin rölöveve restorasyon projeleri hazırlanmış, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü kararıyla projeler onaylanmıştır. Hazırlanan proje yapının özgün işlevi ile kullanımına devam edilmesini öngörmektedir. Bu süreç içinde projeye yönelik uygulamaya geçilmemiştir.Konağın tüm yıl kullanımı sona ermiş sadece yaz aylarında kullanılmaktadır.

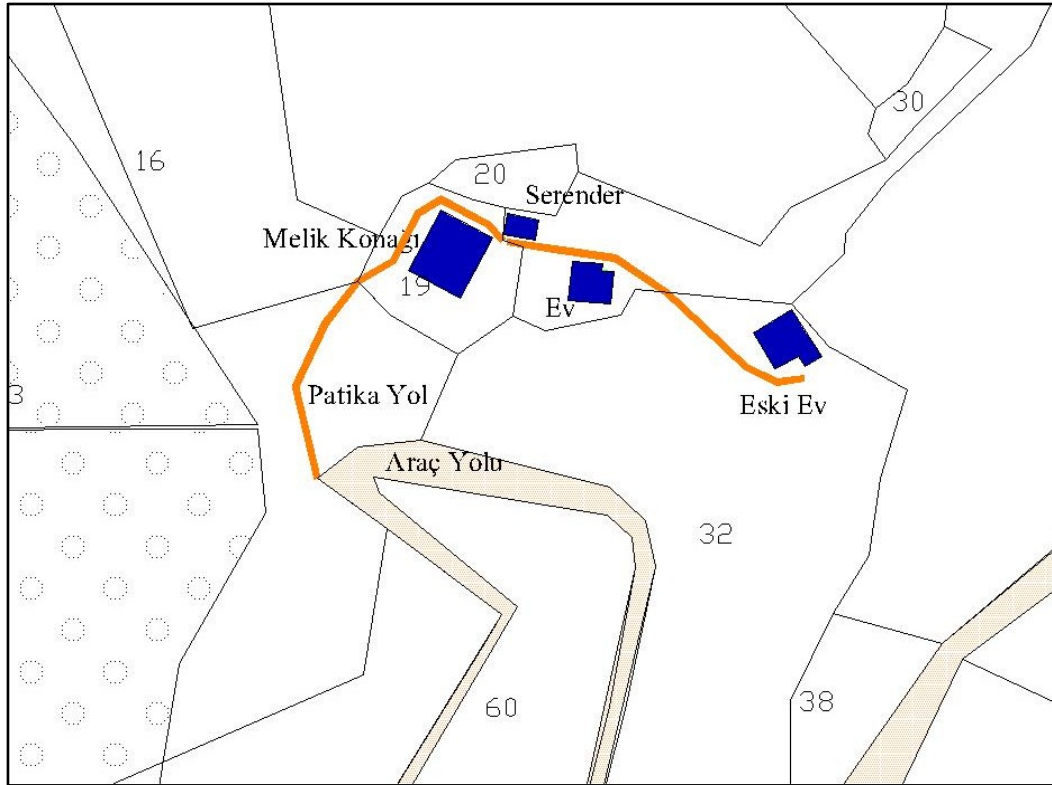

Şekil5.59 Melik Konağı ve yerleşim alanı

5.3.1 Parsel Bilgileri

Konağın içinde bulunduğu 128 ada 19 parsel, kuzey yönünde 20 ve 17 parsel ile doğu yönünde 28 parsel, güney yönünde 32 parsel ve batı yönünde 16 ve 13 parseller ile çevrelenmiştir. Yapı parseli, yüksek eğimli yamaca kurulmuş Konaklar

Mahallesi'nin nadir eğimi azalan alanlarından biri üzerinde yer almakta ve 1157 m²'lik bir parselle konumlandırılmıştır. Melik Konağı, 28 parsel'de yer alan serender ve konut yapısı ve 32 parselde yer alan bir diğer eski konut yapısı ve yer aldıkları parseller de aynı aileye aittir. 32 parselde yer alan ve Konaklar Mahallesi'nin en eski konut yapılarından biri olan eski evden sonra batısında yer alan konağı yaptırmışlar, konağın yetersiz kalışı nedeni ile konağın doğusuna bir ev daha yaptırmışlardır. Eski evin kullanımı konakla beraber sona ermiş konak serender ve evin kullanımı günümüze kadar gelmiştir (Şekil 5.60).

Şekil 5.60Kadastral pafta üzerinde konağa ulaşım yolları, konağın yakınındaki yapılarla ilişkisi

Konağın yerleştiği parsel ve çevresinde yer alan diğer parseller arasında, üzerinde bir kapı bulunan 4 m'lik bir duvar dışında herhangi bir fiziksel sınır bulunmamaktadır. Söz konusu duvar da aynı aileye aittir. Bu duvar diğer yönlerdeki istinat duvarları, konak, ev ve serender ile ortaya çıkan doğal sınırları tamamlamaktadır. Bu yapıların çevresinde ise küçük ekili alanlar ve meyve ağaçları bulunmaktadır. Bahçelerde mısır ve fasulye gibi geleneksel ürünlerin dışında son yıllarda popüler hale gelen kivi gibi bölge için yeni bir ürün yetiştirilmektedir. Ancak bu ürünlerin yetiştirilmesi ticari amaçlı değildir.

Melik Konağı Konaklar Mahallesi'nin merkezine en yakın yapılarından biridir. Konağa, araç yolundan sonra 60 m'lik yüksek eğimli bir patika yoldan ulaşılmaktadır. Konağın kuzey yönünde ve uzak mesafede konumlanan evlere arazi içinde oluşturulmuş basit patika yollarla ulaşılabilir.

5.3.2 Mimari Özellikler

Bu bölümde Melik Konağı'nın mimari özellikleri detaylı olarak incelenmektedir. Yapının mimari özellikleri alanda yapılan tespitler, rölöve projeleri ve sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler üzerinden derlenmiştir. Konağın mimari anlatımında kullanılan plan ve cephe şemaları Gündoğdu Mimarlık tarafından 2007 yılında hazırlanan rölöve projelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

5.3.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu

Kadastral plana bakıldığında alandaki parselasyonun küçük alanlarda yapıldığı görülmektedir. Fakat konağın detaylı anlatımı yanında serender, konaktan önceki kullanılan ahşap ev ve konağın yetersiz kalışıyla yapılan ek konut yapılarına da kısaca değinilecektir.

Melik Konağı, iç kurgunun pencereler üzerinden okunabildiği kübik küçük bir yapıdır. Ana kütle kuzey yönünde eğimli araziye kesme taştan inşa edilmiş temel duvarları ile oturtulmuş üzeri beyaz boya ile boyanarak konağın bir bütün olarak algılanmasını sağlamıştır. Parseli içerisinde tekil biçimde tasarlanmış olan konak yapısında dört cephe bulunmaktadır. Güney batı duvarında zemin ve birinci katta gözdolma tekniği kullanılmıştır ve bu nedenle yapının en özenli cephesi olarak öne çıkmaktadır. Bodrum katta yapının temel duvarları ile kurgulanan hacim ahır kullanımına hizmet vermiştir. Ahırların önünde yer alan dağılım holü, güneybatı duvarında yer alan büyük pencerelerle vadiye, kuzey ve güney yönündeki kapılarla da yapı parseline açılmaktadır. Bodrum kütleli holün iki ucundaki taş merdiven ile zemin katabağlanmaktadır.

Konak yapısı eğimli bir araziye oturduğu için güneybatı ve kuzey batı cepheleri üç, diğer iki cephesi ise iki katlıdır. Yapı, güneydoğu ve kuzeydoğu cephelerinden araziye açılmaktadır. Konağın giriş cephelerinde birinci kat düzleminde ahşap hacimler bulunmaktadır. Bodrum katı eğimli araziye yaslanmış konağın zemin ve birinci katındaki cephelerinde simetrik pencere düzeni, renklendirilmiş söveler ve kuzeybatı ve güneydoğu cephesinde ahşap balkonlar görülmekte, arka cephe olan kuzey doğu cephesi ise pencere sayısının azlığı ile diğer cephelerden farklılaşmaktadır. Tüm cephelerdeki taş duvar sıvanmadan beyaza boyanmıştır.

Ana girişin yer aldığı güneydoğu cephesi iki ana yaşam katından oluşmaktadır. Cephe sıvanmadığından duvar örgü tekniği açıkça gözlemlenebilmektedir. Yapı beden duvarları kaba yonu yığma taş duvar ile oluşturulmuş ve kütle köşelerinde düzgün kesilmiş büyük taş bloklar kullanılmıştır. Giriş ve girişin üzerinde yer alan birinci kat balkonu cepheyi asimetrik olarak ikiye bölmektedir. Giriş aksının güneyinde ve kuzeyinde ikişer pencere açıklığı bulunmakla birlikte, bu pencerelerin kütle bütünündeki konumları farklıdır. Pencere açıklıkları 80x144 cm olup 25 cm genişliğinde sövelerle çevrilmiştir. Bu söveler maviye boyanarak açıklıklar vurgulanmıştır. Tüm pencerelerde demir parmaklık bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerinde yer alan balkon aynı zamanda giriş kapısının saçağı görevini üstlenmiştir (Şekil 5.61).

Şekil 5.61 Ana giriş kapısının bulunduğu güneydoğu cephesi

Cephede güney ve kuzey üst köşelerde, kuzey yönündeki zemin kat penceresinin üzerinde boyalı cephe üzerine eski yazı ile yazılmış yazılar görülmektedir. Giriş kapısının güney yönünde, ahır katına inen lineer taş merdiven bulunmaktadır. Konağın alaturka kiremit ile kaplı çatısı yer yer farklılaşan 110 cm genişliğindeki saçakla sonlanmaktadır. Balkonun üzerini örten saçak genişliği ise 80 cm'dir.

Konağın güneybatı cephesi, vadiye açılması nedeni ile manzaraya hakim olan ve bu sebeple en gösterişli inşa edilmiş cephesidir. Bodrum ile iki yaşama katı yapım sistemi ile farklılaştırılmıştır. Bodrum katında cephedeki boşluk düzeni iki pencere ortasında bir kapı düzeninin bir kere tekrarlamaıyla oluşmaktadır. Pencere ve kapıların taş söveleri bitişiktir. Kapılar pencerelerden 48 cm aşağıda yer almaktadır. Güneybatı cephesinin yaşam katlarında, köşelerdeki inceyonu kesme taş yüzey dışında, Karadeniz Bölgesi'ne özgü göz dolma sistemi kullanılmıştır. Zemin ve birinci katta birbirine eşit aralıklar ile yedi adet 77x144 cm boyutlarında pencere bulunmaktadır. Cephedeki tüm açıklıklarda demir parmaklıklar kullanılmıştır (Şekil 5.62).

Şekil 5.62 Konağın güneybatı cephesinin büyük bir kısmı göz dolma sistemiyle oluşturulmuştur

Konağın ikinci girişinin yer aldığı kuzeybatı cephesi aynı zamanda arazinin eğiminin arttığı yöndedir. Cephe karakteri ile ana giriş cephesine benzese de girişin kuzeye doğru kaydırılması ile boşluk düzeni değişmiştir. Bu cephenin giriş kotu arazi kotundan yukarıdadır. Bu kot farkından dolayı merdiven yapılmıştır. Merdiven araziden konuta, ahırdan konuta ulaşım amaçlı çift yönlü yapılmış ve yarım daire kemer üzerine oturtulmuştur. Kemerin iç kısmına ise küçük bir havuz yerleştirilmiştir. Bu havuz hayvanların su içmesi için kullanılmıştır.

Köşe birleşim noktalarındaki kesme taşlar şaşırtmalı olarak siyaha boyanmıştır. Zemin ve birinci katlarda giriş kapısının kuzey yönünde bir güney yönünde ise üç adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin boyutları ve boşluğu çevreleyen maviye boyanmış taş söveleri güneydoğu cephesi ile aynı dildedir. Birinci kat düzleminde giriş kapısı üzerinde kare formda ahşap balkon yer almaktadır. Balkon, çift kollu merdivenin sahanlığına oturan ahşap direkler ile taşınmaktadır. Sahanlığa oturan direklerin arasında bir de ahşap oturma elemanı bulunmaktadır. Cephe yüzeyi çatıya ahşap profilli bir saçak ile bağlanmıştır (Şekil 5.63).

Şekil 5.63 Kuzeybatı cephesi

Kuzeydoğu cephesi, konağın, tüm katlarının görülebildiği üç pencere ve bir kapının bulunduğu arka cephesidir. Tüm duvar yüzeyi diğer cepheler gibi sıvasız olarak beyaza boyanmış, zemin kat hizasında bir ve birincikat hizasındayer alan iki pencerenin söveleri maviye boyanmıştır. Bodrum kat hizasında doğu yönünde taş söveli 82x162 cm boyutlarında ahşap bir kapı bulunmaktadır. Araziden ana girişin bulunduğu cephe kotuna ulaşmak için kullanılan dairesel taş merdiven kuzeybatı cephesi ile serender arasında daralarak yükselmektedir (Şekil 5.64).

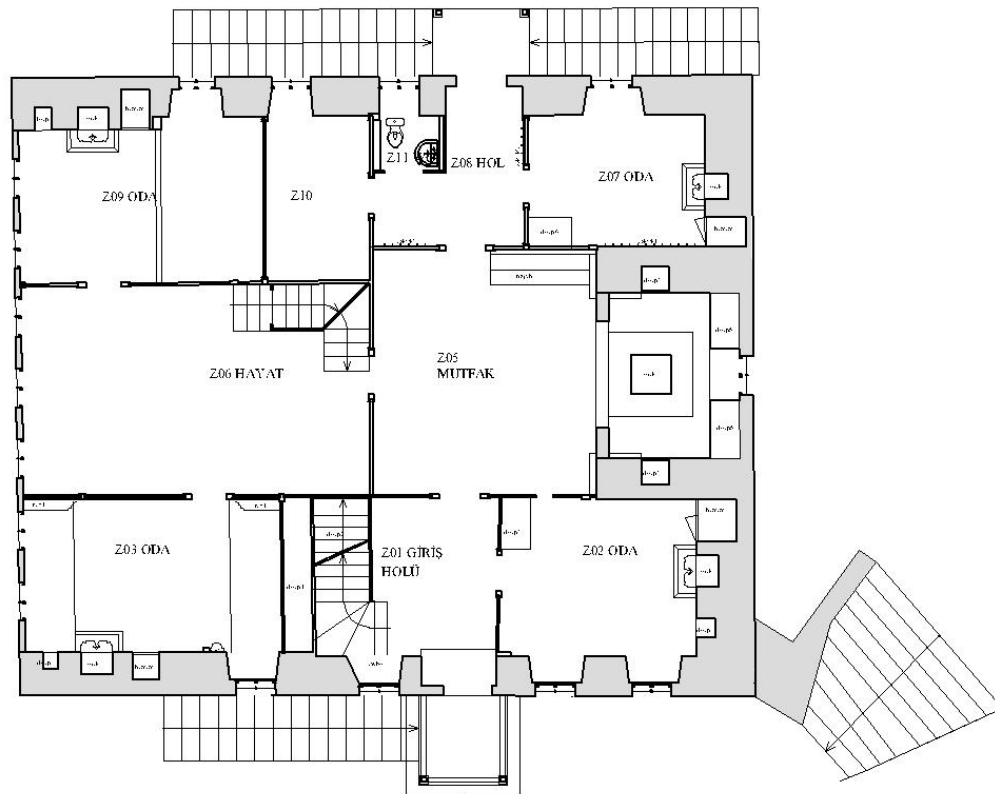
Şekil 5.64Kuzeydoğu cephesi konağın arka duvarı olup serender ile arasında bulunan taş merdiven ile ön cepheye geçilmektedir

5.3.2.2 Mekan Kurgusu

Melik Konağı'nın özgün mekan kurgusu; mutfak, hayat ve ahır bölümünün yoğun kullanımını öncelik alarak oluşturulmuştur. İç ve dış mekan fonksiyonları birbirini tamamladığından iç ve dış dolaşım elemanları çokça kullanılmıştır. Güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda araziye oturtulmuş yapının iki yan cephesinde karşılıklı birer girişi bulunmaktadır. Kare planlı konakta, girişler ve girişlere dik olarak

Planda, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda yerleşen hayat mutfak aksı üzerinden simetrik bir kurgu gözlemlenmektedir. Yapının güneydoğu girişi Giriş Holü'ne (Z01) açılmaktadır. Holün solunda birinci kata erişimi sağlayan merdiven, sağında bir oda (Z02) karşısında ise mutfığa açılan kapı bulunmaktadır. Mutfak mekanı, yörede sıkça rastlandığı üzere, dolaşımın yapıldığı açık alan ve oldukça büyük bir Ocak kısmından oluşmaktadır. Mutfağın kuzeydoğu yönünde yapının ikinci girişinin açıldığı Hol (Z06) vardır. Bu holün içerisinde sonradan oluşturulmuş tuvalet ve holün iki yanında birer oda bulunmaktadır. Mutfağın güneybatı yönünde yer alan ve iki odanın açıldığı hayat, ana yaşamın geçtiği mekanlardan biridir. Hayatta sedir görülmemekle birlikte, geleneksel kurguda mutlak olarak rastlanıldığından, önceleri var olduğu ve kullanım sürecinde kaldırıldığı düşünülmektedir. Hayatın iki yanındaki oda kapıları karşılıklı değildir. Konağın inşa alanı diğer konaklara göre küçük olduğundan, sadece onbir odası bulunmaktadır.

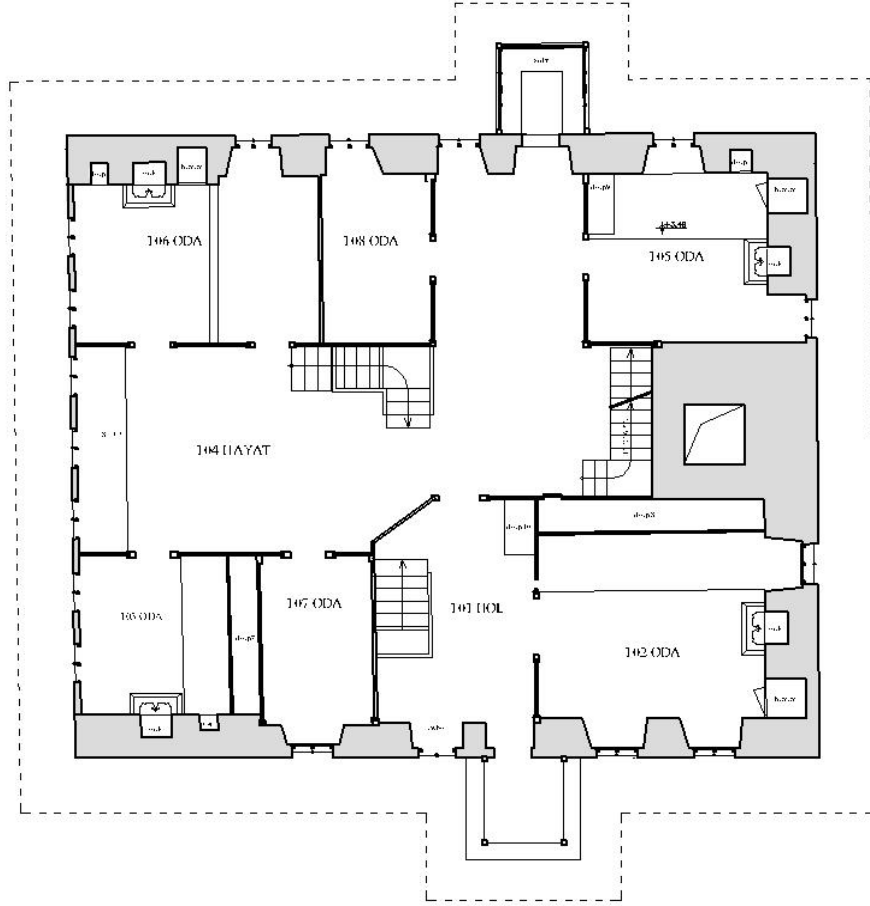

114

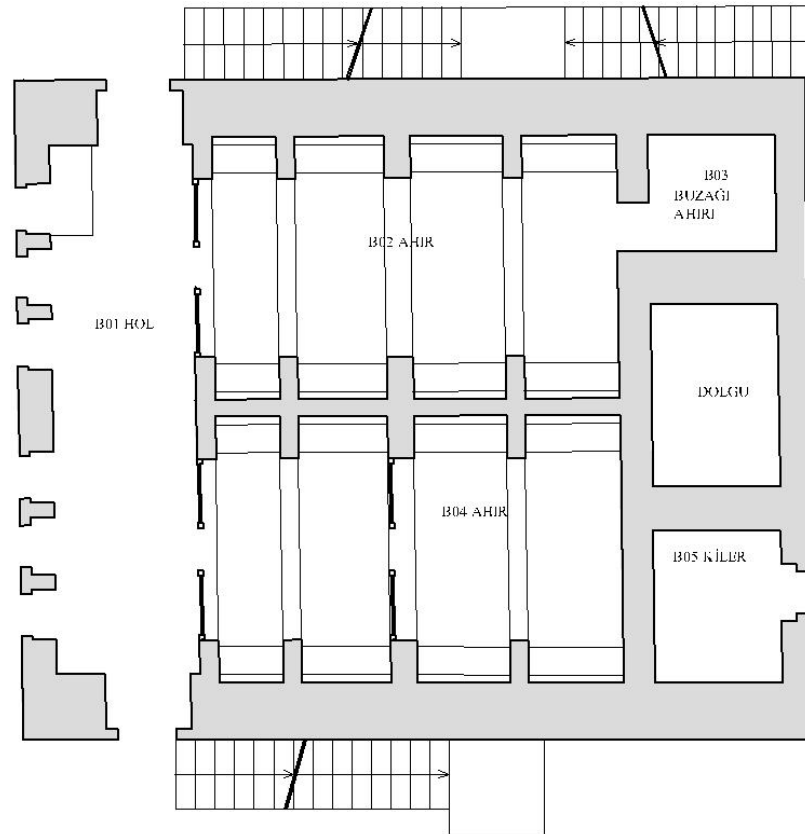
Bölgede genellikle hayata açılan köşe odalar daha donanımlı inşa edildiği halde bu yapıda yer alan üç oda dışında (Z10, 103, 107, 108) tüm odalarda ocak ve hamam üniteleri bulunmaktadır. Güneybatı cephesinde açılan odalarda ikişer adet pencere yer almaktaZ03 mekanında yer alan pencerelerin önünde ise sedir bulunmaktadır. Odaların kuzeybatı ve güneydoğu cephelerinde yer alan beden duvarlarında ise sırasıyla dolap, ocak ve hamam elemanları kurgulanmıştır. Z03 odasında bir de sabit dolap yapılmıştır (Şekil 5.65).

Zemin katta yer alan hayat mekanından L formlu bir merdiven ile birinci kata çıkılmaktadır. Birinci katta, zemin kat hayat ve mutfak mekanlarının izindeki alan (104) ortak kullanıma hizmet vermektedir. Bu ortak kullanım alanı çevresindeki dört odaya geçiş için kullanılmaktadır. Birinci katta güneydoğu ve kuzeybatı beden duvarı üzerinde yer alan, bir kapı ile ulaşılan balkonlar bulunmaktadır. Yapının kuzeydoğu çeperinde yer alan odalar (102 ve 105) diğer odalardan daha büyüktür ve misafir odası olarak da kullanılmıştır. Bu odalarda da girişin karşısında ocak, hamam ve yan bölümde sedir ve sabit dolap bulunmaktadır. Birinci kata ulaşımı sağlayan diğer merdiven, konutun güneydoğu cephesindeki ana girişin yanında konumlanan ahşap merdivendir. Bu merdiven 102 nolu mekanın önünde yer alan 101 no'lu geçiş mekanına ulaşmaktadır ve bu mekandan bir kapı ile birinci kat hayatına geçiş mümkündür. 102 ve 105 no'lu odaların arasındaki baca duvarının önünde yer alan merdiven çatıya ulaşımı sağlamaktadır (Şekil 5.66).

Konağın yapıldığı dönemde hayvancılık yapıldığından konağın bodrum katı; iki ahır ve ahırlara geçişin yapıldığı hol olarak planlanmıştır. Hol üzerinden erişilen ahırlardan kuzeybatı yönündeki B02 tek hacim olarak kullanılırken, güneydoğu yönündeki (B04) ise ahşap bölme duvar ile iki hacme bölünmüştür. Yapının kuzeybatı çeperinde yer alan ahır mekanından (B02), buzağı ahır olarak kullanılan mekana (B03) ulaşılmaktadır. Yapının doğu köşesinde yer alan ve sadece parselden erişilen B05 nolu mekan ise rölöve projesinde kiler olarak ifade edilmiştir. Holün (B01) iki ucunda yer alan kapılar araziye açılmaktadır (Şekil 5.67).

Şekil 5.66 Birinci kat planı

Şekil 5.67 Bodrum kat planı

5.3.2.3 Yapım Sistemi

Eğimli bir araziye oturtulan kübik yapının taban alanı 187 m²'dir. Tüm yapı, beyaz boyalı, harçlı yığma kaba yonu taş ile inşa edilmiş, kütle köşelerinde büyük ince yonu taşlar kullanılmıştır. Kat yükseklikleri bodrum katta 2.90m. zemin katta 3.10 m. ve birinci katta ise 2.50 m'dir. Taş duvar içerisinde açılan kapı ve pencere boşlukları tek parça taş lentolar ile çevrilmiştir. Konağın en gösterişli cephesi olan güneybatı duvarında zemin ve birinci katta diğer cephelerden farklı olarak göz dolma tekniği kullanılmıştır. Bu cephede kat düzlemi ahşap atkıyla belirlendikten sonra ahşap taşıyıcı dikmelerin aralarında yatay ahşap elemanlar kullanılarak kare formlu boşluklar, bu boşluklara işlenmiş dere taşı doldurulmasıyla yerel bir yapım sistemi olan göz dolma sistemi oluşturulmuştur. Taşıyıcı dikmelerin arasında ahşap kasalı pencere açıklıkları bulunmaktadır.

Bodrum kat hol mekanı, iki taş kemerle ahırlardan ayrılmıştır. Bu kemer açıklıkları tahtaların yanyana getirilmesiyle kapatılmış ve açıklıkların merkezine tek kanatlı ahşap kapılar yerleştirilmiştir. Bodrum kat zemin düzlemi taş ile kaplanmış, tavan düzlemi ise taş kemerler üzerine oturan ahşap kirişleme ile oluşturulmuştur (Şekil 5.68).

Şekil 5.68 Bodrum kat holü

Zemin katın zemin döşemeleri mekanlara göre farklılaşmaktadır. Birinci girişte ahşap, ikinci girişte beton, mutfak, hayat ve odalarda ahşap zemin kaplamaları kullanılmıştır. Zemin düzleminde kot farklılıkları göze çarpmaktadır. Genel kullanım alanları özele doğru gittikçe zemin yaklaşık bir basamak daha yükselmektedir. Giriş holü +0.23 kotunda olup, mutfak +0.36, hayatın +0.44 ve odalar +0.54 kotuna yükseltilmiştir. Zemin katın iç duvarları, 2.30 cm derinliğindeki ocak yapısını çevreleyen taş duvarlar dışında ahşaptır ve geçme sisteminde inşa edilmiştir. Güneybatı cephesindeki göz dolması sisteminde inşa edilmiş duvarın hayata bakan yüzü sıvanmış, odalarda ise ahşap kaplanmıştır. Birinci katın zemin kaplamaları ve bölme duvarları zemin katla aynı sistemde oluşturulmuştur. Girişlerin hizasında yer alan açık ve kapalı balkonlar ahşap kirişlerle duvara ve ahşap dikmelerle araziye taşınmıştır. Ahşap kırma çatı yer yer farklılaşan (108-120) genişlikte, altı ahşap kaplanmış saçak ile beden duvarlarına bağlanmıştır. Balkonların üzerini örten saçak genişliği ise 80 cm'dir.

5.3.2.4 Mimari Elemanlar

Melik Konağı'nda iç ve dış mekanda katlar arası ulaşımı sağlayan farklı malzeme ve sistem ile inşa edilmiş merdivenler bulunmaktadır. Zemin ve bodrum katı birbirine bağlayan iki adet merdiven bulunmaktadır. Bunlardan güneydoğu ve kuzeybatı cephesi beden duvarına dayanan lineer merdiven taş malzeme ile yığma sistemde oluşturulmuştur. Kuzeybatı cephesinde yer alan ve taş kemerin üzerine oturtulmuş olan iki kollu ve 14 rıhtlı merdivende basamak genişliği 136 cm, derinlik 37 cm, rıht yüksekliği 19 cm'dir. Güneydoğu cephesinde yer alan ve zemin kattan bodrum kata inen 15 rıhtlı yığma taş merdivenin basamak genişliği, 130 cm, derinlik 37 cm, rıht yüksekliği ise 19 cm'dir. Zemin katı birinci kata bağlayan ilk merdiven ana girişin yanında yer alır. L formu ahşap merdivenin basamak boyutları 14x25x22 cm'dir. Hayat mekanından birinci kata ve birinci kattan çatıya bağlanan L formu ahşap merdivenin basamak boyutları 13x26x22 cm'dir ve bir sahanlığı bulunmaktadır.

Şekil 5.69 Zemin kattan birinci kata çıkan ahşap merdivenler ve kuzeybatı duvarı üzerinde bodrum kattan zemin kata çıkan taş merdiven

Konakta ahşap malzeme ile farklı sistemlerde üretilmiş ahşap kapı, ve pencere doğramaları bulunmaktadır. Tüm pencere ve kapı doğramaları ahşaptır. Dış cephedeki pencere ve kapıların taş söveleri bulunmaktadır. Yalnız göz dolma sisteminin kullanıldığı güney batı cephesinde taş söve yoktur. Dikdörtgen formdaki pencereler ahşap kasalara oturtulmuştur. Zemin kat güneydoğu cephesindeki giyotin pencereler dışındaki tüm pencereler üst kısmı sabit, çift kanatlı olarak yapılmıştır. Tüm pencerelerde demir parmaklık bulunmaktadır. Güneydoğu duvarı üzerindeki pencerelerde iç mekana açılan ahşap çift kanatlı pencere kepenkleri bulunmaktadır. Dış mekana açılan tüm kapılar taş söveli ve çift kanatlı olup iç mekan kapıları ise tek kanatlıdır (Şekil 5.70).

Şekil 5.70 Ana giriş kapısı ve yanındaki pencere (pencere önünde özgün lavabo bulunmaktadır)

Konakta zemin katta beş, birinci katta ise dört adet ocak bulunmaktadır. Zemin kattaki mutfakta bulunan basık kemerli ocak ise 200 cm yüksekliğinde, 240 cm genişliğinde, 230 cm derinliğindedir. Basık kemer ile tanımlanmış ocak alanının kuzeydoğu duvarında iki yanında taş kemerli nişler yer alan ahşap doğramalı bir pencere, güneydoğu ve kuzeybatı yönünde ise ahşap kapaklı birer dolap bulunmaktadır (Şekil 5.71).

Şekil 5.71 Mutfakta yer alan basık kemerli ocak

Zemin ve birinci kat köşe odalarında bulunan ocakların yüksekliği 86 cm, derinliği 44 cm, genişliği ise 52 cm'dir. Söz konusu ocaklar bursa kemeri, yarım daire kemer gibi farklı kemer tiplerine sahiptirler.

Konağın köşe odalarında ve mutfak kısmında yer alan ocakların bacaları ocakların büyüklüklerine göre çatıda yükseltilmiştir. Bacalar konağın köşe noktalarına ve birbirlerine yakın ikili gruplar halinde yapılmıştır. Odalardan yükselen bacalar silindirik formundadır. Bacaların tuğla ile inşa edildiği düşünülmekle birlikte günümüzde sıvalı olduğundan sıva raspası sonrasında kesin bilgiye ulaşılabilecektir.

5.3.2.5 Dekoratif Öğeler

Melik Konağı'nda cephedeki renkler, iç ve dış yüzeylerdeki bitkisel motifler, farklı malzemelerin bir araya gelerek oluşan renk farklılıkları dekoratif öğeleri oluşturmaktadır.

Konağın güneybatı cephesindeki göz dolma sisteminde ahşap ve yerel taş malzemenin renk uyumu bu cepheyi öne çıkarmaktadır. Diğer tüm cephe yüzeyleri beyaz, boşlukları çevreleyen söveler mavi, geniş saçakların iç yüzeyleri ise sarı ve mavi renge boyanmıştır. Konağın kütle köşelerindeki büyük kesme taşlar şaşırtmalı boyanarak hem yapım sistemi vurgulanmış hem de taşlardaki işçilikler gösterilmiştir. Yapının her iki giriş kapısının taş söveleri profillidir. Yapının pencere boşlukları üzerlerinde bitkisel motifler kullanılmış, ön ve arka cephede duvar yüzeyine eski Türkçe yazılar yazılmıştır. Konağın ana giriş kapısı üzerinde kitabesi bulunmaktadır. Çatıda görülenoda bacalarının ince silindir formları ve baca deliklerinin şekilleri dekoratif amaçlıdır (Şekil 5.72).

Şekil 5.72 Cephedeki dekoratif öğeler ve bacalar

İç mekanda gözlenen dekoratif ögeler taş,ve ahşap malzemedeki detaylar, farklı renkte boyalarla yapılmış süslemelerdir. Tüm tavanlar ahşap çıtalı tavan olup, Z05 (mutfak) ve 102 numaralı mekanlarda göbekli tavan tespit edilmiştir (Şekil 5.74, Şekil 5.73).

Şekil 5.74 Mutfak tavan göbeği

Şekil 5.73 102 no'lu oda tavanı

Odalarda ve mutfakta yer alan tüm ocak kemerlerinde farklı yöntemlerde oluşturulan süslemeler bulunmaktadır. Mutfaktaki ocak kemerinde kilit taşı üzerinde süsleme ve üzengi seviyesinde profiller oluşturulmuştur (Şekil 5.76). Odalardaki ocaklarda bursa kemerine benzer bir kemer kullanılmış, konağın en özel odası olan Oda 102'de ise daha eğrisel bir form kullanılmıştır (Şekil 5.75).

Şekil 5.76 Mutfakta yer alan basık kemerli ocak

Şekil 5.75 105 ve 102 no'lu odadaki ocak kemerleri

Bu odadaki yoğun, boyalı süslemeler köyde diğer yapılarda görülmemektedir. Ahşap tavan silmesinde ve pencere kasalarında, yeşil renk kullanımı, ocağın üzerinde çarkıfelek, ay-yıldız ve çeşitli bitkisel motifler yapılmış, tablalı kapısı ve süslemeli oda giriş kapısı kırmızı kahverengi ve yeşile boyanmıştır (Şekil 5.77).

Şekil 5.77102 no'lu oda pencere aralarındaki bitkisel motifler

5.3.2.6 Serender ve Eski Ev

Serenderler bölge içinde vazgeçilmez ek yapılardır. Melik Konağının serenderi pek çok fonksiyonu barındıran nitelikli bir serender örneğidir. Dört katlı ahşap serender yapısı araziden doğrudan ulaşılan bodrum katında ahır, zemin katında misafir odası, araziden yükselen korkuluksuz sabit taş merdiven ile birinci ve ikinci katında depolama alanı olarak kullanılmaktadır. Serender yapısının batı ve güney cepheleri balkon ile çevrilidir. Ayrıca güneydoğu cephesine bitişik taş bir fırın ve birinci kat hizasından itibaren daralarak yükselen tuğla bacası bulunmaktadır. Yapıyı örten beşik çatı alaturka kiremit ile kaplanmıştır (Şekil 5.78).

Konağın karşısındaki ev ise konağın yapımından hemen sonra, konağın ailenin ihtiyacına yanıt veremeyeceği anlaşılarak yapılmıştır. Zemin+bir kattan oluşan evin ahır bulunmamaktadır.

Şekil 5.78 Serenderin doğu cephesi

Parselde yer alan bir diğer yapı, konağın 100m. güneyinde konumlanan ve ailenin konağın inşasından önce kullandığı bilinen eski evdir. Bu ev köydeki en eski evlerden biri olarak bilinmektedir. Evin basit plankurgusunun yanısıra iç balkonundaki ahşap sütunlarda yer alan süslemeler dikkat çekicidir. Yakın çevrede, yerleşimin camisi dışında bu kadar detaylı bir ahşap işçilik tespit edilmemiştir (Şekil 5.79, Şekil 5.80)

Şekil 5.79 Eski evin kuzey cephesi

Şekil 5.80 Oda kapısı ve balkon direkleri üzerindeki ahşap motifler

5.3.3 Koruma Sorunları

Konağın en önemli koruma sorunu olarak kullanılmama gösterilebilir. Güncel kullanım ihtiyaçlarına göre yapılan ekler ve yapıldığı dönemdeki bazı işlevlerin günümüzde geçerli olmaması da önemli sorunlardır. Ek olarak nemden kaynaklı malzeme bozulmaları, strüktürel çatlaklar, malzeme yorulmaları, metal aksamlarda paslanma, bitkilenme, lekelenme ve böceklenme tespit edilmiştir.

Yapının özgün mekan kurgusunda ahır önemli bir kullanım alanı iken, günümüzde kullanılmayan eşyaların istiflendiği bir alan haline dönüştüğü, bir kısmının da odun deposu olarak kullanıldığı görülmektedir. Serender yapısında yer alan ahır, misafir odası ve yiyecek deposu da işlevsiz kalmıştır. Yapının sürekli kullanılmaması ve mülkiyetin çokluğu basit ve esaslı onarımlarını zorlaştırmaktadır. Konağın konut işlevini sürdürmesini öngören rölöve ve restorasyon projeleri hazırlanmış, fakat uygulama yapılmamıştır. Konağın strüktürel durumu, ana giriş duvarı üzerindeki çatlaklar dışında iyi olmakla birlikte mimari elemanlar özelinde basit onarımlar gerektirmektedir (Şekil 5.81).

Şekil 5.81 Giriş önündeki çatlak

Ana girişin yanındaki pencere sövelerinden başlayarak üst kat penceresine uzanan çatlakların sebebinin taş örgüden kaynaklandığı düşünülmekle birlikte net bir görüş oluşturmak için sıva raspası ve daha detaylı bir analiz gerekmektedir.

Balkonların ahşap elemanlarında yağmur suyu izleri, birinci kat ahşap tavan kaplamalarında çatıdan gelen sudan dolayı şişmeler görülmektedir. Güneydoğu cephesi saçak kaplamasında kırıklar gözlenmektedir. Yağmur inişlerinin zemine kadar inmemesi, cephede, boyanın yer yer bozulmasına ve derzlerin dökülmesine neden olmuştur. Yapının her iki girişinin arazi ile birleştiği noktalarda bitkilenme yosunlanma görülmektedir. Kuzeydoğu cephesi taş yüzeyinde turuncu renklenme ve kuzeybatı cephesinde rutubetlenme izi fark edilmektedir (Şekil 5.82).

İç mekanda gözlenen temel sorunları nem, böceklenme, hatalı müdahaleler ve malzeme eskimesi oluşturmaktadır. Beden duvarlarının iç yüzlerinin sıvalarında kabarmalar ve çatlaklar görülmektedir. Bu kabarmalar en çok güneybatı duvarındaki göz dolma sistemin iç yüzeyinde ve birinci kat kuzeydoğu cephesindeki iç duvarda tespit edilmiştir (Şekil 5.83).

Şekil 5.82 Kuzeydoğu ve kuzeybatı duvarlarında nem izleri

Şekil 5.83 Kuzeybatı cephesindeki balkona açılan kapı ve sıvalı yan duvarları

İç mekanda yapılan mutfak tezgahı ve tuvalet eklentisi mekanın bütünlüğünü bozmamakla birlikte çimento malzeme kullanımının zaman içerisinde rutubeti hapsederek yapıya noktasal zarar vereceği düşünülmektedir. Oda, hayat ve mutfağın ahşap zeminleri PVC yer kaplama malzemesi ile kaplanmıştır Odaların içindeki ocaklar artık kullanılmadığı için ahşap plakalarla kapatılmıştır.

Ahşaplarda eskime, ayrılma, böceklenme ve zemin döşemesinde sehimler tespit edilmiştir. Mutfak tavanında ve tezgahın bulunduğu duvarda böceklenmeler vardır. Birinci kat hayat tavanında kabarmalar, zemindeki ahşap döşemenin birleşim yerleri aşınmaya başlamış, zemin düzlemidoğu yönüne doğru sehim yapmıştır (Şekil 5.84).

Şekil 5.84 Tavanda çatının akmasından kaynaklanan kabarma ve birinci kat zemininin sehimlenmesi

Ayrıca tüm malzemelerde zamanla tozlanma ve yıpranma görülmektedir. Hava koşullarına maruz kalan ahşaplarda ayrılmalar, metal parmaklıklarda ve menteşelerde, paslanmalar oluşmuştur.

5.4 Tarakçı Konağı

Yapı, Konaklar Mahallesi'nin kuzeyinde konumlanmaktadır. Rölöve ve restorasyon raporunda 1905 yılında inşa edildiği söylenen konak, bodrum + iki kattan oluşmaktadır. Konağın yaz-kış olmak üzere tüm yıl kullanımı yaklaşık olarak 1970 yılına kadar devam etmiştir. Bir süre sadece yaz aylarında kullanılmış ve bu kullanım giderek kaybolmuştur. Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 16.03.2006 tarih 571 sayılı kararı ile tescillenen yapının rölöve ve restorasyon projeleri 02.11.2006 tarih ve 874 sayılı koruma kurulu kararı ile de onaylanmıştır (Şekil 5.85). Restorasyon sonrası otel olarak işletilmesi planlanan konağın onarım süreci 2013 yılında başlamıştır ve günümüzde de devam etmektedir.

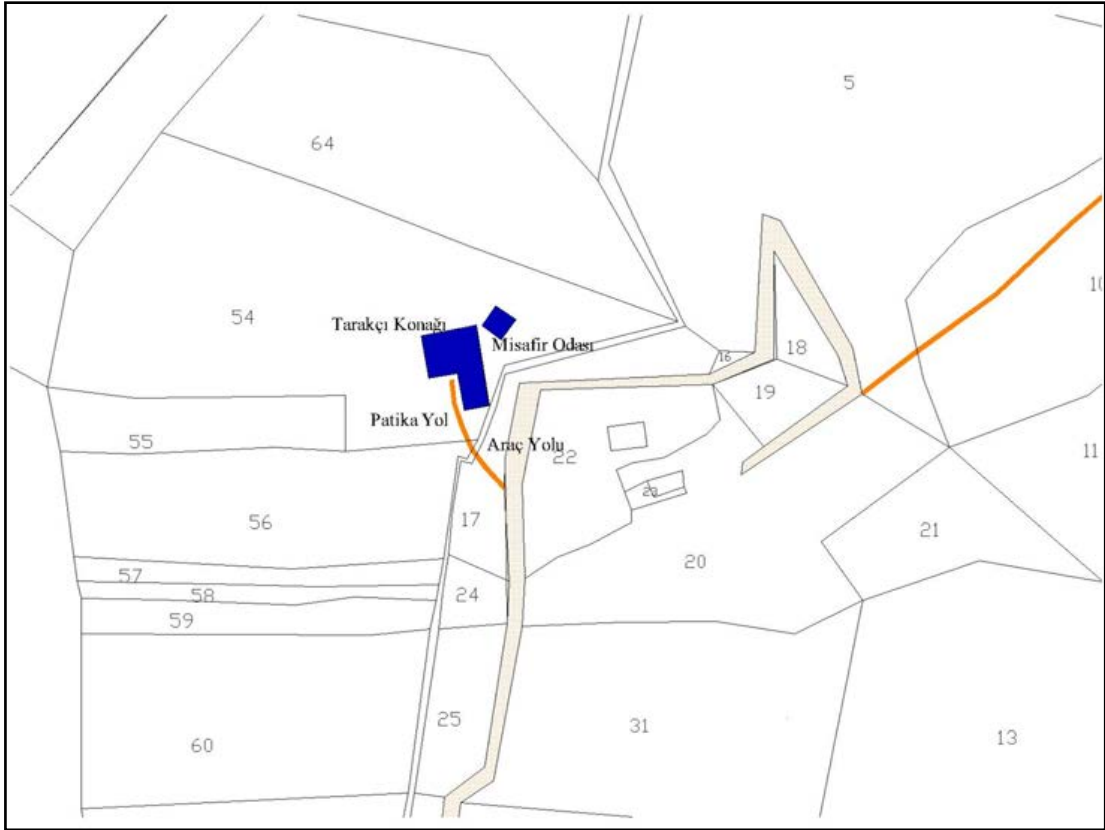
[illegible]

Şekil 5.85Tarakçı Konağı tescil fişi

5.4.1 Parsel Bilgileri

Konağın içinde bulunduğu 128 ada, 54 nolu parsel, güney yönünde 55 - 56 - 17 parseller ile, doğu yönünde 17, kuzey yönünde 100 ve batı yönünde 64 parsel ile çevrelenmiştir (Şekil 5.86). Yüksek eğimli bir yamaç üzerinde yer alan parsel, 1031 m²'lik bir araziden oluşmaktadır (Şekil 5.87). Bu alanın batı yönünde açık alan bulunup diğer yönlerinde ağaçlık alan bulunmaktadır. Yüksek eğimli arazide yer yer istinat duvarları yer almaktadır. Kuzey ve doğu cephenin birleştiği yerde kuzeybatı - güneydoğu yönünde misafir odası temel duvarı bulunmaktadır. Konağın arka (doğu) tarafında istinat duvarları oluşturulmuştur.

Şekil 5.86 Kadastral paftada konağın yeri

Tarakçı Konağı'na ulaşım incelenen diğer yapılara nispeten kolaydır; merkezden gelen araç yolundan 40 m'lik dar bir patika yol ile ulaşılmaktadır. Araç yolu konağın hemen yukarısından geçmesine rağmen yüksek eğimden dolayı konak zor fark edilmektedir.

Şekil 5.87Tarakçı Konağı'nın arazi kesiti

5.4.2 Mimari Özellikler

Bu bölüm yapının mimari özellikleri; alanda yapılan tespitler, tescil fişi, sözlü kaynaklar, rölöve projeleri ve raporundan edinilen bilgiler üzerinden derlenmiştir. Konağın mimari anlatımında kullanılan eski yapı fotoğrafı rölöve raporundan, plan ve cephe şemaları Okman Mimarlık tarafından 2007 yılında hazırlanan rölöve projelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

5.4.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu

Bu bölümde parsel içerisinde konumlanan yapılara bütüncül bir bakışın gerekliliği benimsenmekle birlikte, fırın tamamen kayıp ve misafir odası ise metruk durumda olduğundan konak dışındaki yapıların detaylı değerlendirmeleri yapılamamıştır. Fırın, konağın güneyinde, misafir odası ise konağın kuzeydoğusunda (arkasında) yer almaktadır.

Tarakçı Konağı, iç kurgunun pencereler üzerinden izlenebildiği L plan şemalı bir yapıdır. L formunda olan ana kütle birbirine bitişik iki hacimden oluşmaktadır (Şekil 5.88). Büyük olanı kareye yakın ve küçük olanı dikdörtgen formdadır. Güney

yönündeki küçük hacim doğu cephesinde bir pencere genişliği kadar öne çıkmaktadır. Eğimden dolayı doğu cephesinde çıkma yapan kütle çatıya kadar topoğrafyaya yaslanmıştır. Yapının temelden itibaren aynı malzeme ve teknikle örülmesi, cephedeki boşlukların küçük olması sebebiyle yapı masif bir kütle etkisine sahiptir. Kuzey yönündeki uzun kütle eğimli araziye, güney yönündeki kütle ise düz araziye oturtulduğundan bodrum kat sadece kuzeydeki kütlede bulunmaktadır. Yapı; bodrum + zemin + birinci kat olarak inşa edilmiştir. Masif etkili kübik yapının üzerinde 75 cm genişliğinde ahşap kaplamalı saçaklı kırma çatı bulunmaktadır. Vadiye bakan cephelerde duvar örgüsü farklılaşmaktadır. Köşe taşlarındaki işçilik kütle sınırlarını belirginleştirmektedir.

Şekil 5.88Tarakçı Konağı batı cephesi

Bodrum katta yapının temel duvarları ile kurgulanan hacim ahır kullanımına hizmet vermiştir. Ahırların önünde yer alan dağılım holü, batı duvarında yer alan büyük pencerelerle vadiye, kuzey ve güney yönündeki kapılarla da yapı parseline cephede vermektedir. Bodrum kütleleri kuzey ve güney cephede yer alan yapıya bitişik taşmerdivenler ile zemin kat külesine bağlanmaktadır.

Konak yapısı doğu yönünde dik eğimli araziye oturtulmuş, bu nedenle yapının bodrum katı doğu yönünden tamamen, kuzey ve güney yönlerinden kısmen istinat

duvarı ile sınırlandırılmaktadır. Yapı kuzey, güney ve batı yönlerinden araziye açılım sağlamaktadır. Yapının yüksek eğimli topoğrafya ile kurduğu ilişki ve L formu nedeniyle kuzey kütle daha baskındır. Tarakçı Konağı'nın tüm cephelerde devam eden aynı büyüklükteki dikdörtgen pencere açıklıkları taş sövelerle taş ve sövesiz olarak göz dolma duvar üzerinde yer almaktadır. Çatıdaki bacalar konağın iç kurgusunun izlerini göstermekte olup tepe penceresiyle de çatıya ulaşım sağlanmıştır.

L şemalı yapının ana giriş kapısı güneydeki kütlelerinin batı cephesi üzerinde yer almaktadır (Şekil 5.89). Batı cephesi konağın vadiye bakan yüzüdür. Zemin + birinci kattan oluşan güney cephesinde zemin kütlelerinin batı düzleminde, solda bir kapı ve yaklaşık 1x2 oranında, 25 cm taş söveli beş sıra pencere düzenini birinci katta aynı boyutta ve hizada altı sıra pencere takip etmektedir. Giriş kapısı taş söveli, ahşap çift kanatlı sade bir kapıdır. Kapının üzerinde yine taş söveli, demir parmaklıklı 110x56 boyutunda bir pencere bulunmaktadır. Göz dolma sistemiyle örülmüş birinci kat ile zemin kat birbirinden ahşap kat silmesiyle ayrılmıştır. İkişer pencere arayla ahşap dikmeler kullanılmıştır. Çatıdaki tepe penceresi de batı yönüne bakmaktadır. Tepe penceresi 117x85 cm boyutlarında ve demir parmaklıklıdır. Rölövelerden edinilen bilgiye göre tepe penceresi üzerindeki üçgen saçakta motifler yer almaktadır.

Şekil 5.89 Konağın güney ve batı cephesi

Güney cephesi de batı cephesi gibi hareketli bir cephedir. Bu cephede ana kütleliyi oluşturan, güneyde yer alan hacim önde kuzeyde yer alan hacim ise ondan 12.35 m kadar arkadadır. Bu cephe aynı yapım sistemiyle inşa edilmiş bodrum + iki normal kattan oluşmaktadır. Harçlı kaba yonu yığma duvarın batı cephesiyle köşesi ince yonu kesme taşların şaşırtmalı dizilişleriyle birleşmektedir (Şekil 5.90). Cephede arkada kalan kısımda ana giriş kapısının önünde bodrum kata inen cepheye yaslanmış, tek kollu taş merdiven bulunmaktadır. Bu sadece cephede bodrum düzleminde bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı çift kanatlı ve taş sövelidir. Zemin ve birinci kat düzleminde aynı boyutta ve hizada dörder pencere bulunmaktadır. Pencerelerin yer yer altında ve üstünde toprak künkler görülmektedir. Bu künklerin fonksiyonu kesin olarak bilinmemektedir. Bu açıklıkların temel sebebi odalardaki hamamların su giderleri görevi görmeleridir. Bir diğer işlev ise odalardaki ısıtma sistemi olarak kullanılan ateşliklerin baca çıkışı olduğu düşünülebilir fakat bu açıklıkların denk geldiği tüm odalarda hamam veya ateşlik bulunmamaktadır. Güneydeki kütlelin batı cephesi birinci katta mevcut bir adet pencere açıklığı dışında sağırdır. Cepheye bitişik bir teleferik ünitesi bulunmaktadır.

Şekil 5.90 Güney cephesi

Batı cephesinde ana kütleyi oluşturan kuzeydeki hacim önde ve güneydeki hacim ondan 9.48 m arkada yer almaktadır. Batı cephesi yapının vadiye açılan ve bu nedenle manzaraya hakim olan, uzak mesafeden tam olarak algılanan cephesidir (Şekil 5.91). Bodrum + zemin +birinci kattan oluşan cephe yüksek eğimli araziye oturtulduğundan karşıdan bakıldığında bodrum kat hizasının altında neredeyse bir kat daha sığabilecek penceresiz yüzey bulunmaktadır. Tüm katlarda ikili gruplar halinde altı adet pencere yer almaktadır. Bodrum kat düzleminde ikinci ve dördüncü pencere boşluğu altında iki adet söveli 83x131 cm büyüklüğünde açıklık bulunmaktadır. Bu açıklıklar ahırlardaki gübrelerin araziye atılması için açılmıştır. Rölöve çizimlerinden edinilen bilgiye göre sağ alt köşede sövede bir açıklık daha vardır fakat işlevi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Zemin ve birinci kattaki pencereler taş duvar içerisinde ahşap silme ve dikmelerle bir çerçeve içine alınmış, ana ahşap çerçeve içindeki göz dolma sisteminin içerisinde kurgulanmıştır. İkili gruplanmış pencereler mekan bölüntülerini de ifade etmektedir. Sağ ve sol köşe odadaki ocakların bacası ise simetrik olarak çatıdan yükselmektedir.

Şekil 5.91Tarakçı Konağı batı cephesi

Yapının 2. girişinin olduğu kuzey cephesinin güney y n  pencere düzeniyle güney cephe ile oldukça benzerdir. Zemin kat düzleminde giriş kapısı ve güney yönündeki iki pencere birinci katta da devam etmektedir. Giriş kapısı kot farkı nedeniyle zeminden üç basamak yükseltilmiştir. Restorasyon  ncesi girişin üzerindeki saçak restorasyon sonrasında kaldırılıp birinci kata üstü kapalı ahşap balkon yapılmıştır. İkinci katta kapı ve saçağın kırılarak form değiştirmesi burada bir balkon veya köşk olduğunu doğrulamaktadır. Giriş kapısının sağında cepheye bitişik taş merdiven bodrum kata hole açılan girişe inmektedir. Zemin kat hizasında giriş kapısının sağında birinci ve ikinci pencerelerinin altında toprak künkler bulunmaktadır. Giriş kapısının solundaki pencerelerin altında ise bir adet söveli 39x45 cm büyüklüğünde demir parmaklıklı pencere bulunmaktadır (şekil 5.92). Bu pencere iç mekanda ahır  aydınlatmak için açılmıştır. Kapıların üzerinde taş söveli demir parmaklıklı pencereler ana giriş kapısıyla aynıdır. Arkada kalan kısa kütlenin birinci kat penceresi de bu cepheden görülebilmektedir. Pencere hizasında zemin katta yarım daire kemer içerisinde yalak bulunmaktadır. Ahır girişi kesme taş duvar içinde taş bir lento ve söve ile  vrelenmiştir. Pencereler demir parmaklıklı ve ahşap doğramalıdır.

şekil 5.92 Kuzey cephesindeki söveli pencereler

Yüksek eğimli araziye oturan konağın zemin ve birinci katının yer aldığı arka cephe olan doğu cephesi, güneyde yer alan kısa kütlenin araziye yaslanmış olması nedeniyle sadece de yer alan uzun kütle özelinde değerlendirilmiştir. Araç yolunun hemen aşağısında kalan bu cephe ağaçlardan ve eğimden dolayı tam olarak görülemez. Diğer cephelerdeki duvar örgü sistemi burada da devam etmekte olup zemin katta cephenin ortasına yakın çift kanatlı, taş söveli ahşap servis kapısı, solunda iki adet taş söveli pencere, birinci kat düzleminde ise beş adet pencere bulunmaktadır. Batı duvarı ile birleştiği noktada diğer köşelerdeki gibi kesme taşlar şaşırtmalı olarak kullanılmıştır (Şekil 5.93) . Diğer cephelere kıyasla pencere dizilimi özelinde daha düzensiz olan bu cephenin çatısında yapının mutfak mekanlarında yer alan ocakların bacaları görünmektedir. Bacaların büyüklüğü ocak büyüklüğü ile doğru orantılı olarak değişmektedir.

Şekil 5.93Doğu duvarı ile kuzey duvarı birleşimi

5.4.2.2 Mekan Kurgusu

Tarakçı Konağı'nın özgün mekan kurgusu diğer konaklardan farklılıklar gösterse de yörenin yaşam kültürü doğrultusunda ve güncel kullanımlarına göre organize edilmiştir. Gündelik hayatın en çok kullanılan mekanları mutfak, ahır ve hayatın kapladıkları alan büyüktür. Bu mekanlar arasındaki dolaşımın önemi; iç ve dış mekanda yer alan merdivenlerden, araziye doğrudan açılan beş adet kapıdan anlaşılmaktadır. Konak çevrede sık rastlanmayan büyük ve küçük iki hacmin birleştiği L formunda inşa edilmiştir (Şekil 5.94). Küçük olan kütlede antre, mutfak, üst katta ise evi yaptıran kişinin odası bulunmaktadır. Büyük kütlede bodrum katta hol ve ahırlar, zemin ve birinci katta hayat ve odalar bulunmaktadır.

Şekil 5.94 Zemin kat planı

Ana kapı giriş holüne açılmakta, güneyinde ise yarım daire kemerli büyük ocağın yer aldığı mutfak yer almaktadır. Mutfağın batı duvarına yaslanmış pencere önünde uzun ahşap bir sedir yer almaktadır. Sedirin karşısında tüm gün kullanılan büyük ocak ve ocağın arka duvarında ise iki adet yarım daire kemerli niş görölmektedir (Şekil 5.95). Ocak yapının güney duvarıyla bitişik olup kuzeyde kendi duvarıyla iç mekandan ayrılmıştır. Bu duvarın yanında boş bir alan yer almaktadır.

Şekil 5.95 Mutfakta bulunan basık kemerli ocak

Giriş holü solundaki bir kapı ile büyük kütlenin holüne bağlanmaktadır. Giriş holünde ayrıca üst kata çıkan ahşap U merdiven bulunmaktadır. Üst katta yer alan Baş Oda'nın antre sistemi bulunmaktadır. Antreye açılan kapıdan; solda sedirli ve sağda pencereli antreye, sonra yine ikinci kapıdan odaya ulaşılmaktadır.

Baş Oda batı duvarı üzerinde pencereleri, pencere önünde boydan boya sediri, güney duvarı üzerinde ocağı ve doğu duvarı üzerinde sabit dolapları olan özellikli bir odadır. Sabit dolaplardan sonuncusu bir banyoya açılmaktadır (Şekil 5.96).

Şekil 5.96Baş Oda'da cam önündeki sedir, dolap ve ocak

Diğer kütleye giriş ana girişin solundaki taş söveli çift kanatlı kapıdan olup, bu kapı lineer uzanan 12.7 m uzunluğundaki bir hol ile ikinci kapıya uzanmaktadır (Şekil 5.97). Bu holün doğusunda sırasıyla ahıra inen merdiven holü ve “kış odası” olarak adlandırılan oda bulunmaktadır. Kış odasında doğu cephesinde servis girişi ve ocak, güney yönünde sabit dolaplar ve kuzey duvarı üzerinde iki adet pencere bulunmaktadır. Pencerelelerin önünde ise ahşap sedir yer almaktadır.

Şekil 5.97Hol ve ikinci kapı

Holün batısında 38 m2'lik dikdörtgen plan şemalı hayat, hayatın kuzey ve güneyinde üçer oda yer almaktadır. Hayatın batı cephesinde vadiye bakan pencereler ve sedir bulunmaktadır.

Genel kullanım alanından özele doğru olan mekan kurgusunda odalar farklı büyüklüklere sahiptir. Kuzey ve güney köşe odalarda (Oda 3 ve 4) ocaklar yer alıp sadece Oda 3'te pencere parapetinde hamamcık bulunmaktadır. Hayat girişinin solunda bulunan Oda 1 hariç diğer odalarda karşılıklı ahşap iki sedir bulunmaktadır. Hayatın girişinde yer alan Oda 1 ve 6 diğer dört odadan daha küçüktür.

Birinci katın mekan kurgusu batıda hayat ve ona açılan odalar, doğuda cepheye bitişik üç adet oda olmak üzere zemin kat ile benzerlik göstermektedir (Şekil 5.98). Zemin katın üzerinde yer alan hol kuzey ve güneye açılan iki kapıyla üçe bölünmüş hayat ise hole dahil edilmiştir. Holün sonundaki kapı balkona açılmaktadır. Bu kapının solunda ise tuvalet yer alır.

Yan Oda, Oda 9 ve 10 birinci katın bu bölümündeki ocaklı ve sekili odalardır. Yan odanın pencere denizliğinde hamamı da bulunmaktadır. Hayata açılan odalardan sekiz numaralı odanın güney duvarında ısıtma sağlayan ateşlik bulunmaktadır.

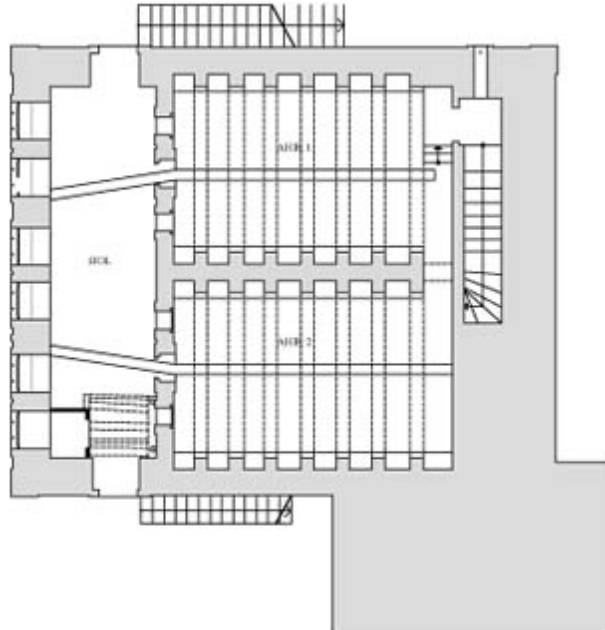
Zemin kattan ahırlara hem iç mekandan hem de kuzey ve güney cepheye bitişik taş merdivenlerden inilebilmektedir. Dış cepheden bodrum kata açılan kapılar geniş bir hole açılmaktadır (Şekil 5.99). Bu holün doğu yönünde iki eşit büyüklükte ahır hacimleri oluşturulmuştur.

Ahırlara merkezlerindeki tek kanatlı kapılar ile geçilmekte, kapıların iki yanında yer alan birer pencere ile de aydınlık sağlanmaktadır. Zemin kattan inen merdiven kuzeydeki ahıra bağlanmakta olup, ahırları doğu batı yönünde ikiye bölen duvar doğu tarafında 85 cm genişliğinde bir dolaşım boşluğu bırakmaktadır.

Şekil 5.98 Birinci kat planı

Şekil 5.99 Bodrum kat planı

5.4.2.3 Yapım Sistemi

Eğime oturtulmuş L yapının tüm beden duvarları, kuzey duvarında genişliği 115 cm'e ulaşan, diğer duvarlarda 65-80 cm arası değişen kalınlıkta, harçlı kaba yonu yığma taş sistemde örülmüştür. Daha önce bahsedildiği gibi büyük kütle önce yapıldığından iki kütle arası duvar büyük kütle bedenin duvarıdır. İki kütle arasında diletasyon yoktur. Küçük kütle duvarları büyük kütle bedenin güneydeki duvarına bağlanmıştır. Kaba yonu harçlı yığma taştan oluşturulmuş duvarın köşelerinde 60x25x25 cm büyüklüğünde ince yonu kesme taşlar şaşırtmalı kullanılmıştır. Tüm cephelerde aynı ölçülerde ahşap kasalı, demir parmaklıklı pencereler, batı cephesinde bulunan pencereler hariç tüm pencereler 24-25 cm genişliğinde taş söve ile çevrilmiştir. Batı cephesinde öndeki kütle zemin ve birinci kat arkadaki cephe ise birinci kat özelinde göz dolma sistemiyle oluşturulmuştur. Aralarına, işlenmiş dere taşı koyulan ahşap kasalı gözlerin büyüklüğü 19x25, 19x21, 21x16 gibi farklı ölçülerde yapılmıştır. Yaklaşık 3.36 m yüksekliğindeki iç mekanın bölme duvarları 9x14 boyutundaki dikmelerin arasına 3 cm genişliğinde geçme sistemiyle birleşen ahşapların örülmesiyle oluşturulmuştur. Beden duvarları üzerinde ahşap kırma çatı oturtulmuştur (Şekil 5.100).

Şekil 5.100 Çatı katı taşıyıcı elemanları

Ahırların ve önündeki dolaşım holünün yer aldığı bodrum katta bölme duvarlar yığma taştan inşa edilmiştir. Zemin kaplaması ise holde sıkıştırılmış toprak, ahırlarda ise farklı genişliklerde ahşap plakalarla kaplanmıştır (Şekil 5.101). Ahır zemininin ortasında kapıya doğru uzanan bir kanal yerleştirilmiştir. Hol ile ahır arasındaki duvar 51 cm genişliğinde yan yana iki taş kemerin üzerinin ve içinin yığma taş ile doldurulmasından oluşturulmuştur. Geçiş için kemerlerin merkezinde taş söveli birer ahşap kapı açılmış, kapıların iki yanında ise yine taş söve içine havalandırma ve aydınlık pencereleri yerleştirilmiştir. Ahırları ikiye bölen 50 cm genişliğinde yığma taş duvar ile yan duvarlar 55-74 cm arasında değişken aralıklarda, 39-46 cm arasında değişen kalınlıkta tekrar eden yedi adet taş kemer ile bağlanmıştır. Ahırların tavanı 3.35 m yüksekliğindedir. Hol ve ahırların yığma taş duvarları, 3.61 m yükseltildikten sonra ahşap kirişler üzerine zemin katın ahşap zemin döşemesi kaplanmıştır (Şekil 5.101).

Şekil 5.101 Bodrum kat, holün zemin ve tavan kaplamaları

Zemin ve birinci katın batı cephesindeki göz dolma duvarları iç mekanda ahşap kaplamadır. Kuzey ve güney cephedeki taş duvarlar ise iç mekanda parapet seviyesine kadar ahşap ile kaplanmıştır. Geri kalan yerler sıvasız ve boyasızdır. Birinci kattaki hayata bağlanan ara odalardaki tavanlar kaplamasız diğer odalarda ise

tavanlar ahşap kaplamadır. Mutfak ve Kış Odası'nda büyük ocakların içi ve önü tuğla kaplıdır.

5.4.2.4 Mimari Elemanlar

Tarakçı Konağı'nda iç mekanda ve dış mekanda katlar arası ulaşımı sağlayan farklı malzeme ve sistemde merdivenler bulunmaktadır. Kuzey cephedeki lineer merdiven 125 cm genişliğinde, 18 basamaklı, basamakları; 38 cm genişliğinde ve 18 cm yüksekliğinde imal edilmiştir. Güney cephedeki merdiven 85 cm genişliğinde, 18 basamaklı, imal edilmiştir. İki merdivende de korkuluk bulunmamaktadır. Ahırın doğu duvarı içinden zemin kata çıkan sahanlıksız taş merdiven 110 cm genişliğindedir (Şekil 5.102). Merdivenin rıht ve basamak derinliği farklılıklar göstermektedir.

Zemin kat ile birinci kat arasında 108 cm genişliğinde 15 basamaklı tek sahanlıklı ahşap U merdiven yer almaktadır. Çatıya çıkan merdiven ise ahşap, 12 basamaklı, 105 cm genişliğinde sahanlıksız olarak yapılmıştır (Şekil 5.102).

Şekil 5.102 Ahırdan zemin kata, zemin kattan birinci kata çıkan merdivenler

Konakta ahşap malzeme ile üretilmiş farklı sistemlerde ahşap kapı, pencere doğramaları bulunmaktadır. Ana giriş kapıları ahşap kasalı, çift kanatlı, değişkenlik göstermekle birlikte 108-114 cm eninde 201-228 cm boyundadırlar. Bu kapılardan üst kat balkonuna açılanı binilidir (Şekil 5.103). Kapılar iç mekandan kalın demir menteşelerle taş sövelere bağlanmış, açılmaması için uzun demir karga burunlarıyla desteklenmiştir (Şekil 5.103). İç mekan ahşap doğramalı kapıları tek kanatlıdır. El işçiliğinden dolayı kapıların en ve boylarında küçük farklılıklar görülmekte fakat bu farklılıklar gözle anlaşılmamaktadır. Ortalama 80X220 cm boyutlarındaki tablalı kapıların üzerinde dikdörtgen sabit pencereler yer almaktadır.

Şekil 5.103 Dış mekan kapılarında biniler ve menteşeler

Konağın bodrum katındaki hol üzerinde altı adet pencere bulunmakta olup, bu pencerelerin üstü sabit, altta çift kanatlı ahşap doğramalıdır. Zemin ve birinci katta batı yönüne bakan, göz dolma sistemi içindeki yer alan tüm pencereler giyotin sistemde olup diğer tüm pencere boşlukları enine üç bölüntüsü üstten bir modülü sabit alt kısmı ise çift kanatlıdır (Şekil 5.104). Dış mekan kapı üstlerinde ahşap kasalı sabit pencereler 56x110 boyutlarında ve iki bölüntülü iç mekan kapı üstlerinde ise ortalama 83x 60cm boyutlarında ve altıya bölüntülüdür.

Şekil 5.104Giyotin ve kanatlı pencere

Konakta toplam sekiz adet ocak bulunmaktadır. Bu ocakların büyüklükleri işlevlerine göre farklılık göstermektedir. En büyük ocak olan mutfak ocağı, 70 cm'lik doğu duvarı, 173 cm lik güney duvarı ve mekanın içine uzanan 70 cm'lik kuzey yönündeki yığma taş duvarın içinde yer almaktadır. 3.74 m eninde 3.00m derinliğindeki ocağın yarım daire taş kemerinin yüksekliği 2.50 m'dir. Ocağın iç kısmı taş kaplı olup, ateşin yakıldığı yer topraktır. Arka duvarda basık kemerli iki niş oluşturulmuş yan duvarlarda ise üzengi seviyesinin üzerinde birer ahşap dolap vardır. Odaların içerisindeki ocaklar da genişlikleri 66-72 cm arasında değişken olup baş odanın ocağı 102 cm, derinlikleri ise odalarda 54 cm baş oda ve yan odada 42 cm'dir.

5.4.2.5 Dekoratif Öğeler

Tarakçı Konağı'nda, farklı yapısal sistemlerin biraraya getirme tekniği, ahşap - taş motifler ve renkli camlar dekoratif öğeleri oluşturmaktadır.

Dış cephede göze çarpan batı yönündeki hayat, odalar ve baş odaya denk gelen göz dolma duvar, aynı zamanda konağın önemli mekanlarını da vurgulamaktadır. Ayrıca bu sistemdeki ahşap ve taşın bir araya gelişi renk ve form bakımından uyumludur. Diğer yandan tüm pencerelerin aynı büyüklükte olması da cephede ritim - bütünlük duygusu yaratmaktadır. Köşe birleşim noktalarındaki ince yonu kesme taşların şaşırtmalı dizilmesi strüktürel bir gereklilik olsa da bir düzeni olmasından dolayı cephe estetiğine katkıda bulunmaktadır.

İç mekanda, zemin katta yer alan hayatın ahşap bölme duvarlarında ve kapılarında ahşap çitalarla geometrik motifler oluşturulmuş ve bu kapıların üzerindeki pencerelerde renkli cam kullanılmıştır.

Başodanın kapılarında ahşap süslemeler, tepe penceresinde renkli cam kullanılmıştır. Odanın içerisindeki sabit dolaplarda daha farklı bir işçilikle ahşap süslemeler oluşturulmuştur. Buradaki ocağın iki yanında yer alan dolaplarda da ahşap süslemeler görülmektedir. ahşap kaplamalı tavan göbeklidir(Şekil 5.105). Odalarda bulunan ocakların kemerleri tek tiptedir. Konağın çeşitli mimari elemanları üzerindeki demir aksamlar; askılar, çekmece kulpları, mobilyalar konağın yapıldığı dönemden günümüze kalmıştır.

Şekil 5.105 Baş odada bulunan sabit dolaplar

5.4.2.6 Ek yapı (Misafir odası – Serender)

Konağın kuzey doğu cephesinde yer alan yapı bodrum + iki katlı olarak inşa edilmiştir. Taban alanı 20m2 olan yapının yığma taş bodrum katı ahır, ahşap zemin katı misafir odası, birinci katı da serender olarak kullanılmıştır (Şekil 5.106). Eski fotoğraflarında yapının kuzeydoğu tarafında eliböğründelerle taşınan kapalı bir çıkmasının olduğu görülmektedir. Günümüzde sadece temel duvarları mevcuttur. Konağın kuzey cephesine yakın, bodrum kat çıkışının kuzey yönünde istinat duvarında yarım daire kemer içinde bir de yalak bulunmaktadır.

Şekil 5.106 Ek bina (Rölöve raporu, 2006)

5.4.3 Koruma Sorunları

Koruma sorunları; kullanım, yapısal ve malzeme sorunları üzerinden anlatılmıştır. Tarakçı Konağı'nda 2010-13 yılı aralığında onarımlar yapılmış, yapının koruma sorunları bu onarımlar üzerinden değerlendirilmiştir.

Tarakçı Konağı'nın kullanımı; önce hayvancılığı bırakarak daha sonra yaz-kış kullanımdan yazları kullanıma dönüştürerek giderek azaltılmış ve yaklaşık onbeş yıllık süreyle de hiç kullanılmamıştır. Yapının sahipleri Ankara'da yaşamakta olup konağı her yıl ziyaret ederek havalandırma ve çatının su almaması için bakımlarını yapmış ve konağın ciddi bozulmalarının önüne geçmişlerdir. Bu bakımların yapılmasından dolayı strüktürel bir sorun ortaya çıkmamıştır. Konağın arkasındaki ek yapı ise kullanımını çok daha önce yitirmesi nedeniyle yıkılmış, sadece temel duvarları ayakta kalmıştır.

Konağın onarımının masraflı olması, çoklu mülkiyetten dolayı restorasyon süreci de uzun sürmektedir. 2006 yılında restorasyon projesi onaylanan yapının onarım süreci 2010 yılında başlamıştır. Mülk sahiplerinden alınan bilgiye göre konağın otel olarak kullanımı gündemdedir fakat henüz kimin işleteceği netlik kazanmamıştır.

Ahşaplardaki en önemli iki sorun böceklenme ve rutubete bağlı bozulmalar ve çürümeler olmuştur. Zeminden yükselen ve araziye yakın doğu duvarından gelen su yakın çevresindeki ahşapların çürümesine, derzlerin boşalmasına yol açmıştır. Zeminden yükselen suyun izleri mevcuttur. Ahırda duvar başlangıçlarında, kemerlerde, zemin kata çıkış merdiveninde, zemin katta mutfak ocağında ve duvarında 1. kat yan oda'da bu izler görülmektedir.

Konağın restorasyon raporunda çürüyen bozulan malzemelerin mümkün olduğunca korunması, gerekliyse özgün malzeme ve teknikte yenilenmesi anlayışı benimsenmiştir. 2010 yılında tespit edilen bozulmaların 2011-12 yılları arasında kısmi onarımları yapılmıştır. Bu kapsamda Oda 14 dışında tüm döşemelerde ve tavanlarda yenileme yapılmış, ahşap bölme duvar ve kapılarda ahşap temizliği yapılmıştır. Temizleme yöntemi olarak elektrikli zımpara kullanılmıştır. Kapılarda,

özellikle kilidin yerleştirildiği bozulmuş bölümler lokal olarak yenilenmiştir. Ahşap süslemelerin olduğu mimari elemanların eksik kısımları özgün formuna uygun olarak tamamlanmıştır. Pencereilerin doğramaları değiştirilmiş kullanılmayan özgün doğramalar ise ahırların önündeki holde istiflenmiştir. Restorasyon uygulamasının bir diğer ahşap kalemi de hayat ve odalarda bulunan sabit sedirlerdir. Bu sedirlerin hepsi yenilenmiştir. İç mekanda taş duvarların iç cephesinde parapet seviyesine kadar, göz dolma sistemdeki duvarın iç cephesinde tavana kadar yapılan ahşap kaplamalar yenilenmiştir. Yenilenen diğer mimari eleman merdivenlerdir. Zemin kat-birinci kat – çatı katı arasındaki ahşap iki merdiven tamamen yenilenmiştir. Zeminden bodrum kata inen taş merdivenin kapısı yenilenmiştir. Konağın sadece batı duvarı üzerindeki ana giriş kapısı yenilenmiş, iç mekan kapılarında ise merdivenlerin başında ve sonunda bulunan, diğer kapılara kıyasla sade kapılar yenilenmiştir. İç mekan taş duvarlarında derzleme yapılmıştır.

Konağın kuzey cephesinde daha önce var olduğu söylenen (İ. Tarakçı, kişisel iletişim, 2013) balkon yeniden yapılmıştır. Bozulan malzemelerin yenilenmesi dışında konağın özgün kurgusunu bozmadan güncel ihtiyaçlar doğrultusunda yeni donanımlar eklenmiştir. Bu donanımlar temel ihtiyaçlar sınırında tutulmuştur. Örneğin duvarların üzerinden geçirilen elektrik kabloları ahşap kanallara alınmıştır. Isınma için tesisat boruları döşenmiş fakat ısıtma üniteleri henüz takılmamıştır. Odaların köşelerinde pis su kanalları için ahşap şaftlar oluşturulmuştur(Şekil 5.107).

Çatı kaplaması, strüktürü korunmak kaydıyla 2010 yılından önce değiştirilmiştir. Ahşap dikmeli taşıyıcı sistemi korunup, alaturka kiremitleri marsilya kiremit ile değiştirilmiş, çatının açık saçak altları da kapatılmıştır.

Restorasyon raporunda bodrum kat için döşemelerin taş kaplanacağı söylenmiş, henüz bu katın uygulamasına geçilmemiştir. Konağın onarımı sırasında sökülen mimari elemanlar bodrum katta hol ve ahırlarda depolanmıştır.

Konakta taş duvar derzlerinde özgün derzlemeye benzememesi, çimento kullanılması, özgün pencere detaylarının kullanılmaması dışında genel koruma yaklaşımı koruma disipline uygun olarak değerlendirilmiştir.

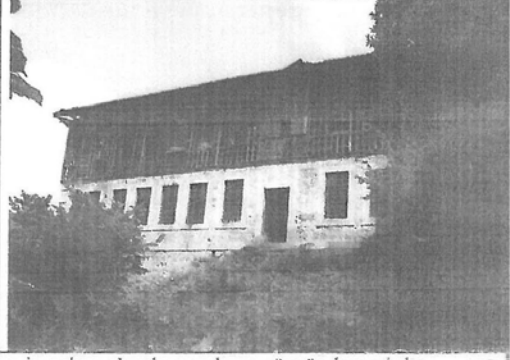
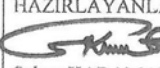

Şekil 5.107 Oda içlerindeki tesisat kanalları

5.5 Dudi Konağı

Konaklar Mahallesi'nin kuzeyinde, tapunun 136 ada 4 parselinde kayıtlıdır olan Dudi Konağı, Tarakçı Konağı ile birlikte mahallenin en büyük iki konağından biridir. Bu iki konak da esasında aynı aileden gelen kişiler tarafından yaptırılmıştır. 20. yy'da inşa edildiği bilinen konak, özgün halinde bodrum+üç kattan oluşmaktadır. Dudi Konağı 1967 yılına kadar sürekli kullanılmış, 1989 yılı sonrasında tamamen boş kalmış ve bu süre içinde önemli strüktürel bozulmalar oluşmuştur (V. Kibar, kişisel iletişim, 2013). Konak, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.02.2007 tarih 1029 sayılı kararı ile tescillenmiştir (Şekil 5.108).

Rize Çamlıhemşin Kaymakamlığı Köylere Hizmet Birliği tarafından yapının rölöve ve restorasyon projeleri hazırlanmış, projeler aynı yıl Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır. Daha sonra 2011 yılında restorasyon projesi revize edilmiştir. Mülk sahipleri ve mütahit firma tarafından işletme karşılığı kiralama protokolü imzalanmış, fakat uygulama gerçekleşmemiştir.

KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		ANIT		ENVANTER NO:	
KURUM		KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜD.		KORU MA		HARİTA NO:	
İL: RİZE		İLÇESİ: Çamlıhemşin		MAHALLE VE KÖYÜ: Konaklar Mahallesi		Anıts al	
SOKAK VE KAPI NO:		KADASTRO Pafta : Ada: Parsel: Geçmemiş		DERE Cesi		Çevr esel	
ADI: Dudi Konağı		YAPTIRAN:		YAPAN:		MİMARİ ÇAĞI: GEÇ OSMANLI	
YAPIM TARİHİ: 19 yy.		KİTABE:		VAKFIYE:			
GENEL TANIM: Ahır katı düzgün kesme taş, üst katlarda ahşap yoğun olarak kullanılmıştır. Üç katlı inşa edilmiştir.							
KORUMA DURUMU: A İYİ TAŞIYICI A ÜST YAPI A DIŞYAPI A İÇ YAPI A SÜSLEME A RUTUBET A YOK		B ORTA B B B B B ELEMANI B B İZİVAR		C FENA C C C C C C C ÖNEMLİ			
VAZİYET PLANI:							
GÖZLEMLER: Ahşap ve taş malzemeden yapılan evin çatı kısmı, iç mekan, ahır kısmen hasar görmüş durumdadır.							
BU GÜNKÜ SAHİBİ:		BAKIMDAN SORUMLU OLAN Sahibi		TEKNİK BİLGİLER		SU ELEKTRİK ISITMA KANAL	
				*		Soba Var	
YAPILAN ONARIMLAR :				ORJİNAL KULLANIMI: Konut			
AYRINTILI TANIMI : Yapı bodrum üzeri iki kattan meydana gelmektedir. Bodrum kat 60 cm kalınlığında duvarların yükselmesiyle oluşmuştur. Buraya güney ve kuzey yönünden iki kemerli kapıyla girilmektedir. Bu kat ahır ve depo olarak kullanılmakta ve geniş kemerli ahır bölümleri mevcuttur. Bu kemer araları tuğla döşenmiştir zemini taş döşenmiştir. Yapıldığı dönemde borum kat dahil 4 katlı olarak düşünülmüş fakat 4 kat tamamlanamamıştır. Zemin katı moloz taşlarla inşa edilmiş olup pencere ve kapı söve taşları düzgün kesme taşır. Pencere açıklıkları ahşap kasalı giyotin tarzıdır. Girişi zemin kattan sağlanmaktadır. Girişten sonra küçük bir antre yardımıyla aşhane kısmına ulaşılır. Bu bölümde geniş kemerli ocağa ve ahşap dolaplara yer verilmiştir. Aşhane kısmından geniş bir salona girilmektedir. Bu salonun etrafında odalara yer verilmiştir. Odalara giriş kapılar açıklıkları derin tutulmuş ve arada, ahşap gömme dolaplar vardır. İç kısımda bakımsızlıktan yer yer yıkılmalar meydana gelmiştir. İkinci kata ulaşım aşhane den bir merdivenle sağlanmaktadır. Zemin kattaki plan özellikleri birinci katta da uygulanmıştır. Birinci kattan dış cephesi zemin kattan farklı olarak ahşap arası taş dolgu sistemi düşünülmüş fakat yapı tamamlanamadığı için blok taş konulması gereken ahşap aralara boş kalmıştır. Yapı kurma çatılı bir çatıya sahip olup geniş saçak altları ahşapla kaplanmıştır. Çatı Marsilya kiremidiliyle örtülmüştür. Yörede 4 katlı olarak düşünülen tek yapı olması ahşap ve taş malzemenin bir arada ustaca kullanılması bakımından önemlidir.				BU GÜNKÜ KULLANIMI : Konut			
				ÖNERİLEN KULLANINI: Konut			
				HAZIRLAYANLAR: 23.03..2007			
				Selvet KARAMAHMUT Arkeolog Süleyman NAVDAR Müze Araştırmacısı			
				KONTROL EDEN:			
YAYIN DİZİNİ:				KURUL ONAYI:			
EKLER							
RAPOR:		*		REVİZYON:			
FOTOĞRAF		*					
RÖLÖVE PROJESİ							
HARİTA		*					
KİTABE							

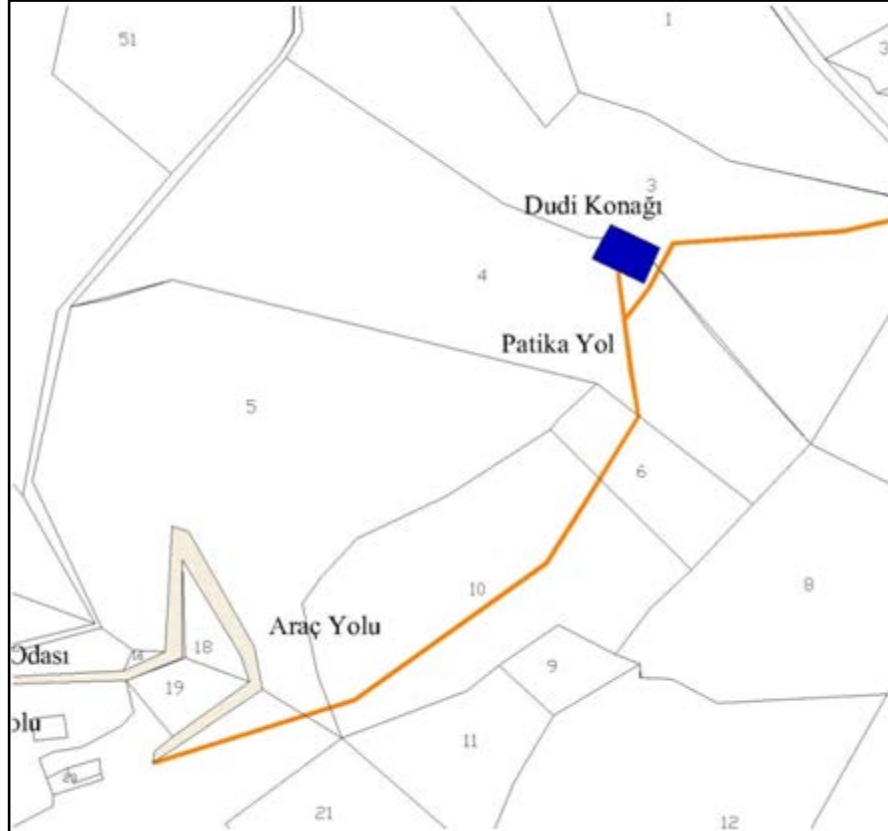
Şekil 5.108Dudi Konağı tescil fişi

5.5.1 Parsel Bilgileri

Konağın içinde bulunduğu 4 nolu parsel, güney yönünde 5 ve 6, doğu yönünde 7 ve 8, kuzey yönünde 3 ve batı yönünde 39 ve 51 numaralı parseller ile

çevrenmiştir. Konak eğimli bir yamacım düzleştigi noktada yer almaktadır. Parselin batı çeperi hariç tüm çevresi ağaçlar ile sınırlandırılmıştır. Konak, parselin kuzeyinde, 3 parsel ile komşu olacak şekilde doğu batı yönünde inşa edilmiştir. Günümüzde parselde ana kütle dışında herhangi bir ek yapı bulunmamaktadır (Şekil 5.109).

Şekil 5.109 Kadastral pafta üzerinde Dudi Konağı

Dudi Konağı'na ulaşım merkezden gelen araç yolunun sonlanmasının ardından 278 m'lik dar bir patika ile sağlanmaktadır. Bu nedenle konağa erişim diğer konaklara nispeten daha zordur.

5.5.2 Mimari Özellikler

Bu bölüm, yapının mimari özellikleri, alanda yapılan tespitler, tescil fişi, sözlü kaynaklar ve rölöve projelerinden edinilen bilgiler üzerinden derlenmiştir. Konağın

mimari anlatımında kullanılan plan ve cephe şemaları Okman Mimarlık tarafından hazırlanan rölöve projelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

5.5.2.1 Kütle ve Cephe Organizasyonu

Çalışma kapsamında konak ve ek yapılarının bir bütün içerisinde değerlendirme yapılması hedeflenmekle birlikte, günümüzde Dudi Konağı parselinde konak yapısı dışında herhangi bir yapı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, konağın hissedarlarından Vildan Kibar'dan alınan sözlü bilgiye göre parselin özgün kullanımında konağın güneybatı yönünde bir serender bulunmaktadır (kişisel iletişim, 2013).

Dudi Konağı'nın özgün halinde bodrum+üç kat olarak inşa edilmiştir. İkinci katı, mülk sahipleri tarafından, kar yüküne karşı tedbir amaçlı bir kat indirilmiştir. Günümüzde, batı cephesinden başlayan strüktürel bozulmalar, zemin ve birinci katın ahşap döşeme ve duvarlarında çürüyüp çökmelere sebep olmuştur. Yapı, kısmen yıkılmış olmasından dolayı bütüncül olarak algılanamamakta, yüksek taş duvarları konağın büyüklüğünü ve üzerindeki ahşap bölüm farklı malzeme kullanımını işaret etmektedir.

Ana kütle topoğrafyadan yükseltildiğinden, kuzey ve güneyde yer alan ana girişlere merdivenler ile ulaşılmaktadır. Yapının taş temel duvarı birinci kata kadar devam etmiş, taş malzemenin cephedeki sürekliliği kat silmesi ile kesilmiştir. Konağın birinci katının güney, batı ve kuzey cepheleri göz dolma sistemi ile yapılmıştır. Geniş saçağın çevrelediği konağın ikinci katı kaldırıldığından yapının özgün kübik etkisi kaybolmuş ve yapı daha yatay bir etkiye sahip olmuştur.

Ana girişin yer aldığı güney cephesi üç ana yaşam katını içerecek biçimde inşa edilmiş fakat günümüzde iki kat ve temel düzleminden oluşmaktadır (Şekil 5.110). Taş silme ile ayrılan bodrum ve zemin kat düzlemleri malzeme sürekliliğinden dolayı bütünlük sağlamakla birlikte, ahşap olan birinci kat farklılaşmıştır. Zemin katta yer alan ana giriş kapısının doğu yönünde iki, batı yönünde altı adet taş söveli pencere boşlukları yer almaktadır ve bu pencere dizisi birinci katta da devam etmektedir.

Giriş kapısının üzerinde balkonun varlığı, daha sonra kaldırıldığı, geri kalan boşluğun ahşap plakalarla kapatıldığı mülk sahipleri tarafından söylenmektedir, (V. Kibar, kişisel iletişim, 2013). Söz konusu yüzeyin batı tarafındaki ilk pencerenin doğramaları mevcut olmakla birlikte diğer pencere boşlukları ahşap plakalarla kapatılmıştır. 180x90-95 ölçülerindeki pencere boşlukları taş sövelerle çevrilidir. Ana giriş kapısının güney yönünde cepheye bitişik taş merdivenden bodrum kata açılan taş söveli kapıya ulaşılmaktadır.

Şekil 5.110 Güney cephesi

Batı cephesi, yapının vadiye açılan, bu nedenle manzaraya hakim olan ve uzak mesafeden tam olarak algılanan cephesidir. Bodrum + zemin + birinci kattan oluşan cephe doğu batı yönünde eğimli araziye oturtulduğundan, bodrum kat duvarı 2 m kadar daha aşağı doğru devam ederek topoğrafyayla birleşmektedir. Batı cephesinin bodrum katında köşelerde birer pencere yanlarında birer kapı ve ortasında iki pencere olmak üzere simetrik bir kurgu gözlenmektedir. Cephe merkezinde yer alan iki pencereden biri, kullanım sürecinde kapıya dönüştürülmüştür. Kapı boşlukları ile bütünleşen taş söveli tepe penceresi 82x92 cm. boyutlarındadır. Batı cephesinin

zemin ve birinci kat yüzeyleri tamamen yıkılmış, sadece kuzey ve güney cephelerinin köşe birleşim yerleri günümüze ulaşmıştır (Şekil 5.111).

Şekil 5.111 Konağın büyük kısmı yıkılmış batı cephesi

Konağın ikinci girişinin yer aldığı kuzey cephesi güney cephe ile aynı kurguya sahiptir. Bu cephede topoğrafya daha az eğimli olduğundan giriş kapısından bodrum kata inen merdiven daha az basamaklıdır. Zemin kat düzlemi araziden üst kottadır ve taş silme ile bodrum kattan ayrılmaktadır. Güney cephede, zemin kat yığma taş, birinci kat göz dolma sistemi ile inşa edilmiştir.

Zemin ve birinci kat cephe yüzeyinde doğu yönünde iki pencere, kapı ve batı yönüne doğru altı pencere bulunmaktadır. Birinci kat düzleminde aynı boşluk devam etmekte olup, kapı üzerinde balkonun yer aldığı, ahşap plakalarla kaplı boşluk bulunmaktadır. Cephenin birinci katının batı tarafı büyük ölçüde yıkılmıştır (Şekil 5.112).

Şekil 5.112 Konağın ikinci ana girişi bulunan kuzey cephesi

Konağın arka cephesi olan doğu cephesi diğer cephelere göre oldukça sadedir. Eğim dolayısıyla yapı bu yönde bodrum kattan cephe vermemekte, doğu cephesi yalnızca zemin ve birinci kat düzleminden oluşmaktadır. Cephenin merkezinde yer alan boşluk 209x135 cm. boyutlarındadır ve bu boşluğun kuzeyinde 209x92 cm boyutlarında iki adet pencere bulunmaktadır. Merkezde yer alan büyük pencere büyük ocağın aydınlatma penceresidir. Diğer iki pencerenin de üst söveleri olmayıp diğer yanlarında taş söveler bulunmaktadır.

Birinci kat ve zemin kat düzlemleri ahşap silme ile ayrıştırılmıştır. Birinci kat düzlemi ahşap dikmelerin arası ahşap plakalar ile kapatılarak oluşturulmuştur. Cepheyi sonlandıran çatı saçağı halen mevcut olsa da, kuzey ve güney yönlerinde yer alan ahşap plakaların çoğu mevcut değildir (Şekil 5.113).

Şekil 5.113 Dudi Konağı doğu (arka) cephesi

5.5.2.2 Mekan Kurgusu

Dudi Konağı'nın mekan kurgusu ana özellikleri ile yerel özelliklere sahip olmakla beraber, kendine özgü detayları da bünyesinde barındırmaktadır. Doğu batı doğrultusunda yönelen ana kütle güney ve kuzey doğrultusunda yer alan girişlerle ikiye bölünmüştür. Yapı kuzey güney aksına göre asimetrik doğu batı aksına göre ise simetrik bir kurguya sahiptir. Giriş kapıları arasındaki dolaşım aksını mutfak ve hayatın oluşturduğu genel kullanım mekanları tam ortadan dik olarak kesmektedir.

Kuzey ve güney yönündeki giriş kapıları giriş hollerine açılmaktadır. Karşılıklı konumlanan giriş kapıları doğu yönünde, misafir odası olan, Oda 9 ve 10'a bağlanmaktadır. Kuzey yönündeki Oda 9'un güneyinde ise birinci kata ulaşan merdiven holü bulunmaktadır. Her iki giriş holü, yapının merkezinde yer alan mutfak mekanına açılmaktadır. Mutfakta doğu duvarı üzerinde ocak bulunmaktadır. Taş duvarlı ve kemerli olması planlanan ocağın üzeni seviyesine kadar duvarı örülmüştür. Üzeni seviyesi üzerinde kalan basık kemerli bölümü ahşap plakalarla tamamlanmıştır. Giriş hollerinin batı yönünde ise, kiler amaçlı kullanıldığı düşünülen

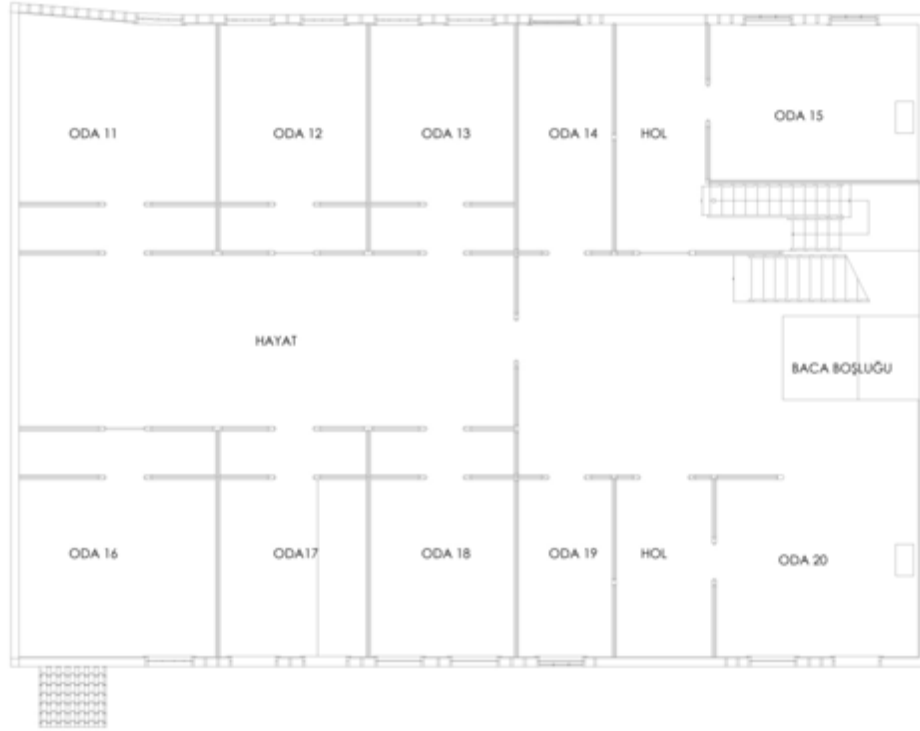
odalar (Oda 4 ve Oda 8) yer almaktadır. Giriş hollerinin ortasında yer alan mutfak batı yönünde hayata açılmaktadır. Evin hayata açılan kapısının iki yanında sabit dolaplar yer almaktadır (Şekil 5.114).

Şekil 5.114 Zemin kat planı

Günümüzde hayatın bir kısmı yıkılmış olduğundan, bu mekana dair anlatımlar rölöve projesi ve sözlü kaynaklar üzerinde yapılmıştır. Hayat, manzaraya açılan toplu kullanım alanı olduğundan, mekanın batı cephesi üzerindeki pencere önünde sabit bir sedir kullanılmaktadır. Kuzey güney yönünde üçer odanın açıldığı dikdörtgen plan şemalı hayat 38 m²'dir. Hayattan odalara geçi kademelendirilmiştir. İlk kapı ile batı ve doğu yönünde gömme dolapların olduğu 95 cm genişliğindeki mekana, ikinci kapı ile odaya geçilmektedir. Odalardaki bu sisteme başka bir konak yapısında rastlanmamıştır. 1, 5, 9 ve 10 numaralı odalarda sedir, ocak ve dolap elemanları yer almaktadır (Şekil 5.114).

Günümüzde birinci kat döşemeleri büyük ölçüde yok olmuştur. Yapının 2006 yılında hazırlanan rölöve projesine göre birinci kat planı zemin katın aynısı olup, zemin katta yer alan mutfak mekanı üst katta hayata, balkonlara ve odalara dağılım noktası haline gelmiştir. Yapılan sözlü görüşmelere göre kuzey ve güney cephelerde yer alan ana giriş kapılarının üzerinde birer balkon bulunmakta ve bu balkonların içinde sedirler yer almaktaymış. Konağın inşası bırakıldığında bu katta iç bölme duvarlar tamamlanmış, geriye kalan mimari elemanlar (kapılar, pencereler) hazırlanmış ve takılmak üzere istiflenmiştir. Daha sonra dönem dönem hazır pencere ve kapıların bir kısmı yerine takılarak odalardan bazıları tamamlanmıştır (Şekil 5.115).

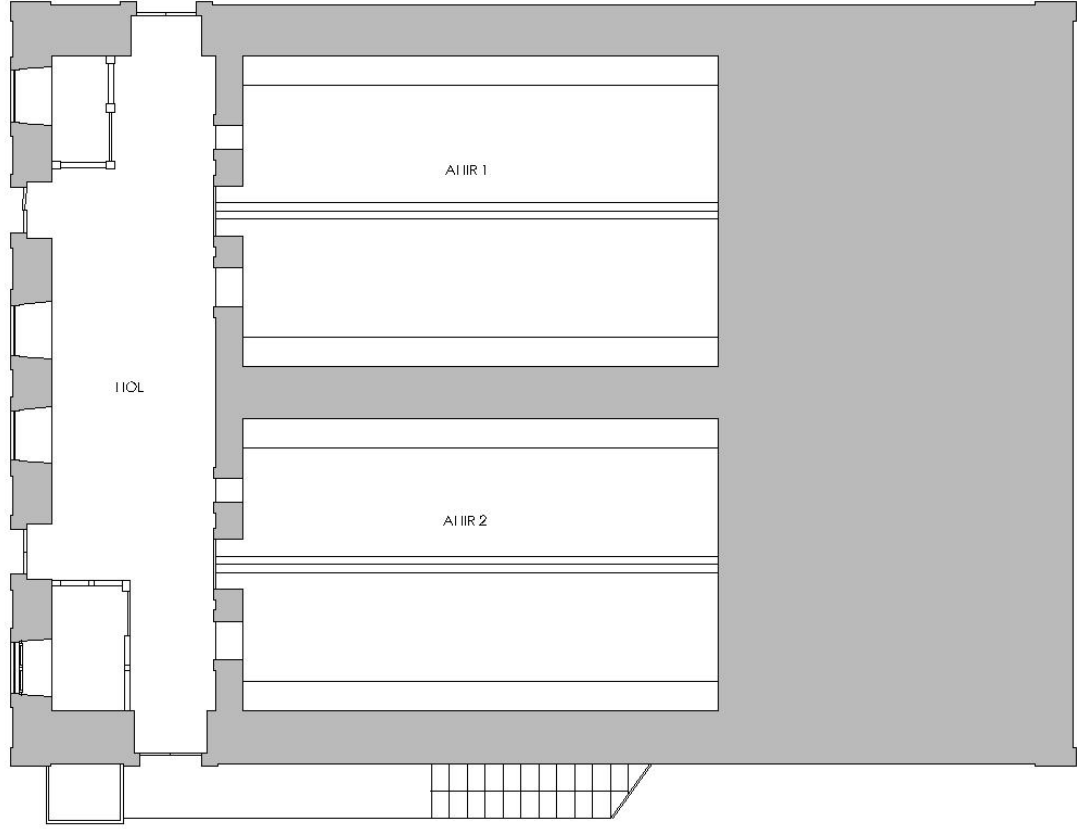

Şekil 5.115 Birinci kat planı

Eğimli araziye yerleştirilmiş konağın temel duvarları doğu yönünde topoğrafyanın içinde kalıp batı yönüne doğru ortaya çıkmaktadır. Temel duvarlarının oluşturduğu bodrum katında ahır ve hol mekanları bulunmaktadır. Batı cephesi üzerinde yer alan holün kuzey ve güney uçlarında araziye açılan kapılar bulunmaktadır. Güney girişinin batı yönünde tuvalet konumlanmıştır. Batı cephesine paralel kemerli duvar hol ile ahırları birbirinden ayırmaktadır. Ahırlar da kendi içinde, doğu batı

doğrultusunda taş duvar ile ikiye bölünmektedir. Herbir ahırın merkezinde tek kanatlı kapılar bulunmaktadır. Kapıların iki yanında yer alan birer pencere ile mekanların ışık alması sağlanmıştır (Şekil 5.116).

Şekil 5.116 Bodrum kat planı

5.5.2.3 Yapım Sistemi

Konak, doğu batı yönünde arazi eğimine dik konumlandığı için temel duvarı batı cephesinde görülmekte, doğu cephesinde ise toprak altında kalmaktadır. Yaklaşık 95 cm kalınlığındaki temel duvarları harçlı kaba yonu yığma taştan inşa edilmiştir. Bedenduvvarları, zemin katın batı cephesi dışında, birinci kata kadar harçlı kaba yonu taş, kütle köşeleri 75x38x35 cm. boyutlarındaki taş blokların şaşırtmalı yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Taş duvarların üzerindeki kapı boşlukları 30-35 cm, pencere boşlukları 20-30 cm arası taş sövelerle çevrilmiştir. Zemin katın batı cephesi ve birinci katın kuzey güney ve batı cepheleri göz dolma sistemiyle oluşturulmuştur. Doğü cephesi ahşap plakalarla kapatılmıştır. Zemin ve birinci katın

batı cephesi tamamen yıkılmıştır. Cephelelerdeki tamamlanamayan kapı ve pencere boşlukları ahşap plakalarla kapatılmıştır. Tüm pencerelerde demir parmaklık bulunmaktadır. Beden duvarları 80 cm'lik geniş bir saçak ile çatıya bağlanmaktadır. Kotu düşürülmüş kırma çatı kiremit kaplanmıştır. Konağın maliklerinden V. Kibar; konak yapımı sırasında çatı arasının aydınlık olması için cam kiremitlerin kullanıldığını ifade etmektedir (kişisel iletişim, 2012).

Bodrum katı, kuzey güney aksında ikiye bölerek hol ve ahır mekanlarını ayırtıran taş duvar 50 cm. genişliğindedir. Bu duvara gelen yükler, harçlı kaba yonu yığma taş ile inşa edilmiş iki yarım daire kemer ile taşınmıştır. Ahır alanı doğu batı aksında konumlanan 95 cm'lik bir duvar ile ikiye bölünmüştür. Her bir ahıra giriş, söz konusu kemerler içinde yer alan taş söveli tek kanatlı ahşap kapılardan sağlanmaktadır(Şekil 5.117). Ahırların tavanı, kuzey güney yönünde eşit aralıklarla iki adet taş kemer arasına tuğla malzemenin doldurulması ile tonoz sistemde ve 2,67 m yüksekliğinde yapılmıştır (Şekil 5.118). Bodrum katın kuzey güney cephelerinde yer alan giriş kapıları dış cephede taş söveli iç yüzeyde ise tuğla kemerlidir. Giriş kapsının batısında yer alan tuvalet, tuğla duvar ile inşa edilmiştir. Holün tavan düzlemi ahşap kiriş üstü ahşap kaplama ile oluşturulmuştur.

Şekil 5.117 Bodrum katta bulunan hol ve ahırların kemerli duvarı

Büyük oranda yıkılmış olan zemin ve birinci kat döşemesinde ve bölme duvarlarında kestane ağacı kullanılmıştır. Mutfak döşemesi dikdörtgen, 15x30 cm. boyutlarında tuğlalar ile kaplanmıştır. 3,50 m genişliğinde, 2,54 m derinliğinde, 2 m. yüksekliğinde olan mutfak ocağının yan duvarları harçlı kesme taştan, kemeri ve bacası daha sonra tamamlanmak üzere ahşaptan yapılmıştır (Şekil 5.119). Zemin katın tavan düzlemi hayat ve mutfak mekanlarında ahşap çatalı ve göbekli iken, diğer mekanlarda kaplama yapılmadığı gözlenmektedir. Kıрма çatının, günümüzde mevcut olmayan balkonların üzerinde farklılaştığı görülmektedir.

Şekil 5.118 Ahırın kısmen yıkılmış tavanı

5.5.2.4 Mimari Elemanlar

Dudi Konağı'nda gerek iç gerekse dış mekanda konumlanan merdivenlerden günümüzde sadece dış cepheye bitişik bodrum kata inen taş merdivenler mevcuttur. Güney cephedeki tek kollu ve onyedili basamaklı taş merdivenin basamak genişliği 95 cm., derinliği 32 cm. ve rıht yüksekliği 21 cm.'dir. Güney cephedeki yedi basamaklı merdiven 112 cm genişliğindedir. İki merdivende de korkuluk bulunmamaktadır. Rölöve çizimlerinden ve sözlü görüşmelerden edinilen bilgilere göre, yapının özgün

kurgusunda zemin kat ile birinci kat arasında onyedli basamaklı, 70 cm genişliğinde, sahanlıklı, ahşap U merdiven yer almaktadır. Yapının çatıya çıkan ahşap merdiveni ise, ondört basamaklı, 100 cm genişliğinde ve sahanlıksız olarak yapılmıştır (Şekil 5.120).

Şekil 5.119 Mutfaktaki zemin kaplaması ve tamamlanmamış ocak

Günümüzde konağa dair tespitler sadece dış mekandan yapılabilmekte, rölövedeki veriler sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler ile doğrulanmaktadır. Yapının ana giriş kapıları ahşap kasalı ve çift kanatlıdır. Kapı boşlukları 113x220 cm. ve 112x225 cm'dir. Bodrum kat kapıları ahşap doğramalı, 108x214 cm ve 114x214 cm'dir. Kapılar iç mekandan kalın demir menteşelerle taş sövelere bağlanmış, kilit sistemi olarak uzun demir karga burunlarıyla desteklenmiştir.

İç mekandaki kapılar ahşap tek kanatlı ve tablalıdır. Rölöveden yapılan tespite göre 87x218 cm boyutlarındaki tablalı kapıların üzerinde 65x100 cm boyutlarında sabit, tablalı bölüntüler yer almıştır (Şekil 5.121).

Şekil 5.120 Birinci kata çıkan merdivenin güncel durumu

Konağın kuzey cephesindeki pencereler ahşap doğramalı, üstü sabit altı çift kanatlıdır. Rölövede edinilen bilgiye göre, kuzey ve güney cephelerin göz dolma teknikte örülen duvarlarında yer alan pencereler giyotin sistemde yapılmıştır. oda 10'da ahşap pencere kapakları görülmekte fakat başka hangi odalarda olduğu bilinmemektedir (Şekil 5.122).

Şekil 5.121 Mekan kapıları

Şekil 5.122 Oda 10'da bulunan kanatlı pencere ve ahşap kepenkler

Rölöve çizimlerine göre konakta toplam beş adet ocak bulunmakta zemin katta yer almaktadır. Bu ocakların dört adeti konağın Oda 1, 5, 9 ve 10 numaralı odasında konumlanmakta, diğerlerine görece büyük olanı beşinci ocak ise mutfak mekanında yer almaktadır (Şekil 5.123). Oda 9 ve 10'daki ocakların bacaları birinci katta da devam etmektedir.

Şekil 5.123 Oda 10'da bulunan düz kemerli ocak

5.5.2.5 Dekoratif Öğeler

Dudi Konağı'nda, ahşap - taş motifler ve renkli camların kullanıldığı dekoratif öğelerle oluşturulmuş farklı yapısal sistemlerin birlikteliği gözlenmektedir. V. Kibar'dan alınan eski tarihli bir fotoğrafta, batı cephesinin göz dolma sistemi içinde yer alan geometrik düzenlemeler görülmektedir (kişisel iletişim, 2010). İki karkas eleman arasında, üst üste yerleştirilmiş üç baklava formu desen ile oluşturulmuş yüzey hayat ile odalar arasındaki geçiş mekanlarının batı cephesinde yer almaktadır (Şekil 5.124).

Şekil 5.124 Batı cephesi fotoğrafı (Kibar, 2010)

İç mekanda, hayatı çevreleyen ahşap duvarların ve kapıların üzerinde ahşap süsleme elemanları, bu elemanların birleşim yerlerinde profilli çıtalar kullanılmıştır. Mutfak ve hayattaki çıtalı tavanlarda ahşap işlemeli küçük göbekler yer almaktadır. Mutfağı hayata bağlayan kapının iki yanında yer alan sabit mutfak dolapları yuvarlak köşe dönüşleri, geometrik ve çiçekli ahşap motifleri ile oldukça özenlidir (Şekil 5.125). Pencerelerde renkli camların kullanıldığı söylenmektedir. Yapılan gözlemlerde Oda 10'daki pencerelerde renkli kırık camlara rastlanmıştır.

Şekil 5.125 Mutfak dolapları

Edinilen sözlü bilgilere göre giriş kapılarının üzerindeki camekanlı balkonlar varak süslemelere sahiptir ve bu süslemeler nedeni ile yapının güney cephesindeki altın balkon, kuzey cephesindeki ise gümüş balkon olarak tanımlanmıştır,V. Kibar, (kişisel iletişim, 2013). Konağın malikleri tarafından 2007 yılında hazırlanan tarihçede konağın tüm kiremitleri, demir aksamaları, düz pencere camları ve renkli vitray camlarının Rusya'dan getirildiği ifade edilmektedir.

5.5.3 Koruma Sorunları

Dudi Konağı'nın en önemli koruma sorunu yapının kullanılmaması ve çoklu mülkiyetten dolayı sahip çıkılamamasıdır. 1967'de yapının tüm yıl kullanımı sona ermiş, bu tarihten sonra mülk sahipleri dönem dönem kısa süreli tatiller için konağı ziyaret etmiş ve aynı zamanda basit bakım onarımlarını yaptırmışlardır. Ancak yapı son kez 1989'da kullanılmıştır. Konak, kullanım sürecinde iki büyük onarım geçirmiştir. Bunlardan birincisi 1958 yılında çatının onarılması, ikincisi ise 1987

yılında artık kullanılmayan ikinci kat kaldırılıp çatının bir kat aşağı indirilmesi ve kışın oluşacak kar yüküne karşı önlem alınmasıdır. Konağın oldukça büyük olması, bakım onarım masraflarının yüksekliği ve kullanılmaması onarım sürecini çıkmaza sürüklemiştir. Bu süreç içerisinde konağın açık hava şartlarına maruz kalarak hızla bozulması devam etmiş ve çatı batı bölümünden çökmeye başlamıştır. Çatının kısmen yok olmasını takiben ahşap döşemeler de su almış, çürüme ve malzeme kaybı gerçekleşmiştir (Şekil 5.126). Bu süreç sonucunda hayat ve yanındaki odaların bölme duvarlarının bir bölümü varlığını sürdürebilmiştir. Zemin kattan itibaren tamamen yıkılmış batı cephesinde bitkilenmeler görülmektedir. Güney ve kuzey cephelerde göz dolma sistemi oluşturan ahşap gözlerin içindeki taş dolgular bugün mevcut değildir.

Şekil 5.126 Oda 4 ve hayatta döşeme kayıpları

Konağın bodrum kat düzleminde, zeminde çatı boşluğundan gelen su açıkça görülmektedir. Ahırların içindeki bozulmalarda su ve nem etkisi belirgindir. Taş duvarlarda da rutubete bağlı renklenmeler oluşmuştur. Buna karşın, taş yüzeylerde herhangi bir strüktürel problem tespit edilmemiştir.

BÖLÜM ALTI

ÖNERİLER VE SONUÇ

Konaklar Mahallesi, Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın büyük bir kısmının yanısıra doğal ve arkeolojik sit alanlarının da içinde bulunduğu Çamlıhemşin'in altı mahallesinden birisidir. İlçe merkezine 1,5 km. uzaklıkta konumlanan, ortasından Fırtına Deresi'nin geçtiği karşılıklı iki yamaç üzerinde kurulmuş olan Konaklar Mahallesi'nde yer alan yapılar, yerel doku ve tek yapı ölçeğinde önemli kültür varlıkları olarak değerlendirilmektedir. Bu bölümde, çalışma kapsamında doku ve yapı ölçeğindeki tespitler üzerinden gerçekleştirilen değerlendirme, mimari nitelikler ve koruma sorunları başlıkları altında derlenmiştir. Ayrıca, alanın doğal ve kültürel değerleri üzerinden sahip olduğu potansiyel göz önünde tutularak, Konaklar Mahallesi'nin canlandırılmasına ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

6.1 Konak Yapılarının Mimari Nitelikleri ve Koruma Sorunları

Yerel konutlar, kütle ve cephe özellikleri, mekan kurguları ile bölgeye ait bir mimari dil geliştirmiştir. Bu konutların gelişim süreci, yerel malzeme ile farklı dönemlerde üretilmiş örnekler üzerinden gözlemlenebilmektedir. Yapılan çalışmalarda, Konaklar Mahallesi'nde yer alan konut yapılarının ev ve konak olarak iki farklı ifade ile tanımlandığı görülmüştür. Alanda yapılan gözlemler ve görüşmeler sonucunda konak tanımının net bir mimari biçime karşılık geldiği belirlenememekle birlikte bu yapıların yerel konuttan farklılaşmasında yapım sisteminin önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan alanda konumlanan Veliahmet, Hacal, Melik, Tarakçı ve Dudi Konakları incelenmiş, konakların detaylı mimari analizleri yapılmış ve koruma sorunları tartışılmıştır.

İncelenen beş konak yapısı, mahalle içerisindeki yapım sisteminden farklılaşarak özelleşmiştir. Öte yandan, topografya üzerindeki konumlanışları ve mekan kurguları ile yerel konutlara benzer özellikler taşımaktadırlar. Alaturka kiremit kaplı, kırma çatılı, yığma kagir kübik konaklar, yerel özellikler gösteren yığma ahşap evler gibi, bir konut dizisi içerisinde veya arazisinin içinde tek başına bulunabilmektedir. Konak yapıları parselde yerleşimleri ve araziyle kurdukları yoğun ilişki de yerel konut

yapılarına benzer özellikler taşımaktadır. Günlük yaşam aktiviteleri mutfak, ahır ve yapının yakın çevresinde gerçekleştiğinden, her yapının zemin katta iki, bodrum katta iki girişi ve bu girişleri bağlayan iç ve dış merdivenleri bulunmaktadır. Eğimin uygun olduğu noktalarda, yapının arka yamaca bakan cephesinin birinci katından bir köprü ile araziye ulaşım sağlanmaktadır. Parsel bütününde evin yakın çevresi ve bahçesi dışında ağaçsız bir alan bulunmamaktadır.

Konakların mekân kurgusu, yerel konutlarda kullanılmış plan şemalarının boyutsal ve niceliksel anlamda geliştirilmiş hali olarak tanımlanabilir. Günlük işlerin yapıldığı mutfak, gerek evlerin gerekse konakların en yoğun kullanılan mekânlarından. Temel duvarına yaslanmış ocak elemanı mekânlaşmış ve önündeki büyük kemer ile mutfak hacminden ayrıştırılmıştır. Konak bütününde yer alan mekânlar genel kullanımdan özel kullanıma doğru sıralanırsa, mutfak mekânını hayat ve hayata bağlanan odalar takip eder. Konaklarda yerel konutu oluşturan mekân kurgusu değiştirilmemiş, ancak oda sayısı ve büyüklükleri artmış, odalara ocak ve hamam gibi donanımlar eklenmiştir. Ayrıca başoda, köşe oda ve misafir odalarındaki mimari elemanlarda ve/ veya mobilyalarda nitelikli dekoratif öğeler tespit edilmiştir.

Konakların yapım sistemi temel duvarlarında çevre yapılarla benzerlik göstermekte, zemin ve birinci kat beden duvarlarında farklılaşmaktadır. Farklılıklar hem işçilik hem de malzemede görülmektedir. Öte yandan, konak yapıları malzeme kullanımı, mekan kurgusu ve yapım sistemi açısından kendi içlerinde de farklılıklar barındırmaktadır. Hacı Konağı ve Veliahmet Konağı, Konaklar Mahallesi'ndeki tek tuğla örgü üzeri sıvalı yapılardır. Veliahmet Konağı'nın Hacı Konağı'ndan arta kalan malzemelerden yapılmış olduğu belirtildiğinden, bu iki yapıda benzer sistemlerin gözlenmesi olağandır. Melik Konağı daha küçük ölçekli bir konak olup, özellikle misafir odasındaki yoğun ve nitelikli süsleme ile diğer yapılardan ayrılmaktadır. Kütlenin araziye oturuşu, iki giriş cephesindeki balkonlar, güney cephesindeki göz dolma duvarı, girişin üst kotta kaldığı cephede yarım daire kemer üzerindeki çift yönlü merdiven yine bu yapının detaylarıdır. Tarakçı Konağı sıvasız taş duvarları, batı cephesindeki göz dolma sistemi, başodada bulunan banyosu, odalardaki ateşlik adı verilen ısınma sistemi ile özgün detaylar içermektedir. Dudi

Konağı ise alandaki dört katlı tek konak olması, odalarının önünde hazırlık mekânları, yapının her iki girişi üzerinde, günümüzde mevcut olmayan, altın ve gümüş varaklı balkonlarının yer alması, çatısındaki cam kiremitleri ile diğer yapılardan farklılaşmıştır.

Konaklar Mahallesi'nin yerel dokusu göz önüne alındığında bir koruma potansiyelinin bulunduğunu belirtmek mümkündür. Konakların özgün kullanıcılarının çalışmak için gitmiş oldukları Rusya'dan ve o bölgenin konut mimarisinden etkilendikleri ifade edildiğinden, söz konusu yapılar bölgenin toplumsal değişim sürecinin de temsillerinden biridir. Bu nedenlerle bu yapıların belgelenmesi, korunması ve akademik olarak incelenmesi önemlidir. 1/5000 Çamlıhemşin Rize, Merkez, Konaklar ve A. Çamlıca Mah. Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Açıklama Raporu'nda da Konaklar Mahallesi doğal ve mimari değerleri ile dikkate alınmıştır.

Konaklar Mahallesi'nde yer alan konak yapıları koruma sorunları, alandaki yerel konutların koruma sorunları ile örtüşmektedir. Bölgedeki en önemli sorun, mülk sahiplerinin artık bölgede yaşamaması, bu nedenle yapıların sadece yılın belirli dönemlerinde ve kısa sürelerle kullanmasıdır. Tespit edilen bir diğer önemli sorun, yapıların çoklu mülkiyetten dolayı sahiplenilmemesidir. Yapılara zaman zaman basit onarım yapılmış olsa da mülk sahiplerinin ortak katılımını gerektiren esaslı onarımlar gerçekleştirilememektedir. Konak yapılarının kullanım dışı kalması veya yeterince bakım ve onarım görmemesi, strüktürel sorunların oluşmasında etkindir.

İncelenen konaklarda strüktürel sorunların farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Yapılar içinde strüktürel anlamda en kötü durumda olan Dudi Konağı'dır. Konağın çatısı, döşemeleri ve bölme duvarları çökmüştür. Veliahmet Konağı da, çatısındaki çökme nedeniyle hızlı bir bozulma sürecine girmiştir. Melik ve Hacı Konakları basit bakım ve onarım ihtiyaçları dışında iyi durumda olmakla birlikte, çoklu mülkiyet yapıları nedeniyle mekansal müdahaleler geçirmiş ve özgün plan şemaları kısmen değişmiştir. Tarakçı Konağı'nın onarım süreci başlamış ve devam etmektedir. Bu onarım; yapı içindeki bozulmuş yapı elemanlarının özgün malzeme ile yenilenmesi ve öngörülen kullanım için yeni tesisat kanallarının eklenmesini kapsamaktadır.

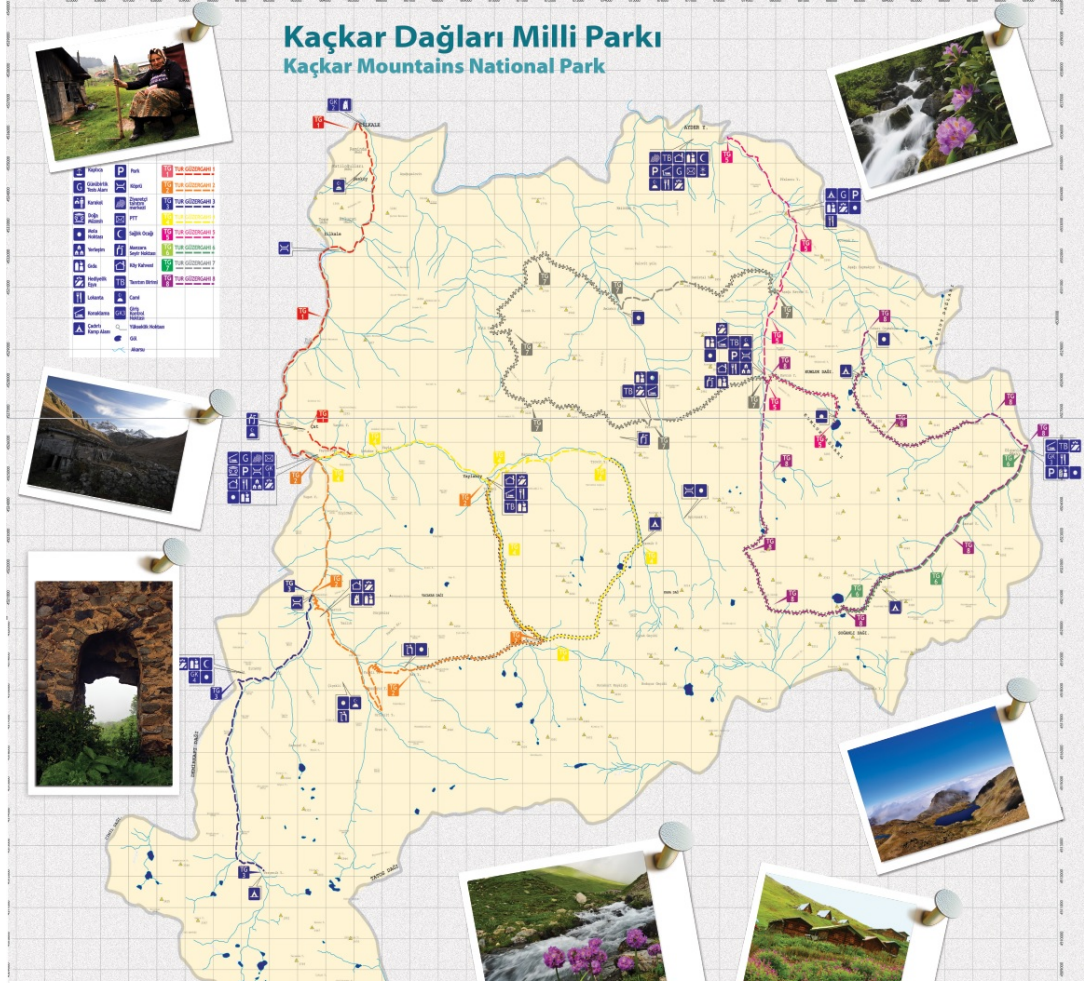
Henüz yeni fonksiyonun gerektirdiği mekan düzenlemeleri yapılmamıştır. Beş konaktan ikisinin özgün işlevini mevsimsel kullanım olarak devam ettirdiği (Hacal ve Melik Konağı), ikisinin otele dönüşümü için çalışmaların sürdürüldüğü (Dudi ve Tarakçı Konağı) diğer konağın ise tamamen kullanım dışı kaldığı (Veliahmet Konağı) belirlenmiştir.

6.2 Konaklar Mahallesi'nde Yeniden Kullanıma Dair Öneriler

Konaklar Mahallesi'nde kullanım önerileri geliştirilirken öncelikle mahalle içinde koruma ve kullanım dengesinin sağlanması amaçlanmıştır. Söz konusu kullanım önerileri oluşturulmasında sadece Konaklar Mahallesi'nin değil Çamlıhemşin bölgesinin potansiyelleri de dikkate alınmıştır. Ayrıca konak yapılarına dair koruma önerilerinde fiziksel ve doğal çevre, tarihi bilgiler, konak yapılarının mimari nitelikleri ve bölgenin güncel turizm potansiyelleri bir arada değerlendirilmiştir. Son dönemde, tescilli yapıların proje ve uygulama maliyetine yerel ve ulusal kurumlardan katkı sağlanması, yapı sahiplerinin tescil başvurularını yoğunlaştırmıştır. Öte yandan Çamlıhemşin İlçesi'nin büyük bir kısmının 1. Derece Doğal Sit alanı olması, Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın bu çevrede yer alması ve bölgede yer yer 1.derece arkeolojik sit alanlarının bulunması nedeniyle alan her yıl pek çok sayıda yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü'nün milli park kapsamında, çevredeki doğal, tarihi ve kültürel çeşitliliğin deneyimlenebilmesi için hazırladığı sekiz tur güzergahı bulunmaktadır. Bu güzergahlara Çamlıhemşin'den ulaşılmaktadır (Şekil 6.1). Akın, (2006), yüksek lisans çalışmasında, Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda on altı eko-turizm aktivitesi tespit etmiştir.

Çalışmada, alanın ve alandaki nitelikli konut stoğunun yeniden kullanımına dair iki senaryo oluşturulmuştur. Birincisi güncel durumun yaşatılarak korunması ve geliştirilmesi, ikincisi ise bölgenin potansiyelleri doğrultusunda farklı kullanım önerilerinin geliştirilmesidir. İlk öneride konakların bölgedeki var olan turizm potansiyeline uygun biçimde nasıl değerlendirileceği sorgusu ele alınmış, ikinci öneride ise alanın coğrafi ve kültürel verilerinin tespit ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalarda konakların nasıl işlevlendirileceği üzerine odaklanılmıştır. Her iki

öneride de kullanım değerini korumakta olan Hacal ve Melik Konağı'nın özgün konut kullanımı korunmaktadır. Ayrıca alanda yer alan Konak yapılarının yanı sıra, bölgedeki eski sosyal hayatın bir parçası olan köprü ve değirmen yapılarının da restore edilmesi önerilmektedir.

Şekil 6.1Kaçkar Dağları Milli Parkı gezi güzergahları haritası (Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü, 2012)

6.2.1 Konaklar Mahallesinin Turizm Odaklı Gelişimi

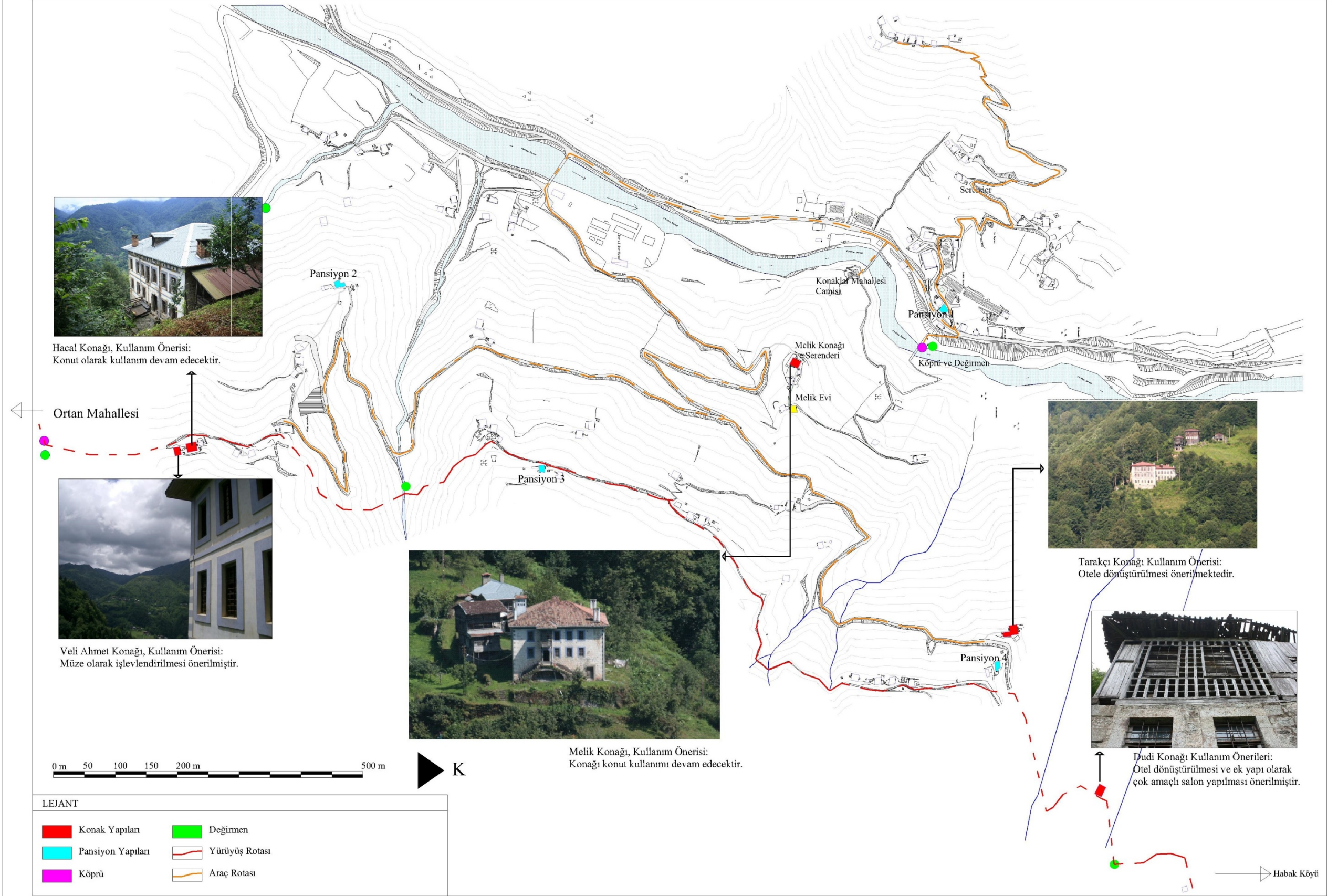
İlk öneri kapsamında Konaklar Mahallesi'nin içinde bulunduğu Çamlıhemşin bölgesinin turizm odaklı gelişimi üzerinden hazırlanmıştır (Şekil 6.2). Bölgenin doğal güzellikleri, kültürel hayatı ve bozulmamış konut yapıları turizmin burada gelişen bir sektör olmasının en büyük sebebidir. Gerek kamu kurumlarının bu alana yönelik hazırladıkları “Rize İli, Doğa Turizmi Master Planı” gerek pek çok konutun terk edilmiş olup konaklama potansiyeli sağlaması, gelen turistlerin ise bölge halkı için yeni bir gelir kaynağı olması, turizmin bölgede ne kadar etken olacağını göstermektedir.

Veli Ahmet Konağı'nın mimari anlamda nitelikli olması öte yandan küçük ölçekli bir yapı olması nedeniyle kültürel değerlerinin sergilendiği müzeye dönüştürülmesi uygun görülmüştür. Konak geniş arazi içinde yer aldığından ek yapılar veya doğal alan kullanımı potansiyeli taşımaktadır.

Tarakçı Konağı hâlihazırda otel olarak onarım görmektedir. Ulaşım yoluna yakın olması, alanının büyük olması, otel işlevi için az müdahaleli bir dönüşüm getirmektedir. Hedeflerden biri de konağın arkasındaki ahır, misafir odası ve serender işlevi gören yapıyı özgün halinde ayağa kaldırmaktır. Konakta mevcut mekânlar ile ihtiyaç duyulanlar örtüşmekte olup büyük bir değişikliğe gidilmemiştir. Odaların ve hayatın özgün kullanımı devam ederken ahırın restorana, büyük ocağın bulunduğu mutfağın ise lobiye dönüştürülmesi uygun olmaktadır. İç mekan düzenlemesinde odalardaki mevcut sedirler korunmuş, ıslak mekan eklenmesi özgün ve ısınma elemanı olan ocaklar yerine elektrikli ısıtma sistemi planlanmaktadır. Mülk sahipleri tarafından donanımlı bir otel olması hedeflenmektedir.

Dudi Konağı'nın onaylı restorasyon projesinde lüks otele dönüşümü kararlaştırılmış fakat uygulama gerçekleşmemiştir. Konağın büyüklüğü ve plan şeması, geniş arazisi ile bir çok müdahaleye imkan sağlarken metruk durumuyla esaslı onarım gerektirmektedir. Restorasyon projesi, tüm bölgeye hizmet verecek modern bir ek yapı içermektedir.

HAZIRLAYAN : BERNA BOZKURT

DANIŞMAN : DOÇ. DR. HÜMEYRA BİROL AKKURT

Şekil 6.2 Turizm odaklı kullanım önerileri

Konaklardan ikisinin otele birinin de müzeye dönüşmesine ek olarak mahallenin farklı noktalarında konumlanan ve farklı dönemlerde inşa edilmiş yerel konut yapılarından dördünün pansiyona dönüştürülmesi önerilmektedir (Şekil 6.3). Böylece hem farklı kullanıcılara hitap eden işletmeler olacak hem de yerel konut örnekleri de deneyimlenebilecektir.

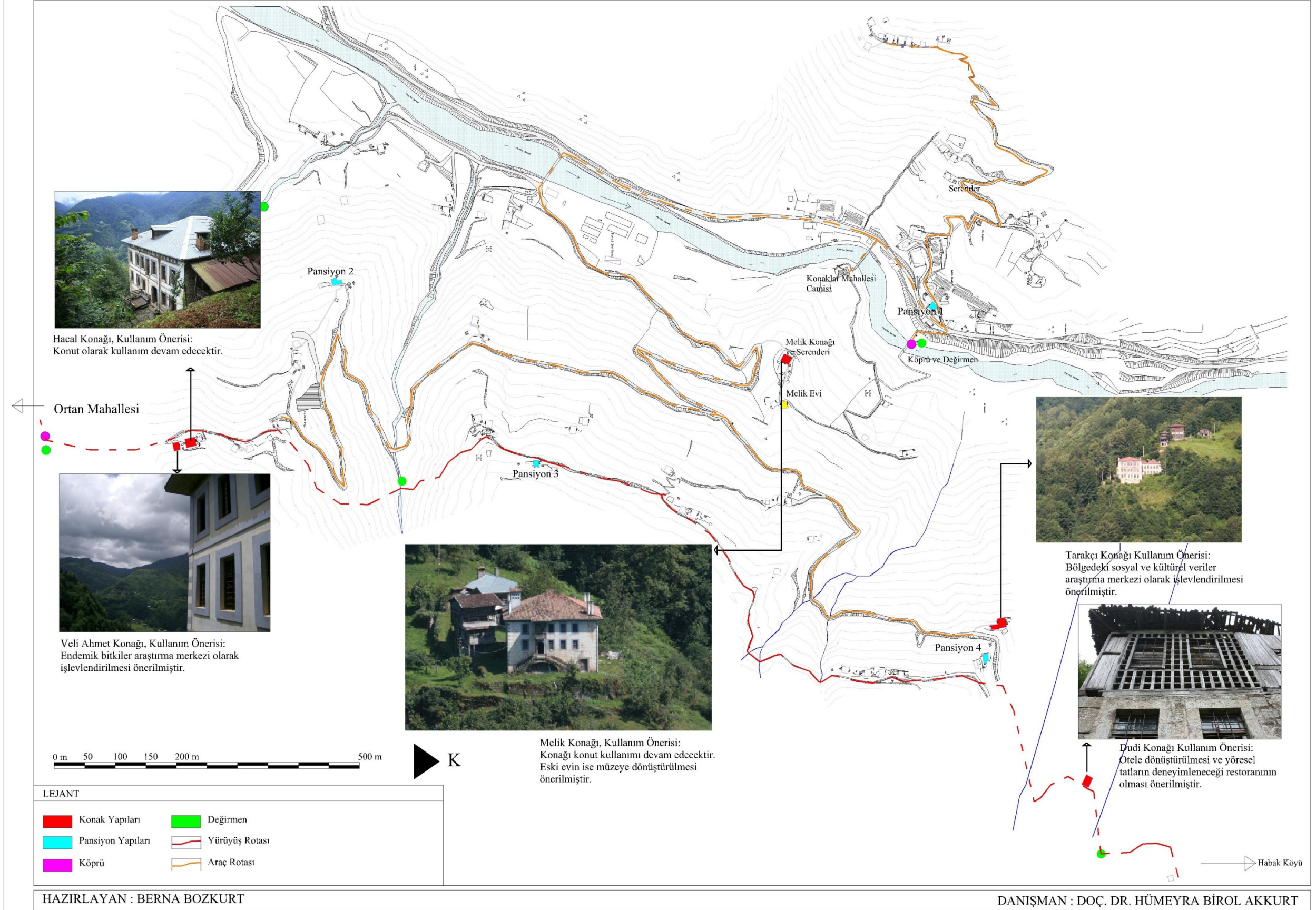
Şekil 6.3 Pansiyona dönüştürülen yapılardan ikisi; Pansiyon2 ve Pansiyon 4

Bunun yanında Melik Konağı'nın doğusunda yer alan Kutlu Ailesi'ne ait olan ve alandaki en eski tarihli yerel konut örneği olan yapının, bölgedeki konut konut yapısı gelişim sürecinin bir belgesi olarak koruma altına alınıp müze yapı olarak ziyarete açılmalıdır.

6.2.2 Konaklar Mahallesinin Kültürel ve Coğrafi Niteliklerinin Ortaya Çıkarılması

Bölgenin zengin kültürel ve coğrafi verilerinin olmasına karşın, alanda bilimsel çalışmalara imkan sunan bir ortam mevcut değildir. Yapılan çalışmalar kısa süreli incelemeler yapıp daha sonra farklı bir bölgede verilerin değerlendirilmesi şeklinde devam etmektedir. Çalışma kapsamında geliştirilen ikinci öneride, konak yapılarının söz konusu verilere yönelik çalışmaların yapılabilmesi için bir ortama dönüştürülmesi üzerine bir senaryo hazırlanmıştır. Senaryo kapsamında Veliahmet ve Tarakçı konaklarının araştırma ve eğitim merkezi, Dudi Konağı'nın ise konaklama yapısı olarak kullanımı önerilmektedir (Şekil 6.4).

HAZIRLAYAN : BERNA BOZKURT

DANIŞMAN : DOÇ. DR. HÜMEYRA BİROL AKKURT

Şekil 6.4 Bilimsel araştırma odaklı kullanım önerisi

Veli Ahmet Konağı, günümüzde kullanım dışı olması ve mimari potansiyeli nedeniyle doğal sit alanındaki endemik bitkilerin araştırıldığı bir merkez olarak dönüştürülmesi önerilmektedir. Bu kapsamda konak yapısının konaklama işlevini üstlenmesi, parseli içinde çalışma ve araştırma mekânlarını içeren ek yapı/ların yapılması önerilmektedir.

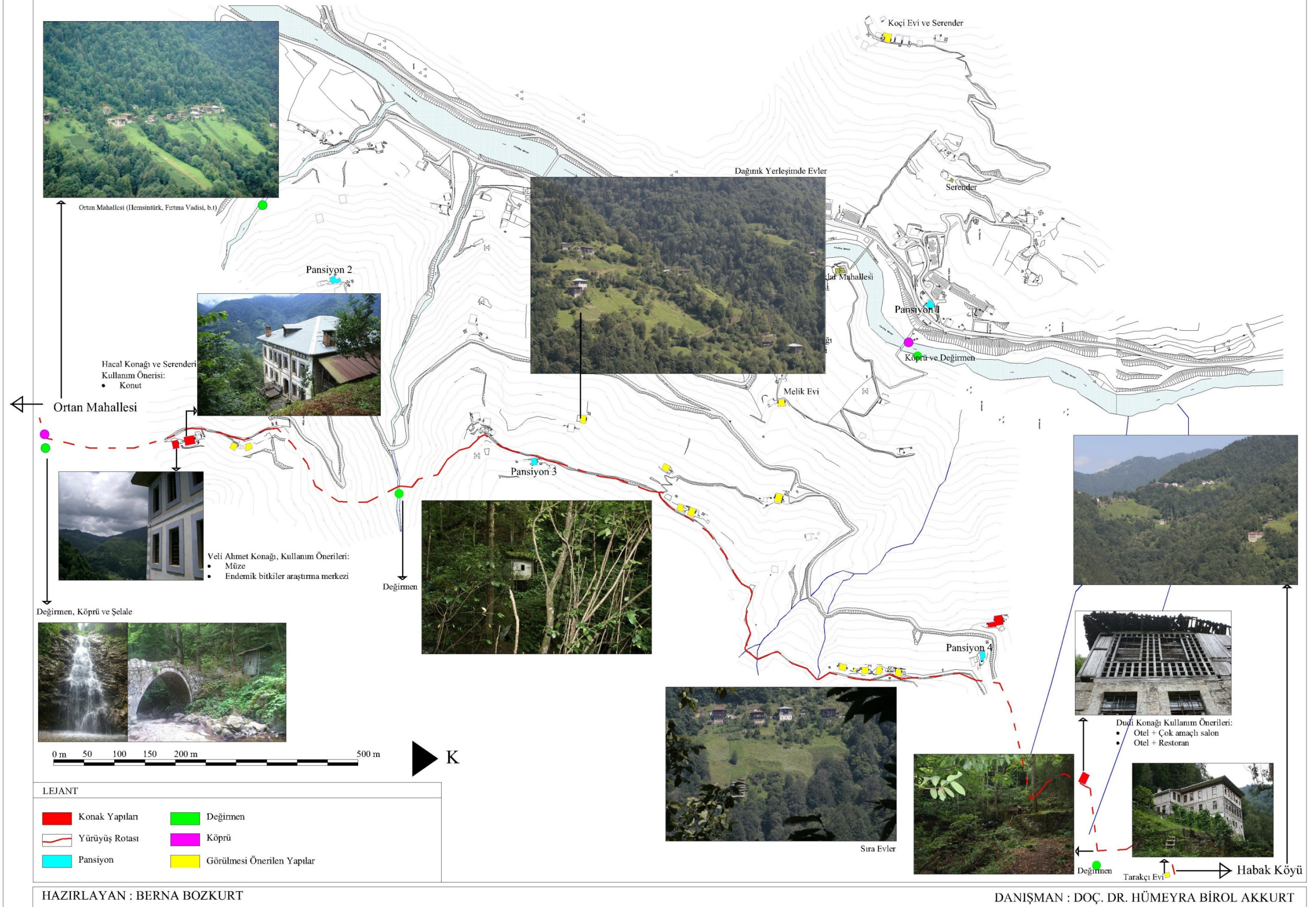
Senaryoda yer alan bir diğer araştırma merkezi, Tarakçı Konağı'dır. Konağın, bölgedeki kültürel ve mimari değerlere ilişkin araştırmaların yapıldığı, üst katında konaklama ve alt katında çalışma birimlerinin yer aldığı bir merkez haline dönüştürülmesi önerilmektedir. Tarakçı Konağı, ölçeği ve mekân kurgusu ile bu fonksiyonları karşılayabilecek niteliğe sahiptir. Veli Ahmet ve Tarakçı Konakları için önerilen araştırma merkezler, akademik kurumların kullanımına da açılacağı düşünülmüştür.

Alanda öngörülen bir diğer kullanım konaklamadır. Dudi Konağı, oda sayısının fazla olması ve yapıldığı döneme ait dekoratif amaçlı pek çok öge içermesi nedeniyle otel olarak dönüştürülmesi planlanmıştır. Ek olarak, yapının bodrum katında yer alan ahır mekanının, alana gelen farklı kullanıcıların yöresel tatları deneyimleyebileceği bir restoran olarak kurgulanması önerilmektedir.

6.3 Alanın Deneyimlenmesine İlişkin Öneriler

Çalışmada, alana gelen ziyaretçilerin salt yapılı çevreyi değil bölgedeki doğal, sosyal ve kültürel değerleri algılaması için biri yaya diğeri taşıtla gerçekleştirilecek iki tip gezi rotası hazırlanmıştır. Yaya olarak yapılması önerilen gezide Konaklar Mahallesi'nin doğu yamacının en üst kotlarından geçen patika yol kullanılacaktır(Şekil 6.5). Bu rota kuzeyden güneye Habak Mahallesi'nin hemen yanında yer alan Tarakçı Evi ile başlayıp, sonra sırasıyla değirmen, Dudi Konağı, yerel konut örneği on adet ev, değirmen ve yerel konut örneği iki ev, iki konak (Hacal ve Veli Ahmet Konağı), değirmen ve bir köprü ile son bulmaktadır (Şekil 6.6).

Şekil 6.5 Yürüyerek yapılacak gezi rotası

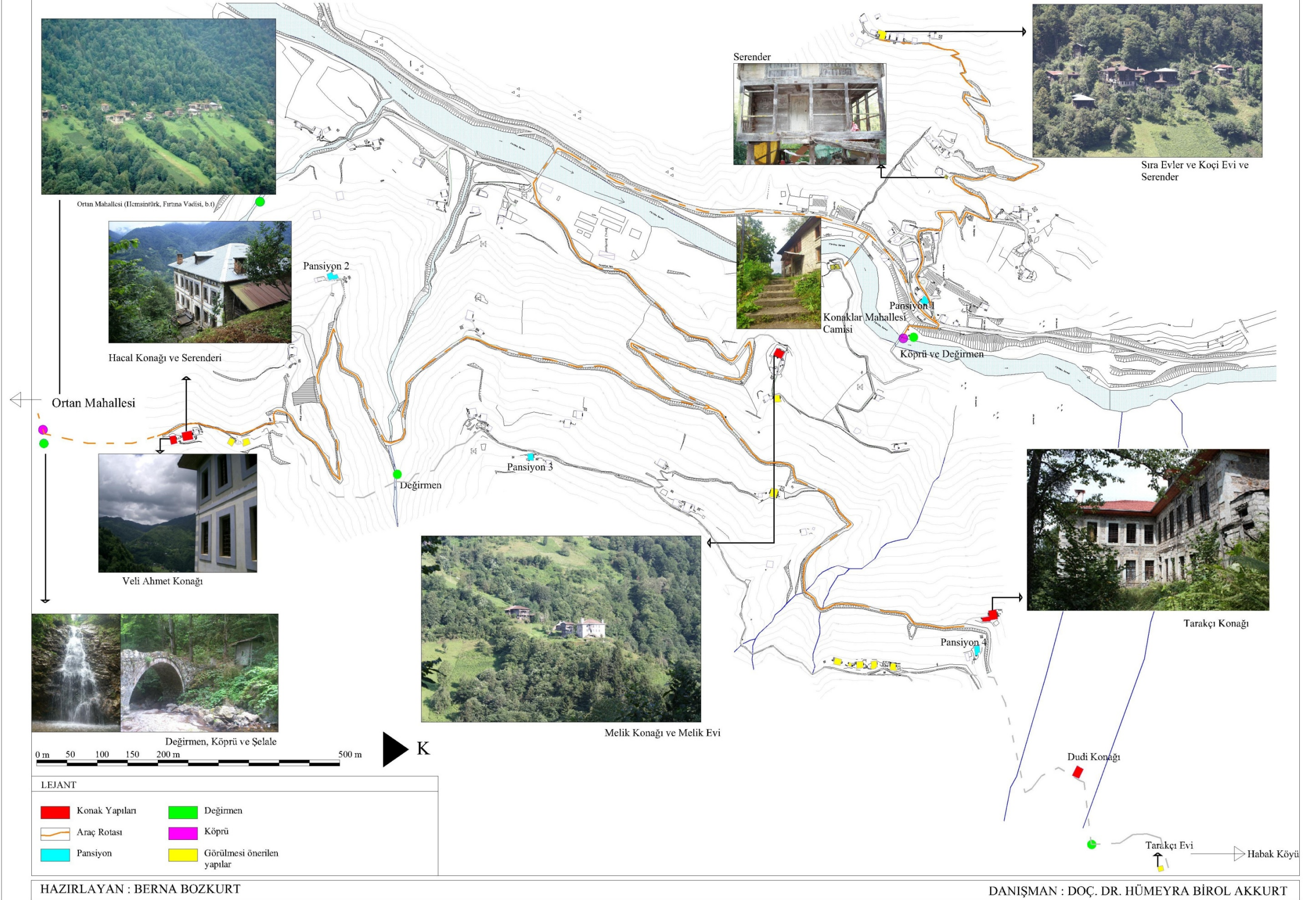

Şekil 6.6Tarakçı Evi ve sıralı düzende konutlar

Alanın güneyinde konumlanan değirmenin 20-30 m doğusunda küçük bir şelale bulunmaktadır. Söz konusu gezi rotası, bu şelalenin de görülmesini mümkün kılmaktadır. Rehber eşliğinde gezilmesi önerilen bu gezi rotası, yol üzerindeki ziyaretlerle birlikte yaklaşık dört saat olarak belirlenmiştir. Öte yandan, rotanın sonlandırıldığı köprünün üzerinde bulunduğu patika yol Ortan Mahallesi'ne ulaşmaktadır. Çalışma alanının kuzeyinde ve güneyinde konumlanan Habak ve Ortan Mahallesi, Konaklar Mahallesi ile benzer tipolojiye sahip yerleşimlerdir (Şekil 6.8). Rotanın bu yönlerde devamı, bölgedeki benzer yerleşimlere erişim imkanı da sunabilecektir.

Oluşturulan ikinci gezi rotasında motorlu taşıt ile ulaşım esas alınmış olup; yerleşimin hem doğu hem de batı yamacında yer alan konakların ve yerel dokuyu anlatan yapıların görülmesi hedeflenmiştir (Şekil 6.7). Geziye Fırtına Deresi üzerinde yer alan değirmen ve köprü ile başlanıp, araçla vadinin batı yamacına çıkılacaktır. Araç yolundan sonra dik patika yol takip edilecektir. Patikanın vardığı noktada yerel sıra ev düzeni görülecek, içerdiği mimari detaylar ile konak özellikleri gösteren yerel konutlardan biri olan Koçi Evi ve serender yapısı ziyaret edilecektir (Şekil 6.9). Geri dönüş yolunda yol üzerinde konumlanan nitelikli bir serender görülecektir. Ana yolun takip ettiği Fırtına Deresi'nin doğu kıyısında yer alan, yoğun ahşap süslemelere sahip Konaklar Mahallesi Camisi de görüldükten sonra tekrar araç ile doğu yamaca geçilecek, sırasıyla Melik, Tarakçı, Hacal, Veli Ahmet Konakları ziyaret edilecektir (Şekil 6.10).

Şekil 6.7 Araçla yapılacak gezi rotası

Şekil 6.8Habak ve Ortan Mahalleleri (Hemşintürk, Fırtına Vadisi, b.t)

Şekil 6.9Koçi Evi ve çevresindeki evler

Şekil 6.10 Konaklar Mahallesi Camisi

6.4 Konak Yapılarının Sağıklaştırması

Alanın yeniden canlandırılması için kullanım önerilerinin yanısıra gerekli olan bir diğerk müdahale kanalı, Konak yapılarının sağıklaştırılmasıdır. Yapılan incelemelerde, yapıların fiziksel sorunlarının birçoğunun ortak olduğu görölmüştür. Sağıklaştırmaya yönelik öneriler, tespit edilen bu ortak sorunlardan yola çıkılarak geliştirilmiştir;

- Yapı ölçeğinde sağıklaştırma yapılabilmesi için öncelikle tüm yapıların detaylı bir şekilde belgelenmesi gerekmektedir.
- Tüm konak yapılarında kullanılan malzemelerin ve harçların analizleri yapılmalıdır. Analizler sonucu elde edilen verilere göre, özgün malzeme ve teknikte müdahaleler yapılmalıdır.
- Alandaki yapıların bozulma süreçlerinin, çatının yok olmasından ve/veya araziye yaslanan yapı yüzeyinin su ve neme maruz kalmasından başladığı tespit edilmiştir. Bu yüzden, üst yapının yeniden oluşturulmasında su yalıtım malzemesi kullanılması, gereklidir.
- Bölgedeki bazı yapıların yüksek eğimli topografyaya yaslandığı cephelerine yapıdan 2-3 m uzaklıkta, eğimli araziden gelen yağmur suyunun yapıya temasını engellemek için oluşturulan küçük, yüzeysel kanallar tespit edilmiştir. Bu kanallar zamanla kaybolmuş ve işlevlerini kaybetmişlerdir. Mevcut kanalları ortaya çıkarmak,

kanal bulunmayan yapılarda ise benzerlerini üretmek, bir yandan yağmur suyunun yapıdan uzak tutulmasını, öte yandan yörede var olan yerel çözümlerin sürekliliğini sağlayacaktır.

- Yapıların ahşap elemanlarında kurtlanmalar tespit edilmiştir. Bunun sebebi, kullanılmış olan çam malzemenin dayanıksız olmasıdır. Kestane ağacı kullanılan yerlerde kurtlanma daha az görülmektedir. Yenileme çalışmalarında bölgenin iklim koşullarına uygun olan kestane ağacı tercih edilmeli, eğer çam kullanılması gerekiyorsa emprenye edilerek kullanılmalıdır.

6.5 Sonuç

Çamlıhemşin İlçesi bulunduğu coğrafya, bu coğrafyaya özgü gelişmiş kültürel özellikleri ve bu koşulların şekillendirdiği mimari nitelikleri ile pek çok değeri bir arada barındırmaktadır. Bu coğrafyada yer alan, öznel niteliklerini ve sahip olduğu değerleri günümüze yansıtan Konaklar Mahallesi'nin fiziksel ve sosyal yapısının belgelenmesi ve korunması gerekmektedir. Alanda gerçekleştirilecek belgelemeler ve koruma çalışmaları, bölgeye ilişkin vizyonlar için veri sağlaması açısından önemlidir. Öte yandan, kültürel değere sahip bir alanın sağlıklılaştırılması ve canlandırılması için salt fiziksel çevrenin iyileştirilmesi yeterli değildir. Yapısal iyileştirmenin yanı sıra toplumsal sorunlarının giderilmesi ve ekonomik faaliyetlerin güçlendirilmesi, koruma-kullanım dengesinin kurulmasında önemli etkenlerdir. Bu doğrultuda Konaklar Mahallesi'nin güncel yaşamla bütünleşebilmesi için kullanıcının burayı tercih etmesi, bunun için de ekonomik canlandırmanın sağlanması gereklidir. Ekonomik canlandırmanın sağlanmasında kritik olan nokta, alternatiflerin alanın öznel değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlayacak öneriler üzerinden geliştirilmesidir. Daha çok coğrafi değerlerin öne çıktığı öznel değerlerin korunması için de bölgenin hem yapılaşma özelinde hem de ulaşım özelinde özel çalışmalarla belirlenmiş müdahalelerin yapılması alanın değerini koruyacak hem de ekonomik gelişimine de destek olacaktır. Konaklar Mahallesi'ni konu alan bu çalışmalar, alanın korunmasında ve geleceğe taşınmasında etkin olmanın ötesinde, benzer değerler içeren çevre yerleşimlerin korunması sürecinde de önemli bir örnek teşkil edecektir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (2007). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. (4.Baskı), İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayın.
- Akın, H. M. (2006). *Türkiye’de ekoturizmin sürdürülebilir gelişimi; Kaçkar Dağları Milli Parkı örneği*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Akkurt Birol, H. (2010). *Mimari koruma disiplininde sürdürülebilirlik; hedefler, olasılıklar*. N. Özaslan ve D. Özkut, (Ed.), *Mimari korumada güncel konular* (1) içinde (8.bölüm). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Albayrak, H. (2010). *Tarih boyunca Doğu Karadeniz’de etnik yapılanmalar ve Pontus*, (3. Baskı), İstanbul: Babıali Kitaplığı.
- Alioğlu, F. (2013). Rekonstrüksiyon ya da yeniden yapma, hangi yapı için?Taksim Topçu Kışlası İçin Bir Değerlendirme, *Megaron*, 1, 1-7.
- Altuner, H. ve Öcal, T. (2012). Niğde şehri geleneksel konutlarında doğal ve kültürel faktörler, *Ekev Akademi Dergisi*, 51, 273-294
- Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların yeniden kullanımı*, (1.Baskı), İstanbul, YEM Yayın.
- Aydın, D. ve Yıldız, E.(2010). Yeniden kullanıma adaptasyonda bina performansının kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi, *ODTÜ Mimarlık Dergisi*,27:1, 1-22
- Batur, A. ve Gür, Ş.Ö. (2005). *Doğu Karadeniz’de kırsal mimari*, (3. Baskı), İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.
- Bilgin, M. (2002). *Doğu Karadeniz tarih – kültür – insan*, (3. Baskı), İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çamlıhemşin Belediyesi, Demografik yapı. (b.t). 20 Şubat 2013,
http://www.camlihemsin.bel.tr/demografik_yapi.php

Çamlıhemşin Belediyesi, İletişim. (b.t). 13 Şubat 2013,
http://www.camlihemsin.bel.tr/kenarliklar/camlihemsin_harita.jpg

Çamlıhemşin Belediyesi, Tabiat ve bitki örtüsü.(b.t). 20 Şubat 2013,
http://www.camlihemsin.bel.tr/tabiat_ve_bitki_ortusu.php

Çetin, S., (2011). Dönüşüm sürecinin tarihi kent merkezleri üzerindeki etkileri: Isparta örneğinde bir inceleme, *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 27, 2.

Demirci, D. (2009). Geleneksel Isparta Evlerinde giriş düzenlemeleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, *FenEdebiyat Fakültesi SosyalBilimler Dergisi*, 20, 187-202.

Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü, (b.t). 12 Ocak 2013,
http://www.dmi.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf

International Council on Monuments and Sites, (b.t). 6Eylül 2013,
<http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Tuzukler1&dil=tr>

Hemşintürk, Fırtına Vadisi (b.t). 14 Mart 2014,
<http://hemsinturk.wordpress.com/2013/02/04/firtina-vadisi/>

Jokilehto, J. (2005). *Ahistory of architectural conservation*, D.Phil Thesis, The University of York, England.

Karagülle, C. ve Demir, Y. (2010) Yerel verilerin konut tasarımı sürecinde değerlendirilmesi: Mardin örneği, *İtü Dergisi*, 9,(2), 83-94.

Karahan, F., Çelik, O., Kayıkçı, S. ve Altay, V. (2012). Eski Antakya evleri (Antakya-Hatay) duvarlarında yayılış gösteren vasküler bitkiler, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*,5(2), 131-134.

Kiper, P. (2005). “Koruma amaçlı imar planı” kavramına eleştirel bir bakış, *Planlama*,1 (31), 26-27.

Kuban, D. (1980). *Mimarlık kavramları*, (2. Baskı). İstanbul: Çevre Yayınları,

Kurdoğlu, O. (2002), *Kaçkar Dağları Milli Parkı ve yakın çevresinin doğal kaynak yönetimi açısından incelenmesi*,Doktora Tezi: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Langston, C.(2007). Strategic Assessment of Building Adaptive Reuse Opportunities in Hong Kong. *Building and Environment*, *j.buildenv* doi:10.1016. 2007.10.017

Madran, E. ve Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*, (1. Baskı), Ankara, TMMOB Mimarlar Odası.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (b.t). 27 Haziran 2013, http://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf

Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, (2013), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc>

Orbaşlı, A. (2008). *Architectural conservation*. Oxford: Balackwell Publishing.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, Kaçkar Dağları Milli Park Müdürlüğü, (2012). *Kaçkar Dağları Milli Parkı Tur Güzergahları*,(<http://bolge12.ormansu.gov.tr/12bolge/kackar/tur.pdf>)

Özgüner, O. (1970). *Köyde mimari Doğu Karadeniz* (1. Baskı). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Rize Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023, (b.t). Rize çevre durum raporu, 2013, <http://bolge12.ormansu.gov.tr/12bolge/Files/R%C4%B0ZE%20DO%C4%9EA%20TUR%C4%B0ZM%C4%B0%20MASTER%20PLAN%20TASLA%C4%9EI>.

Rize Valiliği (b.t). Coğrafi yapı. 12 Mart 2013,
http://www.rize.gov.tr/default_B0.aspx?content=122

Sözen, M. ve Eruzun,C. (b.t.). *Karadeniz evlerinin tipolojisi, evlerin bölgesel özellikleri*, 1-7,
<http://www.evkultur.com/evler/acklamalar/karadeniztipoloji/karadeniztipoloji.htm>

Sümerkan, M.R.(1989). Gelenekselden betonarmeye Trabzon kırsal mimarlığı, *Mimarlık Dergisi*,8, 2

Tweed, C.ve Sutherland, M. (2007). Built cultural heritage and sustainable urban development.*Landscape and urban planning*, 83, 62-69.

Yung, E.H.K.ve. Chan, E.H.W. (2011). Implementation challenges to the adaptive reuse of heritage buildings: Towards the goals of sustainable, low carbon cities, *Habitat International*, 36, 352-361.

Yeşil Bilgi Platformu (b.t). *Kaçkar Dağları'ndaki endemik bitki türleri belirlenecek*, 23 Nisan 2013, <http://www.yesilbilgi.org/kackar-daglarindaki-endemik-bitki-turleri-belirlenecek.aspx>

Yüceer, H. (2010). *Tarihi yapıların yeniden kullanımı ve kültür turizmi*. N. Özaslan ve D. Özkut, (Ed.), *Mimari korumada güncel konular* (1) içinde (10.bölüm). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları